FERRANTIS BORSETTI FERRANTI BOLANI

ADVERSUS SUPPLEMENTUM, ET ANIMADVERSIONES

JACOBI GUARINI

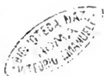
CRITICI PERSONATI

IN HISTORIAM

ALMI FERRARIENSIS

GYMNASII, DEFENSIO.

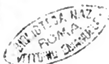

VENETIIS, MDCCXLII.

APUD SIMONEM OCCHI.

SUPERIORUM PERMISSU.

PROŒMIUM.

Ampridem audieram, Graculis quibusdam id magnifice crocitantibus, extremum Historiæ Almi Ferrarienſis Gymnaſii a Cenſore ignoto exitium parari, ſtrenuamque Civium meorum cohortem (ſi eo tamen appellandi nomine, qui in Civem de Patria, pro modulo, benemerentem conſpirant) adminiſtras præbere manus, ſymbola conferre, armare ingenia; totuſque animo contremiſcebam, cum innoxium, nullique injurium Opus meum impetitum, exibilatum, laceratum, ac funditus everſum iri præviderem. Nunc vero ab expectatione hujuſmodi liberatus ſum; nuperrime enim, (quod fœlix, fauſtum, fortunatumque ſit) Criticus quidam, mentito Jacobi Guarini nomine perſonatus, Bononiæ typis Laurentii Martelli, grande Cenſorium Volumen ſex annorum ſpatio elaboratum, ac inſudatum, luce donavit. Pape! quæ ſtyli elegantia, quæ vis, quantus Criticæ furor! Nihil in miſella Hiſtoriola mea, quod Guarino nauſeam non moveat; omnia in ea ad argumentum minimè pertinentia, mendoſa, manca, ſupplenda, a veritatis ſcopo aberrantia, omnia denique ad inexorabilis Viri nutum corrigenda. Utinam vero Pædagogum hunc, Supplementorum, ac Animadverſionum Auctorem de facie noſcerem, ut grates maximas, pro ſibimet arrogato erudiendi ignorantiam meam labore, perſolverem? At ille, conducibilius, tutiuſque arbitratus eſt, nomen diſſimulare, meque in propatulo poſitum ex inſidiis aggredi, ab omni interim recriminationis periculo immunis. Quæ cum ita ſint, poſſem, abſque ulla, qualecumque ſit, nominis mei nota, hac in Litteraria contentione, oblatam a perſonato

homine pugnam detrectare; sed cum apud multos ex eruditorum vulgo (nam & hi vulgus habent,) qui omnia in deterius interpretari solent, confessionis loco eccusati silentium habeatur, operæ pretium duxi, ne causam meam deseruisse viderer, cum larvis congredi, umbrasque diverberare. Audiat igitur Guarinus Censor, de erratis, si fieri possit, rationem aliquam redditurum. Quoniam verò, ex dicendis patebit, illum Historiam meam attente minus perlegisse, immo nec totam legisse quidem, id accuratius ut ex integro efficiat, *conspicilla sua*, mihi prorsus inutilia, ipsi vero valde necessaria, lubens remitto.

In plurimis me accusat Guarinus; sed cum major, potiorque objectorum copia ad tria generalia Capita, *Non pertinentium* scilicet, *Supplendorum*, ac *Vitiorum sermonis* facile redigi possit, hæc primo diluere aggredior, ut deinde faciliori negotio ad ea, quæ supererunt, refellendum, juxta Criticæ ordinem, me convertam. Sit igitur

CA-

CAPUT PRIMUM.

De rebus ad Hiſtoriam Almi Ferrarienſis Gymnaſii non pertinentibus.

ME itaque Guarinus increpat, quod in Hiſtoriam meam digreſſiones nimias rerum, ad eam nihil pertinentium, invexerim. Reſponſionis loco, illuſtrium tam veterum, quam recentiorum Hiſtoricorum exempla in medium afferre poſſem, quorum Hiſtoriæ digreſſionibus ſunt refertæ; ſed nihil eorum præſidio opus habeo, cum (eſto etiam quod ab argumento frequenter digredi vitium eſſet) in illud velle me conſulto prolabi, in Operis Præfatione, apertiſſimè declaraverim: En verba: *Quoniam vero quædam annorum intercapedines occurrerunt, in quibus vel nihil memoratu dignum circa Academiam noſtram haberi poterat, vel eamdem ſilere oportuit, ut opus continuum quodammodo redderemus, ac Lectoris animos aliqua rerum varietate levaremus, Hiſtoriarum Patriæ noſtræ, ejuſdemque Principum* haud pauca *intexuimus, ita tamen ut omnia ad argumentum noſtrum collimare videantur.* Quod igitur me facturum ſpoponderam, præſtiti: Si Criticus verba hæc Præfationis, ut debuerat, legiſſet, in recenſendis minutè adeo, ac reprobandis Hiſtoriæ meæ digreſſionibus potiores ſuæ Criticæ nervos non conſumpſiſſet.

Cæterum, ut Cenſoris animum, erga Digreſſiones æquiorem reddam, auctoritatem Cl. V. Hieronymi Baruffaldi, cui plurimum, & merito, illum deferre, in toto Cenſuræ contextu, cognovi, ob oculos exhibebo: In Præfatione ad ſuam Ferrariæ Hiſtoriam Italico ſermone exaratam hæc habet laudatus Auctor: *Per allettare, e ſollecitare poi il tuo guſto* (lectorem alloquitur) *non ſono concorſo nella opinione di quelli, i quali condannano talmente le digreſſioni, che come deviamenti fantaſtici ſe ne aſtengono, e come indegne di aver luogo nelle Iſtorie vengono abborrite: m'ha dato ſtimolo a porvene l'autorità di Fabio Quintiliano Maeſtro incontraſtabile dell'Arte, e l'eſempio di tanti ottimi Storici antichi, e moderni. Vedrai però, che d'eſſe mi ſono talmente ſervito, che non già domineranno la Iſtoria, ma come ſuddite, e ſerve quelle ſaranno, le quali ſomminiſtreranno li paſſaggi, come difficili in una teſſitura di* [illegible] *così diſparate* o col lungo corſo della loro narrazione ander[illegible]ſultare a pro di queſto ſtato, per qualche ſebben mini[illegible] Ita Baruffaldi, cujus Sententiæ Guarinum [illegible] dubito.

At

At pergit arguere, nec semel tantum larvatus Censor, quod in texendis celebriorum Virorum Elogiis, carminibus nonnullis usus fuerim, vel laudatorum ipsorum, vel ab aliis eorumdem in laudem elucubratis, quæ tamen ut plurimum, ad illustrandam Ferrariensis Gymnasii Historiam minime pertineant, quæque alias apud Scriptores edita reperiantur; nec eo contentus Censor, quæ repudiatis carminibus sint subroganda præscribit; quinimmo progreditur etiam, *Criticæ suæ Part.* 2. *pag.* 55. ad exibilandum institutum meum, *specimen dandi styli poetici Lectorum in facultatibus quibuscumque, ac si Poetica facultas in quacumque alia Scientia sit necessaria.*

Ad inania hujusmodi satis, superque foret respondere: Sic volui; quid ad te? Nihilominus ne id mihi licenter arrogasse videar, dicam, me vestigiis inhæsisse Joannis Imperiali *Museo*, Francisci Arisi, *Cremona Litterata*, Pauli Giovio, *Elogii degli Uomini di Guerra*, Donati Calvi, *Scena Letteraria degli Scrittori Bergamaschi*, & Laurentii Crasso, *Storia dei Poeti Greci*, & *Elogii dei Letterati* (hos autem, aliis pluribus omissis, tantum indico, quoniam in curta Libraria mea supellectile ad manus habeo), qui omnes Virorum illustrium, de quibus scripsere, Elogia latinis carminibus, sive italicis, pro opportunitate, ornare consueverunt. Nihil verò interest, quod ex allatis a me carminibus pauca, vel nulla etiam ad Ferrariense Gymnasium pertineant, nec ei lucis aliquid afferant; sufficit enim ea in memoratorum laudem cedere, vel quia eorumdem fœtus sint, vel quia in ipsorum commendationem ab aliis fuerint elaborata: minimeque negotium facessit, quod ex dictis carminibus aliqua, immo, dicamus, omnia, apud Scriptores cusa habeantur; nullibi siquidem vetitum intellexi, quod res eadem a diversis Auctoribus, ac etiam ab uno eodemque variis in operibus, vel locis edi possit.

Elegias itaque, Epigrammata, & his similia in Elogiis adhibere, ne dum volui, sed potui: integrum Guarino sit, pro arbitratu agere, cum purissimam, ac nobilissimam de penu suo Reformatam Gymnasii Ferrariensis Historiam adornabit: illi quoque, per me, licet, poeticis omissis, Lectorum, aliorumque Litteratorum laudibus culmen imponere, specimen aliquod uniuscujusque Instituto conveniens exhibendo: plaudent Eruditi omnes, si viderint, Theologi Moralis Elogia cum alicujus, ut dicunt, Casus Conscientiæ solutione, Jurisperiti cum Allegatione Forensi, Medici cum Consultatione medica, Mathematici cum explanatione alicujus ex Euclidis demonstrationibus mirabiliter coronari. Ego autem in præclariorum hominum celebratione Poetarum carminibus usus sum, quamvis Laudati Musis nunquam operam dederint; aliud est enim, credere,

Poeti-

Poeticam facultatem in quacumque alia scientia esse necessariam, quod nunquam credidi; aliud, Poeticis elucubrationibus Viros in aliis Facultatibus eximios, quamvis minime Poetas, laudare; quod volens, ac lubens feci, ac quoties usu venerit, salvi Guarini gratia, me facturum promitto.

Vociferatur Criticus, nihil ad Publicam Studiorum Universitatem spectare Grammaticæ Scholas, admissionem PP. Societatis Jesu, qui ex instituto litteras docent, privatas Academias, Penna, ac Clementinum Collegia, Archiepiscopale Clericorum Seminarium, ac hujusmodi alia: Id, absolutè dictum, nego; omnia hæc etenim Ferrariensi Gymnasio utilia sunt, quoniam adolescentes, juvenesque, dictis in locis ingenio perpoliti, aptiores ad scientias, ac facultates, quæ in eo traduntur, audiendas, percipiendasque fiunt; quinimmo, ætate progrediente, ex iis plures in Lectorum numerum assumuntur; quapropter de Scholis, Academiis, ac Collegiis supra memoratis in Historia mea mentionem habere piaculum minime duxi.

In Præfatione ad Primam Historiæ meæ Partem promisi, me Tertio Partis Secundæ Libro Appendicem additurum, in qua præclarissima nonnullorum nomina recensuissem, qui *vel in Ferrariensi Lyceo formati sunt, vel Ferrariæ diu, utpote in florentissima Litterarum Republica sunt commorati*; & in Præfatione ad Appendicem prædictam, *pag.* 275. idem confirmavi; scilicet relaturum me paucissimos ex Scholaribus, qui in Universitate nostra studuerunt, *additis doctissimorum Virorum quibusdam, qui Urbem nostram diu incoluere &c., quamvis ad ejusdem Gymnasium minimè pertinerent*. Quo ad Scholares, non habet Guarinus in quo me arguat; quo vero ad alios, interrogat, cur memoraverim? Quia volui: si eos inter Gymnasii Lectores, vel inter Scholares nominassem, jure irasceretur; sed eos (paucissimi autem sunt) recensui tamquam, Litteratos, qui moram diu Ferrariæ habuerunt: falsa pro veris non venditavi; tamen nihil Guarinum moror, quin hoc etiam digressionibus accenseat, quibus in enumerandis totam fere Algebram insumpsit. Sed væ mihi! truculentis oculis, ferulaque dexteram armatus in me irruit Pædagogus, expostulatque, cur postremum Historiæ meæ Librum, Quintum scilicet Partis Secundæ, Architectis, Sculptoribus, Pictoribus, Musicis, aliisque id genus hominibus donare præsumpserim? Vix est, inquit, hominum ineptissime, ut tibi Librum Quartum, in quo de Scriptoribus Ferrariensibus, qui in Gymnasio publico Lectores, nec fortasse Scholares fuere, memoriam instauras, condonaverim, & patiar, Quintum a te nominibus obscuris adeo coinquinari? Sunt, nec ignorare potes, si Præfationem Primam

Criticæ meæ legisti, sunt, inquam: *Nomina, & Personæ mercenariæ, servili, ac pedissequæ conditionis: Architecti, Sculptores, Pictores, Miniatores, Scriptores, Musici, Symphoniarchæ, Organistriæ, iique, qui ad numerum lyra, vel magna, vel parva, ac quocumque alio instrumento eminent*. Ignoscat Præceptor, obsecro; crimen enim ingenue fateor: Credideram, memoratas artes viles minime reputari debere, immo non tantum ad *sententias proxime accedere*, sed in scientiis ipsis fundamenta habere, quapropter earumdem Professores honore potius, quam contumeliis prosequendos esse censueram. Magis autem hac in sententia confirmabar, eo quia ex iis plures, ob peculiarem in Artibus, quas profitebantur, excellentiam, a Principibus, Regibus, Imperatoribus, Summisque Pontificibus in honore habitos, ac aureis torquibus, gemmis, equestrique dignitate fuisse donatos comperissem. At, ad Ferrariense Gymnasium non pertinent. Utique; sed quando nam, quo loco, ad illud pertinere dixi? Illis forsitan inter Lectores, Scholares, aut Scriptores subsellia assignavi? nonne postremo loco seorsim statui, eosque ab aliorum cætibus, peculiari etiam Indice, segregavi? Audivi profecto neminem, afferentem Publicas Gymnasii nostri Ædes ad Lectorum, Scholariumque usu positas, contaminatas fuisse, ac deinde lustratas, eo quod, novæ Picturæ, ac Architectonicæ Academiæ, in illis, statio fuerit ad tempus permissa. Præterea, si de Architectis, aliisque mentionem habui, ne mihi tantum Guarinus succenseat, sed iis etiam, quorum sum exempla imitatus: hosque inter nomino laudatos aliàs Donatum Calvi, *Scena Letteraria degli Scrittori Bergamaschi*, & Octavium Rossi, *Elogj Istorici de' Bresciani illustri*, qui insignibus hujusmodi Artificibus locum dare citatis in operibus non erubuerunt. Ut quid igitur Pædagogus, in Apologo *ad pag.* 117. *& seqq. Partis* 2. *Criticæ suæ*, aurifluum eloquentiæ flumen producit? ne illum, lector, iterum, atque iterum degustare, ac mirari negligas, est enim styli sublimitate, sententiarum copia, ac dignitate, poeticisque assultibus pulcherrimus, & incomparabilis: Nescio tamen; an Artificum prædictorum te vera Redemptorem, ut facis, asserere possis, quos hominum *mercenariæ, servilis, ac pedissequæ conditionis* titulo decorasti; Vereor potius, ne artium suarum instrumenta, quibus insulse eorum armasti manus, in te convertant. Sed nugatum satis; ad aliam criminationem transeamus.

Et equidem in promptu est, respicitque Documenta, a me per extensum allata, quæ Censor pati nequit, in Operis corpore, propriisque locis sui e disposita, tamquam, ratione saltem locorum eorumdem, non pertinentia essent, ac incommoda; voluisset enim, illa, Summario-

rum

rum Legalium ad instar, seorsim ad Historiæ calcem emandari. Quanta bone Deus, garriendi libido, & hoc etiam objicit Larvatus mihi, nec erubescit; Quæstionem, quæ adhuc apud Eruditos indecisa pendet, cum tantulus sit, in mei præjudicium judicare. Ast a sententia hujusmodi utpote incompetenter lata gravatus provoco ad Hieronymum Rossi, *Historia Ravennæ*, Carolum Sigonio, *de Regno Italiæ*, Erasmos Gattola, *Historia Cassinensis*, Joannem Potteri, *Archelogia*, Franciscum Arisi, *Cremona Litterata*, Bernardinum Corio, *Historia di Milano*, Joannem Franciscum Palladio Olivi, *Historia del Friuli*, Antonium Campo, *Historia di Cremona*, Hieronymum Pollini, *Historia Ecclesiastica delle Rivoluzioni di Inghilterra*, Ludovicum Vedriani, *Historia di Modena*, Ludovicum Antonium Muratori, *Antichità Estensi*, aliosque plurimos, qui Principum Diplomata, Paparum Bulla, Instrumenta, Decreta, Epistolas, aliaque id genus documenta, quodlibet proprio loco, eorum in Operibus intexere satius duxerunt, quam ad calcem reservare; & prudenter sane, nam plus lectori incommoditatis affert, ad Voluminis finem recurrere, quam ea habere in ipsius corpore disposita; potest enim, si velit, facile præterire, Historiæque lecturam continuare. Scriptorum ego prædictorum auctoritatem, ac exempla secutus sum; nihil autem Censorem moror, quin contrarium sentiat, dummodo tamen sibi judicandi munus non usurpet.

Huc spectat tandem censura, circa trium Collegiorum Statuta, Doctorum scilicet *Theologorum*, *Juristarum*, ac Artium, & Medicinæ, nec non circa ea Scholarium Artium, & Medicinæ; arguit enim me Guarinus, quod priora tria, quæ in prima Historiæ Parte, juxta temporis ordinem collocavi, non prout jacent, sed in Epitomem redacta exhibuerim; dolet verò, quod ultima Scholarium nempe, a me ad Partis prædictæ finem amandata, & de verbo ad verbum ab originali MS. Codice transcripta triginta septem Partis ejusdem paginas sibi vindicent. Oh, caput vere lepidum! hæc causat, quia longa sunt, quamvis ad Operis calcem posita; illa carpit, quia abbreviata. Rationem quærit, cur ita egerim? Dixi in Historia; hic tamen haud gravate repetam. Cum Statuta trium Collegiorum in usu sint, eorumque plures Codices inveniantur, immo cum Statuta Collegii Doctorum in Medicina, & Artibus typis impressa fuerint, ea in compendium, brevitatis gratia, dare volui; Statuta vero Scholarium, quæ jamdiu in desuetudinem abiere, prout jacent, edidi, quia unicus eorum extabat, extatque MS. Codex, ne illo etiam deperdito, celebre hoc Universitatis nostræ monumentum penitus interiret. Sunt longa equidem; sed Statuentibus, non id mihi a Censore imputandum.

CAPUT SECUNDUM.

De ſupplendis in Hiſtoria Almi Ferrariæ Gymnaſii.

ALiud criminationis Caput eſt quod in *Hiſtoria*, præſertim vero *Parte* 2., ubi de ſtudii Lectoribus, aliiſque Viris memoratu dignis verba facio, plurima prætermiſerim, quæ ſtudio eidem, ac ſingularibus Perſonis ad illud pertinentibus ſplendoris multum, ac gloriæ fuiſſent allatura: Hæc opponit Criticus noſter, atque, *charitatis titulo*, ſupplementa ſua, quibus mutilum corpus reparetur, in lucem profert: Videamus ergo, quid, & quomodo ſuppleat. Ut plurimum quæ a me dicta ſunt, ac ſi fuiſſent de penu ſua deprompta, repetit, hiſtoriolas nihil ad rem facientes recitat aliquando; me arguit, quod tempus, quo Lectorum quilibet Lecturas exercuit, non deſignàverim; quod completura eorumdem Operum catalogum, vel non, vel inordinate ediderim; diem, annumque emortualem quorumdam ex memoratis Viris indicat, aliaque his ſimilia exequitur, ſupplendo, ut ſibi videtur ipſe, egregie omnia, in quibus me defeciſſe arbitratus eſt.

At Guarini ſupplementorum nihil indigeo, neque enim quidquam prætermiſi, quod ad illuſtrandum univerſam Ferrarienſis Gymnaſii Hiſtoriam poſſet conferre, ut patebit lectori, per eam diſcurrenti. Quo ad Perſonas, etiam in ea laudatas, in vanum ſupplementa ſua labore tanto, longoque adeo annorum diſpendio paravit Criticus. Hoc ſane vehementer doleo; ſed nimium illum aliena carpendi libido obcæcavit ita, ut legere minime potuerit, quod in Proluſione mea aliàs citata ſcripſeram, me ſcilicet, in Prima Hiſtoriæ Parte, *pauca tantum delibaturum aliquando, quæ ad ſingulares Doctorum quorumdam Perſonas pertinerent, & in Parte Secunda, me Lectores quotquot in Univerſitate noſtra docuiſſe, reperire fuit, Rectores, Reformatoreſque, additis præclariſſimis nonnullorum nominibus, qui vel in Ferranienſi Lyceo formati ſunt, vel Ferrariæ diu, utpote in florentiſſima Litterarum Republica ſunt commorati, recenſurum; celebriorum in Elogiis aliquantulum immorando, ac præclara ingenii monumenta, quæ ab eorum quolibet relicta ſunt, ſubnectendo*. Ex his intelligere potuiſſet Cenſor, me Acta omnia, ſeu Vitas, ut ajunt, Virorum, quorum mentionem habui, ſcribere noluiſſe, ſed tantum propoſuiſſe mihi *pauca delibare. Nomina recenſere, celebriorum in Elogiis aliquantulum immorari, eruditos ingeniorum fœtus*, non dixi, *omnes*, *referre*, uno verbo, de ipſis notionem aliquam præbere.

Hoc modo igitur cum me gesserim, injuria iterum, atque iterum conqueritur Censor, me alienam quodammodo jurisdictionem turbasse, id mihi muneris arrogando, quod humeris meis longe impar agnoscit, ac prædicat, ait enim, *Criticæ Part.* 2. *pag.* 115. Debuerat Borsettus hanc provinciam deserere, vel illam disertiori calamo, Scriptorisque in hac pugna veterano commissam facere. Ne crucietur adeo Pædagogus noster; quem innuit, probe teneo; memini enim legisse me in Libro, cui titulus: *Rime scelte dei Poeti Ferraresi* Ferrariæ impresso per Hæredes Bernardini Pomatelli anno MDCCXIII. [editionis annum consulto indico, moneoque, ne forte id vitio verteres, ut *in Prima Criticæ Part. pag.* 46., sed perperam fecisti] me, inquam, legisse memini, citati Operis in proœmio, hæc verba. *Ed ecco pertanto riuscita l'Opera, quale andavasi ideando, e promovendo da tre valorosi Soggetti della nostra Patria: il Sig. Canonico Giulio Cesare Grazzini, il Sig. Dottor Giuseppe Lanzoni, e il Sig. Dottor Girolamo Baruffaldi, l'ultimo de' quali, come quegli, che si trova aver raccolta buona messe per la tessitura ormai perfezionata della Biblioteca degli Scrittori Ferraresi, ci hà somministrata &c.* Hæc legeram, & servabam mente, hisque adductus Bibliothecæ materiem intactam fere disertissimo D. Baruffaldi stylo, *Scriptori* nempe, *veterano*, *in hac*, ut asseris, *pugna exercitato* reservavi: Is non sum, qui manus alienam in messem injicere soleam; absit; immo meam, hoc est, Ferrariensis Gymnasii Historiam Censori, si velit cedo: Hanc ille, ea qua pollet *destruendi*, & evellendi, ædificandi facultate, subvertere, reformare, comere, ac Supplementis suis ditare, pro arbitrio, poterit; nihil gloriæ, quam est adepturus invideo; ejusdem tamen aliquantulam in partem necesse est me venire patiatur, utpote qui omnium primus, arduum sane opus susceperim, summo labore, gravi impendio, assiduisque vigiliis materiam congesserim, & quod omnium caput est, antiquos Gymnasii Rotulos, in quibus Lectorum nomina descripta sunt, a tenebris in lucem revocaverim.

Ad hoc Supplendorum Caput referri etiam potest mihi a Critico objectum, quo ad tempus durationis Lectorum in Cathedris, quod a me assignari debuisse scribit; sed hoc quoque prorsus inane redditur a declaratione per me facta, in Præfatione *ad Partem* 2. *Historiæ*, ubi me dumtaxat indicaturum promisi annum primum, quo Lectorum quilibet Rotulis est adscriptus: ibi: *Quos vero in Rotulis habemus, sub annis dumtaxat, quibus primum Rotulos ingressi sunt, collocabimus, quamvis etiam sequentibus fuerint adscripti*. Sed bonus Censor hæc legere neglexit.

Præfationis ejusdem lectione præmissa, ad me quoque corripiendum non properasset, quod, cum in memorandis Gymnasii Lectoribus Chronologicum ordinem me observaturum spopondissem, illum tamen (respectu eorum, qui ante annum 1473. Lectores fuere) non servaverim; verbis enim Præfationis, supra allatis, hæc alia immediate præposui: *Cæterum, quod ad Lectores memorandos pertinet, qui ante annum* 1473. *in Lyceo nostro professi sunt, cum præcisum tempus, quo Lecturas exercuerunt, plerumque ignoretur, illos ad Estensium, sub quibus respective docuere, Principatus consignabimus.*

De Lectoribus vero, aliisque paucissimis, juxta Guarini sententiam, memoratu dignis, quas ego præteriisse arguor, in hoc supplendorum Capite agere non decrevi, opportunius etenim visum est, objecti hujusmodi dilutionem ad alteram præsentis Operis Partem amandare. Hic interea Guarinum hortari iterum pergo, ut suam, & ipse, Ferrariensis Gymnasii Historiam scribat. In ea poterit, Danthis Aldigeri ad exemplum Litterarium, Paradisum, Purgatorium, (liceat hoc verbo uti), & Infernum constituere, quosque, sibi videbitur, vel ad gloriam, vel ad supplicia pro lubito, destinare: Id si effecerit, me ad Tartara detrudendum certe opinor.

CAPUT TERTIUM.

De Sermonis Vitiis, quæ in Historia Ferrariensis Gymnasii reperiuntur.

IN 2. Criticæ Parte, *pag.* 116. hæc habet personatus Censor. *Nihil subdo de Sermonis Vitiis, si quæ sunt; Statera in hoc loco indulgeat oculorum meorum lippitudini: præter quamquod, quos odit Jupiter, Pædagogos facit.* Mihi igitur vitia objicit Criticus, quæ fatetur ipse, nescire se, an patraverim: *Nihil subdo de Sermonis vitiis, si quæ sunt?* Vide, indulgentem hominem; Nonne eum puduisse oportebat, ineptè adeo in Historiam meam malignari, ut eos, qui non legissent, saltem in suspicionem induceret, illam erroribus esse refertam? Cur autem, quæ blaterat, Sermonis vitia, ut decuerat non indicavit? forte quia, *conspicillorum suorum* præsidio destitutus, lippitudini, ut ait, suæ parcere voluit? Verba prorsus, & pueriles nugæ? Dicam ego, cur objecta Sermonis vitia non indicaverit; quia nempe non invenit, quamvis attentissime perquisierit: *Guarinum* profecto *Pædagogum fecit Jupiter*, nam quos venatus est in Historia mea, Sermonis

monis errores, singulos intrepide abiecit, idem de aliis facturus, si innotuissent. En autem vitia, quæ in tota Historia mea, Voluminibus duobus, nec exiguæ molis constante, sagacissimus Venator invenit, & ad paginas infra indicatas retulit, videlicet.

Errata. *Criticæ Part.* 1. *Correctio.*

Pag. 33.	*jure merito*	pro	*jure, & merito*
	prætio	pro	*pretio*
	Seculi	pro	*Sæculi*
	Muretti	pro	*Mureti*
	admoverimus	pro	*admoneremus*
pag. 44.	*Terzaria*	pro	*Tertiario*

Parte vero Secunda.

pag. 26.	*Arabicam, Caldeasque*	pro	*Arabicam, Caldeamque*
pag. 52.	*Fossambrunensis*	pro	*Forosempronienfis*
pag. 53.	*Amirante*	pro	*Classis Præfecto*
pag. 68.	*Europæ*	pro	*Europa*
pag. 71.	*Carsinianæ*	pro	*Cafferonianæ*
pag. 74.	*in ultima*, inquit, *hujus paginæ linea deest verbum fuit:*		

Hæc itaque *Sermonis* vitia, & alia fortasse paucissima, *si quæ sunt*, mihi objicit Censor. Memet profecto beatum prædico, quem de his dumtaxat insimulare potuerit: Minima, ut videt pondere, ac numero sunt; hunc tamen a me extenuari etiam æquo animo ferat. Falsum est, non *jure merito*, sed *jure, & merito* dici debere, ut videre poterit in Jacobi Facciolati *Calepino*, sub verbo *Jus*, cum utroque modo usurpari possit: *Admoverimus* scripsi ego, & bene; pessime autem corrigit Criticus, verbum *admoneremus* substituendo, quod sententiam meam immutaret; *Terzaria* dixi, terminum italice scribendo; illo vero *Tertiaria* seu *Tertiaria* in fœminino genere, absque scrupulo, latine scribendo uterer, Scholarum usum secutus: Hoc genere usurpavit etiam Clemens VIII. Pont. Max. in Brevi, super Studii rebus, ad Ferrarienses dato die 14. Augusti anni 1602., ubi, *Statuimus, & ordinamus, ut dicti Reformatores, in tribus* Tertiariis, *atque in qualibet earum* &c. Scit autem Guarinus, Pontificalium Brevium extensores latinam linguam egregie callere: *Sæculum*, & *Seculum* absque dyphtongo usurpari, a Facciolati laudato discere poterit Censor, in

ver-

verbis *Sæculum*, & *Seculum*. Loco *Carfinianæ*, ut scripsi *Cafferonianæ* scribendum esse vociferatur Pædagogus, sed male, teste Joanne Baptista Riccioli nostro, in *Geographia*, & *Hydrographia reformata*, *lib. II.* *cui titulus*, *Onomasticus*, *sub litt. C.*, *ubi* = *Carfiniana in Thuscia* = *Grafagnana*, *Carfagnana* = *Caseronianum*, *in valle Carfiniana Thusciæ* = *Carfignano*: Hoc oportet sciat, discatque res accuratius expendere, antequam de illis censorium judicium proferat: Lepidula tandem est ejusdem monitio, quod nempe in linea ultima Elogii Valentini Mandoli, a me exhibiti, *Historiæ Part. 2. pag.* 223., desit verbum *fuit*: Consulto omisi, voluique illud subintelligi: Væ Tacito, si ipsius Annalium Libros percurrisses; quot ipsi errores hujusmodi ascriberes!

Videt itaque Criticus, ut exigua hæc Erratorum summa ad nihilum fere redigatur: Quod reliquum est, possem Typographi incuriæ imputare; Sed mea sint immania hujusmodi *Sermonis vitia*: quid mirum tenuitatem meam, quam ipsemet nihil ad latine scribendum idoneam agnosco, fateorque, in ea fuisse prolapsam? Miror ego, ausum Censorem de iis insimulare, qui, dum aliena corrigit, pejori, fœdiorique labe se infectum ostendit: Tot gravissimis Linguæ erroribus, ineptisque sententiis scatet Critica sua, ut, si quæ in ea emendationis indigent, notare, ac reformare vellem, opus Historia mea prolixius conscriberem; nam quidquid est in Supplemento, ac Animadversionibus suis, totum, *non duobus tantum malleis*, sed centum, & ultra TUNDENDUM foret, ac RETUNDENDUM: neve id inaniter Guarinus jactatum putet, Commentariolum, ac Animadversiunculas in minimam ejusdem Criticæ partem hic adornare statui, nonnullis tamen, circa hoc idem, ad Operis finem reservatis. At quærit, quid illud sit, quod ad trutinam voco? Non quod deterius, sed quod melius est, Præfatiunculas nempe ad Primam, & Alteram Criticæ suæ Partem, quibus in construendis, concinnandisque, prout solet scriptorum quilibet, impensiorem illum curam adhibuisse patet.

At, quid hoc rei est, Guarine, (te enim præsentem statuo, alloquorque) quid est, quod Præfationem utramque Sacris Pastoralibus insigniis in fronte munitam aspicio? Intelligo; parum tibi visum est Larva contegi, nisi quoque te reciperes in Sacrarium: & cum pusillo adeo sis animo, ut personatus etiam, in apertum prodire pertimescas, tam superbo *Diagrammate* Censuræ tuæ initium conspurcare potuisti? Sine, me illud paulisper expendere: Equitem delineatum video, qui lancea Draconem sauciat, Lavam sub unguibus tenentem, ac in superiori Iconis parte lego: *Sapientis est manifestare mentientem*: in inferiori vero, *Tamquam Bellator fortis ad illudendum ei*:

Scitu-

Scitule, per Jovem. Sed quædam explica, quæ absque Oraculo, assequi non possum: Quæro primo, an *Sapiens mentientem manifestans*, qui idem est ac *Bellator mentienti illudens*, & *per Equitem* exprimitur, Larvam sibi ipsi detraxerit, an vero Draconi; cum enim parva sit, Bellatoris potius, quam magno Draconis capiti videtur parata? sed audivi numquam, Dracones incedere personatos: Secundo, an *sub Draconis sauciati imagine* veniam intelligendus ego, qui nec tibi fortasse, nec alteri cuiquam, quod sciam, molestiam intuli: Tertio tandem, an in *Equite Bellatore mentientem manifestante*, me, vel te potius subaudire æquum sit; te nempe, qui faciem usque, nomenque, ut secure noceas, mentiri non erubuisti: At non opus, hæc a te quærere, cum manifeste pateant; insulsa inventio, insulsa dispositio, insulsa omnia. Ne graveris, obsecro, quod *Diagramma* tuum ad examen vocaverim; cum etenim, & tu Œcumenici Ferrariensis Concilii tabellam Historiæ meæ præfixam, & juxta descriptionem Ludovici Maimbourgh, prout patiebatur pagellæ angustia, dispositam carpseris, par pari rependo; in hoc tamen discrimen est, quod Iconis tuæ vitia tibi, meæ, *si quæ sunt* Pictori, Incisorique sunt imputanda.

Sed me, ut soles, Guarine, arguis, quod a proposito scopo diverterim, ac in viam revocas; tremens itaque pareo, ac promissum exsolvo.

In Jacobi Guarini Præfatiunculam ad Partem Primam Supplementi, & Animadversionum ad Ferrariensis Gymnasii Historiam Commentariolum, & Animadversiones.

Commentariolum, & Animadversiones.

EOdem prorsus pacto: Absolutè nego; Patruus meus, ut modestum, ac bene moratum Virum decet, M. Antonium Guarini supplevit, tu scripta mea inurbane, ac maligne carpis.

TEXTUS.

EOdem prosus pacto, quo M. Antonium Guarinum, Sanguinis, licet remoto vinculo, mihi conjunctum, anteacto sæculo supplevit Andreas Borsettus Patruus tuus, supplebo *ego tui amicus*, scripta tua (Ferrantes prælibatissime)

Eodem

Eodem prorsus pacto: Vide, ut bene procedat paritas: Quemadmodum Andreas Borsetti verus supplevit Historiam veri M. Antonii Guarini, ita ego falsus, mentitusque Jacobus Guarini supplebo Historiam Ferrantis Borsetti veri.

Ego tui amicus: An sis, nisi te prodas, nescio; cæterum scripta in me tua contrarium suadent.

Ille Ecclesiasticam &c. M. Antotonium Guarini *Ecclesiasticam Ferrariæ Historiam* nec scripsit, nec scribere voluit, sed tantum *Historiam*, immò *Compendium Historicum Ecclesiarum* Ferrariæ, multum enim differt argumentum particulare Historiæ Ecclesiarum Ferrariæ ab universali Historiæ Ferrariæ; nam hæc omnia ad Ferrariensem Ecclesiam pertinentia complecti debet, præsertim vero Episcoporum Acta, quæ a Guarini prædicto non memorantur, quoniam credidit, satis esse, in laudato *Ecclesiarum Opere*, dictorum Episcoporum nomina tantumodo recensere.

Gymnasticam a te conscriptam absolvam: multum de te ipso, Larvate, confidis; agnoscet lector, an dictis facta respondeant.

Gymnasticam: De hoc verbo in Commentariolo Præfationis 2. sermo erit.

Ille Ecclesiasticam Ferrariæ Historiam Guarini supplendo complevit, *Ego ejusdem Civitatis Gymnasticam* a te conscriptam absolvam.

Vel tua saltem tempestate. Hoc adverbio *saltem*, sententiæ tuæ robur addere credidisti, ut puto,

Ille, quæ in antiquo Scriptore desiderabuntur, vel illo jam demortuo evenere: *Ego quæ ante te*,

sed

sed minuisti potius: Non, *saltem*, *immo*, dicere debueras.

vel tua saltem tempestate acciderunt (quæque tu, *nescio qua mentis oblivione omisisti*) *adhibebo*.

Nescio qua mentis oblivione: numquam antehac audivi, plura reperiri oblivionis genera.

Ego, *quæ ante te &c. adhibebo*: sintaxis optima.

Ornabunt: Credo equidem; ut lapilli, & margaritæ: nihil ex ore, aut Calamo tuo stillat, quod non melleum, eruditissimum, doctissimum, latinissimum, pretiosum, aureum, mirandum, divinum, & si qui ultra.

Gratum mibi te futurum: Nempe quod in maximæ gloriæ tuæ partem me vocaveris.

Quin pergratum etiam &c. Iis etiam, qui mortui sunt? Sed cuinam epistolam inscribere debent, cum ignotus sis, si tibi ab æternitatis regione grates, pro amplissimo hujusmodi beneficio, reddere velint?

Luculentiorem: *Lutulentiorem* dixisses verius.

Ornabunt, puto, quæ scripturus sum ea, quæ tu scripsisti, tuamque Historiam *luculentiorem* facient: de quibus gratum mihi te futurum fore putabo, *quin pergratum* etiam me futurum esse sperabo illis quibuscumque viris, quorum apud te nulla, vel valde exigua memoria est.

Sed age: Imperandi modus; en, in judicium cogor, totisque artubus contremisco.

Cur quæso, *tantarum &c.* Quanta, ac qualia sint, quæ omisi, quot illustres Viri, quos præterivi, aliis in locis videbimur.

Sed age. Cur quæso, tantarum rerum, totque illustrium Virorum, qui Ferrariense Gymnasium illustrarunt, mentionem intermisisti, nec tantummodo antiquorum, sed hac nostra ætate in dignitate viventium?

Ferrariensium rerum moderator: Non sum, nec id mihi muneris arrogavi umquam; nosco enim mei infirmi quid valeant humeri.

An tabulæ defuerunt tibi, an Archiva? non ergo *Ferrariensium rerum moderator es*? non Archivi præfectus? Tu omni *Ferrariensi*

Ferrarienſi Doctrina : Quænam ſit hæc Ferrarienſis doctrina penitus ignoro; me doceas, rogo: *Doctrina Ferrarienſis*, & *Doctrina Ferrarienſium rerum* apud me idem non ſonat.

doctrina imbutus, omnia ſapientis agis, & quæ in obſcuro latent, ſuſcitantur abs te, ut in lucem prodeant.

Debueras igitur &c. De omnibus? etiam de Manuſcriptis, quæ a te, vel ab aliis ſervari dicis? numquid ego Profeta?

Mantiſſa: Italice *giunta*, eſt additamentum rei quæ venditur, & ut plurimum deterius eſt: Si hoc ſenſu, ut debes, vocem intelligis, approbo.

Scriptum faciam, pro = *ſcribam*.

A protocollis publicis emunxi: Ego vero callui numquam mulgendi artem.

Adeo ut ipſamet ſe tibi facile &c. Quia nempe *protocolla* emunctione aſſidua cicuraveras adeo, ut ultro ad mulctram accederent.

Adeo ut poterant: Elegantiſſime.

Debueras igitur quorumcumque, de quibus ego in hac *mantiſſa ſcriptum faciam*, plenam ſcientiam habere;

Ego enim hæc eadem omnia *a protocollis publicis emunxi*, *adeo ut ipſamet ſe tibi facile offerre poterant*.

Aciem Oculorum &c. Hunc dicendi modum ſemel a me uſurpatum, hic, Guarine, aliiſque Criticæ locis, tacite me ſugillando, adhibes; ſed vide, ne te potius exibilandum præbeas, ignorando, *oculorum aciem* eorumdem acumen ſignificare.

Non omnia poſſumus omnes: Veriſſimum; *ſed ingenue*, *& tempeſtive fateor*, me id dixiſſe, ut aſſeris, non recordari.

Nec ea tu ignorare debebas: ſed *aciem oculorum tuorum effugerunt*, inquis enim: *non omnia poſſumus omnes*. Quod quidem *ingenue*, *ſed intempeſtive fateris*.

Profudiſtis inveſtigationes ætate diſtantes: Quid, intricata hujuſ-

Nam qui de tui parſimonia conquerebantur, te in Operis decurſu

modi

modi dicendi formula dicere volueris clare non aſſequor ; puto, voluiſſe te aſſerere, tempus profudiſſe me, inveſtigandis notionibus rerum antiquarum.

Nibilo. *Nibili* uſitatius.

Laudationes, *præconia*, *commendationes* : Hæc, ni fallor, ſynonima ſunt.

Nomina, *&* *perſonas &c.* Urbaniſſime dictum.

Eminere ad numerum lyræ: Phraſis egregia.

Diminuti ponderis : Me *abbundare ais*, eademque fere in linea, me *diminuti ponderis* eſſe; quis te intelligat?

Præfigere locum finiendi, pro *finire* ; modus dicendi nobilis :

nimium, & pene prodigum ſenſere : *profudiſti* enim *inveſtigationes* quamplurimas undequaque dumis ſeptas, atque *ætate diſtantes*, *ſed nibilo* pro eo, quod inſtituiſti pendendas.

Præterea *laudationes*, *præconia*, *commendationes*, titulos, elogia graviſſima, ornatiſſima, & fucata profudiſti : Notiones ad rem tuam non facientes, opuſque tuum ad turgeſcentiam uſque perducentes intrudere ſatagiſti :

Nomina, *&* *perſonas mercenariæ ſervilis*, *ac pediſſequæ conditionis*: *Architectos*, *Sculptores*, Pictores, Miniatores, Scriptores, Muſicos, Symphoniarcas, Organiſtrias, eoſque qui *ad numerum lyræ*, vel magna, vel parva, ac quocumque alio inſtrumento *eminent*, in catalogum uſque, & quidem ingentis numeri, perduxiſti. Quid lecytho cum ſtrophio ? quid ſpeculo cum gladio?

Quid ad rem noſtram faciunt ? Quid ad Ferrarienſe Gymnaſium tot extranei, Ferrariam tamquam canes ad Nylum permeantes? Ecce, Borſette ſpectatiſſime, ecce id, quo *abbundaſti*: ecce id, in quo *diminuti ponderis* te revelaſti, reſecando utilia, ubi ubertatis opus erat, atque inutilia ad tui libitum ſurrogando, ubi *finiendi locus fuerat præfigendus*: immo & damnoſa nonnulla ſuperſerendo, quæ Gymnaſii famam imminuunt potius quam amplificent.

In mentem habui: In mente habere frequentius, & *in mentem venire* usu est; primum enim status in loco, secundum motus ad locum vice habetur.

Ut destruam &c. Salve igitur, Guarine venerande, hoc sæculo nostro Litteratorum prævaricantium Jeremias.

Sartam tectam restituam: Thrasonice, polipercontice, pirgopolynicice.

Hoc pacto duo, & quidem magnæ molis Volumina construxisti, dum ea, quæ pro uno vix complendo satis erant, in infinitam pene currente rota, protrahere studuisti. Quapropter, ut Historiæ tuæ, tibique morem geram, nihil antiquius *in mentem habui*, quam ad illam laudabilius extruendam, periti cultoris vices gerere, *ut destruam, & evellam, ædificem, & plantem*; atque ita rem tantæ utilitatis pro communi Patria *sartam tectam restituam*.

Verba mea tamquam ab ore tuo &c. Hoc a me absit; agnosco enim, quantum intersit inter barbariem meam, & elegantiam tuam.

Perlege igitur, o Scriptor optime, & *mea verba, tamquam ab ore tuo provenientia reputare ne dedigneris*.

Lippitudine laborasti: Lippitudo lacrimantium oculorum est; ideoque qui ea laborant, conspicillorum non indigent, nisi hebetioris visus sint.

Conspicilia: Conspicilla dicerem.

Non plana, sed senilia: Hic te Optices quoque gnarum ostendis.

Quæ tu facere debueras suppleo, vel ad ea videnda, pro quibus *lippitudine laborasti, conspicilia* naso tuo adapto, *non quidem plana, sed senilia*, ut facilius hoc pacto omissa invenias, & res, quas pro nihilo habuisti in pretio habeas.

Nonne ergo tibi rem gratam &c. Melius profecto, si res tuas curares, quæ, dum aliena curas, in præceps prolabuntur.

Dic mihi, quæso, amabo te: quanti nunc veneunt duo hæc tua Volumina? Quantiplurimi, & quidem merito. Imposterum (hac addita *mantissa* pro corollario) maximi venundabuntur: *Nonne ergo tibi rem gratam facio, quod res tuas curo.*

Novum erit pensum &c. Novum quoque *Apologiam* meam compa-

Novum dehinc erit Bibliothecarum pensum, ut, absque meis

rare,

rare, qua *vindiciarum* tuarum vanitas ostendetur.

Pensum: Hoc verbum male significat sententiam tuam.

vindiciis, opus tuum incompletum censeatur.

Quaeritabunt &c. Oh mirandum humilitatis exemplum!

Per Italiae ora: Os oris = *bocca* = in accusativo plurali habet *ora*: *ora orae* = spiaggia = in accusativo plurali habet *oras*: Haec nesciens, Guarine mi charissime, aliis latini sermonis vitia audes objectare.

Quaeritabunt Bibliopolae, *& Bibliothecarii* hoc meum supplementum, eritque pro honoris, & integritatis nota, in cathalogis; qui *per Italiae ora*, *& ultra mentes* circumferuntur, si legatur: = *Borsetti de Ferrariensi* Gymnasio, *cum supplemento Guarini*.

Absque hoc Syrmate. Quid hic intelligas, nescio; *Syrma* est enim longae vestis genus quoddam humum verrentis: Metonymice *Syrma* accipitur etiam pro Tragoedia, & pro stylo Tragico: Ita Facciolati, qui has duas tantum ei tribuit significationes, quarum neutra tuo *Syrmati* convenit.

Arbitro pro *arbitror* minus usitatum scribit Facciolati, supra laudatus.

Absque hoc *Syrmate*, parvipendendum, rejiciendumque potius, ac pro mutilo, informique libro opus tuum *arbitrabunt*. Vale.

In Jacobi Guarini Praefatiunculam Secundam, Parti Secundae Ejusdem Supplementi, ac Animadversionum praepositam.

QUemadmodum *&c.* Hic disco, tempus *hyemale* vocari posse, ante hybernum Solstitium, idest antequam Hyemis tempestas initium habeat: Quomodo verò tua haec similitudo recte convenire possit, non intelligo; *Solstitium enim* non est meta, ac finis, ultra quem tempus currere non debeat.

QUemadmodum noctes hyemali tempore longiores sunt, & tenebricosiores, quo magis ad Solstitium progrediuntur: ita Borsetti Historia quo plus ad exitum accelerat, eo magis produci videtur.

In

In mentem habuit: Et iterum? In quo, dic, Guarine, obſecro, miſer ſtatus in loco fuit tibi moleſtus, ut ille te inimicum adeo oſtendas?

In mentem habuit: Quid mirum ſciviſſe te, quæ in mente habuerim, cum ſis Profeta.

Extravagantia. Vere hoc verbum *extravagans*, apud latinos enim non invenio.

Tres priores Libros &c. Io, Pean; hos Libros, Guarine indulgentiſſime, nedum *approbas*, verum etiam *approbatos* vis: Quis impoſterum impugnare audebit? Nunc ſunt Libri Canonici.

Hac labe: Quanam? explicare digneris.

Verum &c. Fateor, me penitus ignorare, qua de cauſa duos libros poſteriores elucubratos; nonne hæc conſtructio? Lector judicet, an enormiter in caſu erraveris, ponendo accuſativum loco nominativi.

Perfecta Litteraria Hiſtoria nanciſcatur: Perfecte expreſſum!

Trudendum judicamus: Abi igitur in malam crucem, Quinte,

Id quod prius *Author in mente habuit*, ſibique propoſuit, nempe multa conſarcinandi, plura omittendi, & infinita propemodum *extravagantia* parandi ad centonem multiplici panno texendum, quo plus procedit Oratio, & uſque ad integrum complementum promiſſa implere conatur.

Tres priores Libros hujuſce Secundæ partis, cum ſatis longa appendice, licet *hac labe* aliquantiſper ſcateant, tamen *approbatos volumus*, & *in acceptis reponimus*: pertinent enim omnes Viri, quorum mentio eſt, ad Gymnaſium, ſeu ad Univerſitatem (ſaltem lato modo) nonnullos tamen omiſſos credimus, & plures nimis mutilo ſtylo pertractos, vel bona fide inſertos.

Verum *libros duos poſteriores*, nempe quartum, & quintum fateor, qua de cauſa *elucubratos* me penitus ignorare.

Horum prior, nempè quartus, ad Bibliothecam Ferrarienſium Scriptorum aſtruendam, pro miſcellaneorum cumulo habendus eſt, ut ex iis *perfecta Litteraria Hiſtoria nanciſcatur*.

Alterum, hoc eſt quintum, omninò ab hoc Opere *trudendum*

Li-

Librorum nequissime, curre, vola, præcipita, nam te Guarinus, maximus Litterarum imperator condemnat, atque proscribit.

Pictores, *Citharedi &c.* subaudias = *Mercenariæ*, *servilis*, *&* *pedissequæ conditionis*.

judicamus, cum pro nihilo ad rem spectent optimi *Pictores*, Sculptores, Miniatores, Musici, Citharedi, & hujusmodi ad Universitatem litterariam componendam.

Mala consonantia; Nempe, quia tibi Patriæ honores, laudesque male consonant.

Extra ordinem: In Procem. Part. 2. Historiæ meæ rationem adduxi, cur id fecerim.

Bullam Ferrariensiensis Ecclesiæ infarciat: Nota phrasim.

Ne fortuito nos loqui dicatur: ejusdem farinæ modus.

Sed ne fortuito nos loqui *dicatur*, adeamus Volumen secundum ex integro, quod ab hac *mala consonantia* exorditur, ut *extra ordinem*, & nude nimis *Bullam* erectionis Ferrariensis Ecclesiæ ad Archiepiscopalem dignitatem evectæ, tamquam pro necessario prolegomeno *infarciat*.

Usque ad nauseam: Corrupto admodum, putridoque te esse stomacho, dicendum est, cum ea fastidias, quæ sanis Ferrariensibus grata sunt.

In Ferrariensis Concivis ore sordescunt. Scis, Larvate, quid sordescat in ore Ferrariensis *Civis?* Non laudare Patriam, sed semetipsum vanissime, & *ultra nauseam* extollere, de Patriæ laudibus male audire, ejusdemque nomen, dignitatem, ac prærogativas impugnare, ut facis; hoc, si nescis, hostis est, non Civis.

Et licet ejusdem Bullæ decursu Universitatis Ferrariensis mentio sit, & quidem cum laude, attamen in prima hujus Operis parte *sepius* repetitæ leguntur *usque ad nauseam* hujusmodi laudes, & encomia *insignitatis*, celebritatis, *famositatis*, & similium, quæ *in Ferrariensis Concivis ore sordescunt*.

Documentum hoc &c. Facetule omnia, sed meministi ne a quo documentum istud datum, a quo fuerit impetratum?

Pro honorifico habendum: *Ha-*

Documentum hoc, absque dubio, *pro honorifico habendum*, *laudandum*, approbandum, *pendendum*, prædicandum, laudibus efferendum; & celebrandum, quam me-

bendum, ac ſi vere honorificum non eſſet;

Laudandum, *pendendum &c.*, Quot ſynonima.

morabile; egregium, & illuſtre.

In Hiſtoria Gymnaſtica: Hac centumpalmari ineptia, qua initium Præfatiunculæ Primæ, ut vidimus, ornaſti, dignum Secundæ huic culmen imponis: ſcis ne quid importet hæc dictio = *Hiſtoria Gymnaſtica?* = Hiſtoriam ſignificat de Arte Gymnaſtica tractantem: Adi Facciolati Calepinum, & lege = *Gymnaſticus adject. ad exercitationem pertinens &c., ut Gymnaſticum exercitium, Gymnaſtica ars, qua Pueri corpore exercentur, & ſtudia Militaria docentur* = Hunc, alioſque ſi legiſſes, in hujuſmodi errorem, non duabus tantum, ſed mirum! triginta, & una vicibus bene numeratis non eſſes prolapſus. Agnoſce, Guarine, tandem ignorantiam tuam, & Verborum ſignificationem ſcrutari diſce, antequam aliis *vitia ſermonis objectes*. Vidiſti, quanta, ac qualia paucis in lineis Præfatiuncularum tuarum, quas certe diſertiori ſtylo ſcripſiſti, reprehenſione digna oſtenderim; inde inferas, rogo, a minore ad majus, a meliore ad pejus arguendo, quid tibi negotii faceſſerem, ſi univerſum *Supplementorum*, *ac Animadverſionum opus* in judicium evocarem.

Sed *in Hiſtoria Eccleſiaſtica*, & quidem ampliſſime, *non vero in Gymnaſtica* innectendum, circumligandumque.

At cætera, inquis, *ſermonis vitia*, quibus totam Hiſtoriam contaminari dixi, ſtudioſe diſſimulas. Non hercle, Guarine mi ſi vis, hæc

quo-

quoque expendamus. Enormissimis me hisce criminibus maculatum dicis, quod scilicet scripserim

Sgordilla	pro	Scordila.
Casaleschi	pro	de Casaleclo.
Torquato	pro	de Arquato.
Valla	pro	a Valle.
Soncinus	pro	Socinus.
Bencius	pro	Bentius.
Antonius Flavius Giraldi	pro	Flavius Antonius Giraldi.
Manucianus	pro	Minucianus.
Moneta	pro	a Monetis.
Barbuglio	pro	Barbulejus.
Tauxiniano	pro	Tusignano.
Cæsarius	pro	Cæsarion.
Ephoca	pro	Epocha.

& si quæ sunt, paucissimæ aliæ nugæ, quæ pueriliter notantur. Illud vero, inter cætera mirandum, quod me arguas, quia Stirpium Cognomina latinizaverim, ac si a Scriptoribus egregiis id fieri non soleat, & optima ratione quidem, ne scilicet eadem a diversis diversimode in latinum sermonem translata tractu temporis detorqueantur adeo, ac immutentur, ut genuinus eorumdem terminus haud raro expiscari, invenirique non possit. Si igitur Cognomina impersonaliter scripsi, laudandus sum potius, quam culpandus; neque per hoc nonnullis in locis, ut asseris, obscura, vel æquivoca redditur oratio mea, nisi tibi delicatulo, ac super rebus omnibus nauseanti. Ignosces igitur, a sententia tua si recesserim, nec, ut velles, Cognomina, aliaque supra memorata scripserim, cum viderim apud alios, hunc quoque modum fuisse usurpatum. Sed pudet me, diutius nugis hujusmodi, tricisque in discutiendis detineri.

His itaque præmissis, quæ majorem, potioremque Guarinianæ Criticæ partem evertunt, ad alia quædam particularia, in quibus me accusat Criticus, transeo.

In Supplementum, & Animadversiones Jacobi Guarini ad Librum Primum Partis Primæ Historiæ Ferrariensis Gymnasii.

C*Riticæ pagina* 8. *& seq.* Me Guarinus corripit, eo quia in Historiæ meæ exordio, ubi de origine Ferrariæ sermonem habeo, de Vico Egonum, sive Ananino, dumtaxat mentionem fecerim, sex aliis antiquæ Regionis nostræ Vicis omissis; quia diversas Scriptorum opiniones circa Ferrariæ originem non retulerim; & quia *assertum diploma* Vitaliani Papæ non ediderim; ut autem suppleat, illud in fine Primæ hujus Partis Criticæ suæ impressum exhibet, adeoque prolixum, *ut a pag.* 57. *usque ad* 71. producatur.

Miror, Censorem hæc mihi objicere, quorum solutio per se patet. Ego Ferrariensis Gymnasii Historiam, non vero Historiam universam Ferrariensium Rerum scribere in animum induxeram, quapropter satis visum est, compendiosè aliquid circa originem, ac incrementa Urbis nostræ referre, ut mihi ad argumentum viam sternerem. Ridiculus profecto, sibique contrarius mihi videtur Guarinus, qui, postquam acerrimum se Digressionum hostem professus est, tot superflua, longumque adeo Vitaliani Diploma, nihil ad rem, ut cum ipso loquar, pertinens, in Historiam meam, pro Supplemento, intrudere cogitaverit.

Crit. pag. 10. Ferrariensem Censorem dedecet ratio, ob quam asserit, totum dicti Vitaliani Papæ Diploma debuisse in Historia mea registrari, nempe, *ut curiosis Criticis, qui tale Privilegium suppostitium, simulatumque undique declamant, commodè exhiberi posset tota suspicionis materia &c.*

Dixi in Historia, Ferrariam Græcis, Gallisque Imperatoribus successivè paruisse: Quo ad Græcos, negat Criticus, insulsisque rationibus probare nititur, quod lubens concedo, scilicet Imperatorem Paleologum, cum Ferrariensi Concilio interfuit, non fuisse Ferrariæ Dominum, *& Ferrariæ incunabula nondum fuisse excogitata, cum Pelasgi cum Oenetro in Italiam venerunt*: Credo equidem, immo addo, nec per somnium quidem Imperatorum Cæsarum Romanorum Dignitatem fuisse excogitatam: sed opportune resipuit Criticus, ita tamen, ut se errasse minime fateri velit; nam *pag.* 149. *Correctionum in fine Operis*, hæc verba ponit: = *Exarchis posthabitis* =, ac si Exarchi proprio nomine, non vero Græcorum Imperatorum, a quibus missi erant, Imperialibus in Italia Urbibus præsiderent.

Criticæ pag. 10. *&* 11. Risum movet, quod, ad impugnandam Gymnasii Ferrariæ Erectionem, quam ego ad annum salutis 1240.

refero,

refero, considerat Criticus; nempe nihil conferre, ad ejus Epocham stabiliendam, cippum marmoreum P. Pupii Medici VIViri Augustalis, qui floruit ante Christum natum: Quis umquam dixit, documentum hoc Epocham Erectionis Studii nostri probare? Si bene Historiam meam legisset Guarinus, facile intellexisset, me P. Pupii cippum, nec non Votivam Silvano tabulam, ac Labiri, & T. Truppici Epitaphia exhibuisse tantum, ut remotissimis etiam sæculis, his in Regionibus Scientiarum, bonarumque Artium gustum extitisse demonstrarem: Hoc unico P. Pupii documento usus est D. Baruffaldi, ut antiquissimis temporibus apud Ferrarienses in pretio fuisse Medicinæ Artem probaret: *Commentar. Istorico - Erudit. alla Inscriz. in memoria di Antonio Musa Brasavoli*, *pag.* 1., *e* 2. ibi: = *Ma quanto altresì, non meno che altrove sia sempre stata nella Città di Ferrara in venerazione la nobil Arte della Medicina, sino da' suoi primi rudimenti gentili, puossi agevolmente comprendere: Allorchè alzatosi, in queste vicine parti, un Tempio alla Virtù, tra gli Dei collocata da Scipione Numantino, e Q. Massimo, che fu poi da M. Claudio Marcello rinovato, ed un Bosco ancora, segue, come era loro costume, l'antico Fauno, eressero in quello la Statua dell'insigne Medico Publio Pupio, personaggio di governo municipale, uno de' Seviri instituiti da Augusto, e Medico celeberrimo, che aveva in cose dure, e gravose grandemente giovato alla Città nostra, qualunque ella fusse in quei primi tempi*. Cur ergo hoc idem P. Pupii documentum, tribus aliis superadditis, ad probandum sententiam meam sufficiens non fuerit?

Criticæ pag. 12. Scriptoribus, quos citavi ad dignitatis Patriæ nostræ testificationem, alios nonnullos Critico addere placuit, ab eo merito, laudatos, illosque inter Gasparem Ens. Meminerit; nam paulo infra ejus adversus ipsum Criticum testimonio utar: Poetas vero si ad Ferrariam commendandam, post Historicos, introduxi, id mihi licuisse censui, ut Historiam ornarem, præsertim cum Poetarum quattuor tantum carmina paucissima usurpaverim, quæ, ut videre est, non mentitas, sed veras Ferrariæ laudes complectuntur, & potius Historiam sapiunt.

Criticæ pag. 13. *&* 21. Zelo exardescit Censor, eo quia totam Elegiam Urbis Veronæ, Guarinum Guarini Civem suum ad se Ferraria revocantis, ediderim; dicit enim, eam esse Civitati nostræ injuriosam. Esto foret; a Critico quæro, utrum Verona, pro Cive suo recuperando, debuisset Ferrariam, Aulamque Estensium Principum, apud quos magno cum honore, ac rei domesticæ incremento detinebatur, laudibus cumulare, vel contra? Verona, juxtà argumenti opportunita-

tem locuta eſt, & quidquid dixit, nihil Patriæ noſtræ laudes imminuit. Sed videat Guarinus, quam parum ſibi conſtet. Hanc Veronæ Elegiam Ferrariæ injuriam prædicat; infra vero, *pag. Crit.* 24. dolet, quod *ad pag.* 85. *Hiſt. meæ*, ubi de Nivento, loco nempe, in quo nunc Ferraria ſita, mentionem habui, ſequens Cinthii Gyraldi præconium non attulerim.

Debes Principibus tuis, Niventum,
Eſtenſis tibi quos dedit propago:
Quod quondam tu humili jacens palude
Parvi nominis, & minoris ortus,
Ipſorum ſtudio, ac perenne cura,
Effers hoc mage nunc Caput ſuperbum,
Claras Auſonii ſoli inter Urbes,
Vilis quo magis, ac magis fuiſti &c.

Conferat Lector cum Veronæ vituperatione hanc Gyraldi laudem, & quænam Ferrariæ injurioſior ſit, pronunciet.

Criticæ pag. 13. 14. *&* 15. Plurimos Auctores inter, qui de Erectione Ferrarienſis Celeberrimæ Studiorum Univerſitatis ſcripſerunt, plures ſunt, qui primam ejuſdem originem Friderico II. Imperatori tribuunt, alii Bonifatio IX. Pontifici ſummo, nullus vero; quod ſciam, reperitur, qui dictam Friderici fundationem, ex profeſſo, aggreſſus fuerit impugnare; immo nec ipſi D. D. Bononienſes, in controverſia, nos inter, eoſque verſa; pro Studii noſtri celebritate vindicanda, numquam allegatam a Ferrarienſibus Imperialem Erectionem impugnarunt: Hæc gloriæ, ſeges intacta, civi Ferrarienſi ſervabatur, Guarino ſcilicet noſtro; quamvis tamen hanc ſibi famam Guarinus nitatur adipiſci, inconcuſſæ remanent Imperialis fundationis probationes. Quod attuli Leandri Alberti, Bononienſis Hiſtorici præclariſſimi, fideique expertæ Viri teſtimonium, quando etiam unicum eſſet, ad Fridericianam Erectionem ſtabiliendam ſufficeret; quanto magis æſtimandum eſt, cum ejuſdem Auctoris conteſtes induxerim Jacobum Middendorpio, Joannem Bleù, Gonzalez Telez, Michaelem Antonium Baudrand *poſt Lexicon Philippi Ferrari*, Gaſparem Ens, Tobiam Lokner, Mercurium Italicum, Andream Scoto, & Joannem Laurentium de Anania, Bononienſem, *ex Operibus*, *in Parte Prima Hiſtoriæ meæ citatis ad calcem pag.* 9., & *ad pag.* 327. 329. 330., *&* 331., quibus in locis præciſa etiam verba nonnullorum ex Scriptoribus laudatis retuli.

Nec valet, ad enervandam Scriptorum prædictorum auctoritatem Critici aſſertio, quod omnes Leandrum Alberti excripſerint; nam, da-

to

to etiam quod omnes Alberti recentiores essent, (hic enim inquirere nolo), inter eos Gasparem Ens nominatum videt Censor, quem ipse pro se citat *Criticæ pag.* 12. tamquam *majoris momenti Auctorem in celebranda Ferraria*; immoque, bona fide, ejus verba reddit, quæ Imperialem Gymnasii nostri Erectionem apertissime demonstrant; hæc autem sunt *Magna pollet* (Ferraria videlicet) *nunc temporis Nobilium Familiarum Opulentia, atque Civium locupletum frequentia; nec non celebris est Gymnasio litterario Publico Disciplinarum omnium & Friderico II. Imperatore, Bononiensium in contumeliam instituto*: Penset autem æqua lance Guarinus ea verba = *Gymnasio litterario Publico disciplinarum omnium*, = effutiatque si potest, per illa, *Gymnasii Publici, & Universalis rationem sufficientem non perhiberi, & ad summum, demonstrare aliquem litterarum, studiorumque cultum in Civitate nostra, per conductos Magistros in Grammatica, & Dialectica, seu Scientia Juris, & Medicinæ.*

Sed non hanc tantum, sed duas alias contra se probationes humanissime inducit Guarinus, *Part. Criticæ* 2. *pag.* 5., & 6., quæ clare ostendunt, Studium Publicum generale, multo ante Pontificium Bonifatii IX. Diploma, Ferrariæ viguisse. Hoc idem probant monumenta insignium Lectorum trium, quæ *in* 2. *Historiæ Parte pag.* 1. 2., & 3. afferuntur, Joannis scilicet Brasavola Ferrariensis, de quo paulo infra, Marci Leonii ex Kingorniæ Comitibus, Scoti, qui, teste Thoma Dempster, *in Scotorum Historia Ecclesiastica lib.* 11. *n.* 806., in publica Ferrariensi Universitate Jus Civile interpretabatur anno 1312., & Albertini de S. Petro, Cremonensis, qui Medicinam, ac Philosophiam anno 1336. in Universitate eadem legebat, ut scribit Franciscus Arisi, *Cremona litterata Tom. I.*, ad Annum prædictum 1336.

His omnibus adjiciam tandem testimonium Auctoris, quem maximi Guarinus facit. Audiat itaque D. Hieronymum Baruffaldi, Erectionem Generalis studii nostri ad Fridericum II. referentem in *Commentario Istorico - Erudito alla Inscrizione in memoria di Antonio Musa Brasavoli*, *pag.* 2. sic ille. *Da che poi la liberalità di Federico II. Imperatore l'anno* 1248. *aperse quivi* (idest Ferrariæ) *lo Studio Generale, levandolo da Bologna &c. & pag.* 173., ubi de Joanne Brasavola Medico præclarissimo loquitur: *Essendo poi stato eretto da Federico II. Imperatore lo Studio generale in Ferrara, fu annoverato il nostro Giovanni fra i primi Lettori di esso.*

Hic autem fatear necesse est; plures mihi suadere voluisse, laudatum Cl. V. Hieronymum Baruffaldi latere sub nomine Jacobi Guarini Censoris mei, ipsum *Supplementa*, ac *Animadversiones* in Gymnasii

Fer-

Ferrarienſis Hiſtoriam ſcripſiſſe, ac eorumdem impreſſionem curaſſe; & a mendis repurgaſſe dictitantes, ac intrepide adeo, ut alii, tacto pectore, alii autem, tactis Scripturis, juraturos ſe, ſi vellem ultro ſponderent. Hæc profecto nonnihil ſuſpicionis ingerebant, quamvis certo ſcirem, nullam me D. Baruffaldi res meas inſectandi cauſam dediſſe, illumque virum eſſe, qui palam, apertaque facie in certamen, ſi opus fuerit, prodire non reformidet, nec peſſime, ut Guarinus, latine ſcribat; ſed cum nuperrime in ejuſdem ſupra editos textus, fundationem Gymnaſii noſtri a Friderico factam comprobantur inciderim, ſuſpicionem omnem, dubiumque depoſui: impoſſibile enim mihi viſum eſt, unum, eumdemque Scriptorem rem eamdem, uno loco aſſerere, alio vero poſſe mordicus impugnare: Propterea in omnibus, in quibus D. Baruffaldi mecum ſentit, ejuſdem teſtimonio, ac præſidio adverſus Larvatum Cenſorem uti decrevi, atque pro opportunitate utar, ut oſtendam, oblatrantium dicteriis aures me minime præbuiſſe. Sed ad Guarinum redeo.

En autem exultantem video, chartulam quamdam informem, quam & ipſe fatetur ignoti Scriptoris eſſe, *in Eſtenſi Chronico Rerum Italicar. T. XV. col.* 524. *lit. D.* inveniri aſſerentem, qua vera Epocha Studii noſtri nitide declaratur: Hoc verò monumentum pulchrum, ac deciſivum adeo Guarino viſum eſt, ut Caput eidem ſeparatum *in Criticæ fine* ſtatuerit, *ad pag.* 124. hoc magnifico titulo Capiti impoſito: *Corollarium, a quo tota pendet Ferrarienſis Studiorum Univerſitatis Origo*. Sed quid nam novi affert chartula iſta, in Guarini oculis pretioſa? legamus: *Eodem milleſimo* (1391.) *Illuſtris, & Excelſus D. D. Albertus Marchio Eſtenſis, volens Urbem ſuam Ferrariæ inſigni*, & numquam hactenus habito honore magnificare: *cum a Santiſſimo D. N. Papa Bonifatio IX. de Studio generali conſtituendo in Civitate ipſa gratiam, & Privilegium apportaſſet: Studium ipſum in omni facultate Scientiarum in Dei Nomine inchoari, atque perfici decrevit &c.* At, quis negavit umquam, Bonifatium IX. Studium generale Ferrariæ, Apoſtolica auctoritate erexiſſe? Hoc ampliſſimo Privilegio gloriatur Civitas noſtra; ſed de hoc non eſt quæſtio; quæritur, an ante Bonifatianam Erectionem, Studiorum Univerſitas, Imperiali conceſſione Ferrariæ viguerit, & validiſſime probatum eſt, quod ſic: Nec refert, quod in Pontificio Diplomate, nulla Imperialis fundationis facta ſit mentito, quia Summa Papæ poteſtas hoc exprimere non indigebat, nec debuit, ne videretur, ſaltem aliquo modo, Imperiali præcedenti Friderici II. Eccleſiæ hoſtis Erectioni inhærere: Voluit itaque Bonifatius Civitati noſtræ Studii generalis Bullam

ex

ex integro, & independenter ab antiquiori Privilegio concedere: Quod autem Albertus Marchio, per Erectionem Studii Pontificiam *novum honorem numquam hactenus habitum Ferrariæ procuraverit*, verum est, quia Civitas nostra, ante Bonifatianum, aliud fundationis Studii Pontificale Privilegium numquam obtinuerat. At documentum hoc a Critico laudatum adeo, ab ipsomet falsitatis arguitur, ea in parte, in qua asserit, anno prædicto 1391. post reportatum Papale Diploma, Albertum Estensem *Studium in omni Scientiarum facultate incboare decrevisse Ferrariæ*, ac si ante illud, nullum in ea Studium extitisset; scribit enim Guarinus ipse, *Criticæ Part.* 2. *pag.* 6. Petrum de Tauxiniano Medicinæ Doctorem eximium usque ad annum 1390. Ferrariæ legisse. & fortasse Patavii; non consideravit autem Censor, tempus hoc annum Dati Pontificalis Bullæ immediate præcedere, sed sincere rem exposuit, citando etiam Alidosium, Libr. Doctor. Bononien. Phil. & Med., ex quo notitiam desumpsit. Nullum tandem facessit negotium, quod eadem exponit chartula, *in duabus vicibus*, *quatuor Fratres ex Ordine Prædicatorum fuisse in Sacra pagina*, *in majori Ferrariæ Ecclesia tunc primum magistratos*, *quod numquam ante fieri licuerat*; respondeo enim, per hoc non probari, ante Bonifatii Privilegium, in Urbe nostra generale Studium Imperiali concessione non fuisse, sed tantum, quod hujusmodi Potestatis vigore, non licuerit *ante hac* in Sacra pagina *magistrare*. Hæc autem dicta sint ex abundanti; nam alioquin Memoria hæc, a Guarino objecta, confutari non merebatur, cum incerti Scriptoris sit, & fortasse Ferrariensium Rerum vel invidi, vel ignari, nullumque pondus habeat adversus tot validissimas probationes, quæ de Studii nostri fundatione per Fridericum II. facta dubitare non sinunt.

Guarinus profecto earumdem pondere se premi sentit, utque effugium quærat, dicit: Quod, esto verum esset, Fridericum Bononiæ Urbem Studio generali privasse, illudque Ferrariam transtulisse, verum est etiam, eumdem Imperatorem illud non multo post Bononiensibus restituisse; ex quo infert, quod post restitutionem hujusmodi, publica Studiorum Universitas vix nata, Ferrariæ extincta remanserit. Angustis admodum limitibus Imperatoriam potestatem coarctat Criticus; credit enim, Fridericum Privilegium Bononiensis Studii Bononiensibus ablatum opus habuisse Ferrariam materialiter transportare, ut ibi publica Litterarum Universitas erigeretur, illudque ipsum Privilegium deinde Ferraria Bononiam transferre, ut in ea Studium reviviceret, quemadmodum materialis res de loco ad locum translata, ibi esse desinit, unde alio transfertur: Ignorare non debet Criticus,

ipsis

ipsis Bononiensibus Historicis id testantibus, ter diversis temporibus Urbem Bononiæ generali Gymnasio a Friderico II. fuisse privatam, ac illud ad Civitates Patavii, Neapolis, & Ferrariæ respective fuisse translatum: At per hoc intelligendum non venit, quod Fridericus Universitatis Bononiensis, in ea Civitate per ipsum abolitæ, Diploma Patavium, Neapolim, ac Ferrariam transtulerit, sed quod in harum Urbium qualibet, Imperiali auctoritate ex integro, & independenter a Bononiensium Privilegio, novum, stabile, ac perpetuum Studium fundaverit, quod, Bononiensibus restitutis, ipsis nihilominus in Civitatibus radicatum perduravit; nec profecto aliam sibi originem, quam hanc Fridericianam celeberrimæ asserunt Neapolis, & Patavii Studiorum Universitates, ut, respectu Patavinæ, testatur Papadopoli, *Histor. Patavin. Gymnas. Tom.* 1. *lib.* 1. *sect.* 1. *Cap.* 1., a me citatus etiam *Part.* 1. *Hist. meæ*, *pag.* 10.

At instat Guarinus, ut Privilegium a Friderico Ferrariensibus datum pro Universitatis nostræ Erectione exhibeam: Hoc etiam quærat a D.D. Neapolitanis, ac Patavinis: Non extant Imperialia Diplomata; ergo publica Neapolitanum, Patavinum, ac Ferrariense Gymnasia non fuerunt a Friderico instituta: consequentiam absolute nego.

Ma verò irridet Censor, quia diræ necis Thomæ de Terdona Sapientum Judicis tempore, publicum Civitatis nostræ Tabularium a furenti Plebe flammis fuisse traditum scripserim, in quo extitisse documenta credibile est, quæ primævam Academiæ nostræ dignitatem possent demonstrare; inquit enim: *Ignis* (*prob dolor!*) *Tabularia hæc tria in tribus spectatissimis Civitatibus, eodem tempore dolose consumpsit, ne hujusmodi ultrix memoria apud Posteros remaneret. Hujusmodi refugio gaudent, qui falsa pro veris astruere conantur: ignis voracitatem ream faciunt, qui sit omnino omnia depastus, quemadmodum Bononienses, qui assertum Theodosianum Privilegium pro Erectione Studiorum in illa præclara Urbe* (*cum illud ostendere nequeant nisi de recenti in templo D. Dominici exculptum*) *ab igne infeliciter consumptum collacrymantur*. Hucusque Guarinus, qui Theodosianum Privilegium, tamquam commentitium impugnando, se non æquiorem in D.D. Bononienses, quam in Ferrarienses suos aperte perhibuit. Sed Critico interroganti ut respondeam, aio, numquam dixisse me, quod Tabularia Urbium Patavii, ac Neapolis conflagrarint; hoc dixi tantum de Publicis Civitatis nostræ monumentis: nec falsum asserui; *falsum* potius se prodit Criticus, illud impugnando, quod a Scriptoribus Rerum nostrarum Posterorum memoriæ mandatum esse, ignorare non potest. Ut autem ab impacta falsitatis nota me vindicem, verba Marci Sa-

vona-

vonarola referam, qui Patriæ noſtræ Annales Italico ſermone ſcripſit: Hic igitur, in Codice eorum MS., quem apud me ſervo, ac petenti unicuique legendum exhibebo, inter Acta Nicolai II. Eſtenſis, de Thomæ de Terdona morte loquens, hæc habet: *Dubitando il Marcheſe di qualche novità, determinò darlo* (Thomam ſcilicet) *nelle mani al popolo, ne tantoſto l'ebbero nelle mani, che ſubito lo ammazzorono, e ſtraſcinorono ſino all'Offizio de XII. Savj, quale in quel tempo era poſto ſu 'l Cantone di S. Romano*, & abbruſorono tutti li ſuoi Libri, *per il qual'fatto il Marcheſe l'anno ſuſſequente fece principiare il Caſtello in Piazza, che fu l'anno* 1385., *il giorno di S. Michele*. Ita Savonarola, cui aſtipulatur etiam Jacobus de Marano, *Annali di Ferrara* Anno 1385. qui rem magis præciſe narrat; & revera documenta, quæ in Tabulario Communitatis noſtræ cuſtodiuntur, antiquiora non ſunt anno 1393., in quo electus fuit Sapientum Judex Gerardus *dalla Fratta*, a die enim mortis Thomæ prædicti, uſque ad tempus electionis Gerardi, ſcilicet per annos octo, nec unum reperire fuit, qui cruentatam hujuſmodi Dignitatem ſuſcipere non detrectaret. Heus, Guarine; aude iterum ſi potes, *me falſum*, *ignemque*, qui Communis Ferrariæ monumenta devoravit, *commentitium* deriſorio faſtu appellare.

Sed adhuc adverſus Friderici Erectionem inſurgit Cenſor, aſſeritque; *Rubricam CXIV. Statutorum Ferrariæ, ſub Opizzone V. Eſtenſe*, a me allatam *Hiſtoriæ Part.* 1. *pag.* 11., agentem *de Privilegiis Medicorum*, præſertim eorum, *qui eunt ad exercitum*, nullatenus probare, tunc temporis, ideſt circa annum 1264. extitiſſe Univerſitatem Studiorum in Civitate Ferrariæ. Sed fruſtra obnititur; Collegium enim Medicorum, in hac Rubrica memoratum, denotat, tunc publicum Scientiarum, ac Artium Studium in Urbe noſtra viguiſſe, illud nempe paucis retro annis a Friderico inſtitutum. Dignum vero notatu eſt, quod Criticus, ad ſententiæ ſuæ probationem, detorquere tentet, quæ ſequuntur laudatæ Rubricæ verba; *Et hoc locum habeat in illis Medicis, qui nunc ſunt de Collegio Medicorum, & per ipſorum Collegium fuerint approbati*. Nam hæc mire contra ipſum faciunt; indicant enim, *Medicos de Collegio* habuiſſe facultatem *approbandi, & reprobandi alios*, ideſt petentes ad Magiſtralem gradum in Medicina promoveri, quæ facultas procul dubio Univerſitatem Studiorum ſupponit. Poterat igitur Cenſor, doctrinam ſuam *circa Collegiorum materiam* ad opportunitatem aliam reſervare, quia hic ad nihil inſervit.

At Criticus, cum negare non audeat, documenta, quibus probavi Scholas Univerſitatis Scholarium Medicinæ, & Artium in Conventu Fratrum Ordinis Prædicatorum uſque de anno 1297. extitiſſe, quod optime Fridericianam Studii noſtri Erectionem probat, conjecturis quibuſdam futilibus validiſſimum hujuſmodi argumentum infirmare nititur; præſertim vero ait, *Hujuſmodi Scholæ errantes, & vagæ ſuſpicionem movent, non tam fixas habuiſſe radices; prout Univerſitatem decebat*. Sed hallucinatur; ſupponit enim, anno prædicto 1297. a Conventu S. Dominici Artiſtarum Scholas ad alium hujus Urbis locum fuiſſe tranſlatas, quod falſum eſt; nam loco mutatæ ſunt, ſed in eodem Fratrum Prædicatorum Conventu, in quo ſemper *fixæ* remanſerunt, uſque ad tempus earumdem tranſlationis ad Palatium, quod: *Del Paradiſo* vocamus: Id in Prima Hiſtoriæ meæ Parte probavi ex Libris nuncupatis, *Memoriale dell' Anno* 1490. *fol.* 52. & 62. ac *Memoriale dell' anno* 1544. *fol.* 57., & *ex Rubr.* 20. 24. & 40. Statutorum Univerſitatis Scholarium *Artiſtarum*, in fine Partis Primæ Hiſtoriæ meæ editorum; nec inveni, ullo umquam tempore, Scholas Artiſtarum alio Ferrariæ loco fuiſſe conſtitutas. Ex his autem omnibus ſatis ſuperque a Guarini objectis Imperialem Ferrarienſis Gymnaſii Erectionem tutatam arbitror, ac vindicatam. Ad alia itaque tranſeo.

Criticæ pag. 15. Cenſori videtur, Collegii Judicum, Medicorum, Phyſicorum &c. in dedecus cadere, quod ad oblationem in Feſtis Ss. Georgii, & Dominici ſolemniter accedere deberent, ex Publico Civitatis Decreto, *una* cum Artibus *Drapperiorum*, *Aurificum*, *Spatariorum*, *Sartorum*, *Fabrorum*, *Piſcatorum &c.* Sed meminiſſe debuerat, ipſos D.D. Judicem, ac Magiſtratus Sapientes, nobiliſſimum ſcilicet, ac primarium Civitatis noſtræ Collegium, quotannis, una cum eiſdem Artibus, ad Eccleſiam Divæ Annæ ſe conferre, abſque eo quod ſe credant, *ex iſta permixtione*, *peſſimo odore fœdari*. Quæro autem a Cenſore, an Artes eædem, quas hic Ferrariæ *viliores* appellat, ſint alibi nobiles. Reſpondebit, puto, *viliores* ubique eſſe; cur vero *Crit. Part.* 2. *pag.* 8., poſtquam retulit, funus Cl. Petri de Ancharano Bononiæ ad Templum D. Dominici fuiſſe aſſociatum *a quibuſcumque Artibus*, *Fratribus Mendicantibus*, & *Clero*, *nec non Collegiis Doctorum*, *Rectorum*, *Equitum*, *Judicum*, & *Procuratorum*, non addidit, Collegiorum hujuſmodi dignitatem ab Artibus prædictis fuiſſe contaminatam?

Criticæ pag. 17. Voluiſſet Guarinus, quod in Hiſtoria mea, loco

deſi-

designato, Marchionis Alberti Estensis, qui a Bonifatio IX. Bullam Erectionis Studii obtinuerat, Imaginem integre incisam dedissem, prout cernitur in fronte Archiepiscopalis Ecclesiæ nostræ; alioque loco, idest, *Crit. Part.* 2. *pag.* 62., Iconem Mausolei Torquati Tasso exhibuissem. Hoc efficiet ille, cum Studii Ferrariensis Historiam Reformatam, propriis sumptibus typis dabit: tunc, non tantum Iconem Tasso prædicto, qui tamen Ferrariensis non est, sed aliorum etiam plurium, pro arbitratu, poterit in Historiam eamdem introducere.

Criticæ pag. 19. Dicit Censor, se dubitare, an Oratorium, ad S. Dominicum, SS. Cruci dicatum, eo loci, quo illud statui in Historia, antiquitus situm fuerit: sed pro sententia mea infirmanda dubitare non sufficit: opus est, contrarium concludenter probare.

Criticæ pag. 20. Notat Censor, quod in enumeratione Collegiorum, mentionem *Libri Statutorum Misericordiæ* non habuerim: Oh hominem verè jucundum! Statuta sunt ne Collegium? Ulterius, tenebar ne, de unico dictorum Statutorum Codice, si tamen extat, in Archivo Notariorum sepulto notitiam habere?

Eodem pag. 20. Conductio per Civitatem facta Francisci de Campanea insignis Grammatici, ac aliorum ejusdem Professionis Virorum, famæ Universitatis nostræ nequaquam officit, ut male sentit Guarinus, immo solertiam Reipublicæ Moderatorum ostendit, non solum circa res Gymnasii nostri, sed etiam circa optimam Puerorum in latina lingua eruditionem: Desinat, quæso, Criticus *Pædagogos* subsannare, eorumque *Scuticas*, *ferulasque* vereatur potius, si hanc Criticam suam, latine (prout illi videtur) scriptam in examen vocaverint: Væ ejusdem manibus!

Criticæ pag. 21. Petrum II. Bojardi Ferrariæ Episcopum Episcopatum dimisisse scripsi, incertumque, an id sponte egerit; Censor verò, summa charitate, hunc locum supplendo, dicit, Petrum id coactum fecisse, utpotè qui repertus fuerit lesæ Majestatis reus; quod fortasse etiam falsum erit.

Criticæ pag. 22. Inter Epitaphia varia, in morte Nicolai Marchionis Estensis, a me edita, laudatis tantummodò illis Titi Strozza, & Guarini Veronensis, cætera carpit, despicitque latinissimus Censor noster, tamquam *Poetarum, ut plurimum ignoti nominis, nihil novi relevantia, & stylum penè barbarum redolentia*. Quanta in judicando alacritas? Poetæ autem, quos rejicit, sunt Ludovicus Sardi, Hieronymus Guarini, Michael Savonarola, Guilielmus Forfex, Lippus Piatesi, & alii.

Eadem pag. 22. Ex Decreto 17. Januarii 1442. Moderatorum Reipublicæ noſtræ, a me edito, male infert Criticus, Ferrariæ antè illud tempus, Studium generale non extitiſſe, ſed tunc tantum fuiſſe inſtitutum; nam contrarium concludenter probavimus, nihilque aliud, ex Decreti verbis evinci poteſt, niſi quod antea, per tempus aliquod, fuerit neglectum, ac intermiſſum. Hoc oſtenditur a *Reformatorum* electione, vigore Decreti ejuſdem facta; reformatio enim, reformandam rem tempore priorem fuiſſe, ſupponit. Sed de hac præcedenti Gymnaſii noſtri intermiſſione ampliſſimum teſtimonium afferre placet, ut Guarini os obſtruatur. Angelus Gambilioni Aretinus, inſignis in Gymnaſio noſtro Profeſſor ante tempus Decreti hujus, nempe ſub Principatu Nicolai Eſtenſis vita functi anno 1441. deinde Leonelli Eſtenſis, qui deceſſit anno 1450.; & tandem Borſii Eſtenſis, ejuſdem Leonelli fratris, ac in Imperio ſucceſſoris, *Procem. Comentar. Inſtitut. Imperial. Borſio prædicto Ferrariæ Duci dicat.* hæc habet: *Nam ut cætera omittam, cum bonarum Artium præclarum Diſciplinarum primum Gymnaſium in hanc tuam felicem, & inclytam Urbem revocaſſes, non fama noſtra, quæ tenuis admodum, & exigua eſt, ſed tua potius probitate, ac etiam erga Studioſos homines ſingulari benevolentia effeceris, ut huc conducerer, & Ego aperte intellexi, & cæteri omnes facile perſpicere potuerunt &c.* = & paulo poſt: = *qui his temporibus in Ferraria florentiſſima primum Litterarium Gymnaſium jampridem intermiſſum rurſus inſtituiſti &c.*

Criticæ pag. 23. Ad objectum, quod in editione informis Rotuli anni 1450.; omiſerim *aliquid Singulare ſupperaddere juxta famam* Celebriorum in eo deſcriptorum, reſpondeo, me id fuiſſe executum *in* 2. *Hiſtoriæ Parte*, ut mihi uſque ab initio propoſueram.

Criticæ pag. 24. In declaranda antiquæ Civitatis noſtræ polygraphia a me edita, ridet Criticus, quia *more*, inquit, *cancrorum retrogrado*, ab antiquioribus Sæculis exordiens, additamenta Civitati, diverſis facta temporibus recenſeo; deſcendendo uſque ad annum 1374., circa quod tempus polygraphia prædicta fuit efformata, ac ulterius etiam progrediendo; at ipſe vere ridiculus; cum id mihi vitio vertat, quod ab Hiſtoricis fere omnibus fieri ſolet, immo, ut plurimum debet, ad hoc, ut remotiores cauſæ, & rerum origines, quæ in Hiſtoriam cadunt, cognoſcantur.

Criticæ pag. 25. Abſolvit Guarinus cenſuram Libri primi, eruditiſſime explicando, quid ſignificet vox *Rotulus*, & tradendo Doctri-

nam,

nam, *de Bidellis*, quam hausit a Statutis Collegii Juris Utriusque Doctorum, & Scholarium Medicinæ, & Artium, a me in Historia editorum.

In Supplementum, & Animadversiones ad Librum Secundum Historiæ Ferrariensis Gymnasii.

C*Riticæ pag.* 27. In dedecus Collegiorum *Juristarum*, ac Medicorum non poterat resultare *associatio facta Cadaveri Marchionis Nicolai Estensis* capite mulctati, tamquam perduellionis rei; primo, quia Christianæ Charitatis actus laudem promeretur, ac magis, cum erga infeliciores exercetur; Secundo, quia extincto Principi id honoris exhibitum, non reluctante, & fortasse suadente etiam Hercule I. Ferrariæ Duce, qui illum damnaverat; Et tertio, quia Dux idem illum magno honore, ut Principem decebat, in Estensium Sepulchro ad S. Francisci Templum tumulari passus est; insulsa est igitur Guarini consideratio, his verbis felicissime manifestata: *Certe Martyribus, ac illustrioribus Reipublicæ Viris honor iste non denegatur, sed rebellibus, valde dubitandum.*

Criticæ pag. 28. Me impugnat Guarinus, quoniam scripsi tempore Herculis I. Ducis prædicti, amplum fuisse Estensium imperium, dicitque *tunc*, nempe anno 1485., *exiguum illud fuisse*, *respective ad hanc præsentem ætatem*: Hoc autem an ad rem, judicent omnes.

Eadem pag. 28. Male hic me corripit Censor, eo quia fusius jura Collegii Doctorum Juris utriusque, præsentandi ad Archidiaconatum Archiepiscopalis Ferrariensis Ecclesiæ, vigore ultimæ voluntatis Ludovici Pacchiarini, exposuerim; nam notiones omnes, quæ ad rem prædictam pertinent, ac fundamenta jurium Collegio competentium indicare volui, & Posterorum memoriæ commendare, Notariorum Istrumenta, seu Acta alia recensendo, ne umquam, si fieri possit, horum evanescat notitia. Idem pro dicto habeat Criticus (repetere enim non vacat) circa dispositionem Co: Hannibalis Manfredi, favore Civitatis, & Hæreditatem Leoni, de quibus *in Critica pag.* 40. *&* 44. Si hanc adhibendo metodum Guarino placere non potui, nihil interest, dummodo ab æquioribus, saltem ob diligentiam, optimamque mei erga Patriam voluntatem, laudari promerear.

Criticæ pag. 29. Transitum insignis Theologi Ludovici Valenza Ferrariensis ad Patavinum Gymnasium, ut, primus omnium, ibi Theologiam profiteretur ad mentem Doctoris Angelici, Litterasque Ducis

Vene-

Venetiarum, ſuper eo datas, ait Guarinus, Ferrarienſibus multum non eſſe honorificas, *eſt enim*, inquit, *hæc argumentatio quædam Logicalis*, *quæ de minori ad majus ſæpiſſime habetur*. Optima conſequentia! Lectores haud pauci Bononienſes a Gymnaſio Publico Bononienſi ad profitendum in Ferrarienſi ſe contulerunt; ergo Gymnaſio Bononieſi, quid indecorum? Inſuper, abſque ulla tamen probatione, negare pergit Cenſor, Celeberrimam diſputationem a dicto Valenza cum Joanne Pico Mirandulano habitam in decus Patriæ noſtræ redundare, quia nempe, ut inquit ipſe, hæc Patavii accidit; ac ſi Valenza eadem in Urbe, Ferrarienſis eſſe deſiiſſet.

Eadem pag. 29. Si Guarinus legiſſet, quæ immediate ſcripſi, ante editionem Decreti anno 1454. 24. Maii per Paulum Coſtabili Sapientum Judicem, ac Magiſtratum facti, vidiſſet, me iilic locutum fuiſſe de Oblationibus Cereorum, quæ per Studii Lectores fiebant, & ſucceſſive dictum Decretum retuliſſe, ut oſtenderem, *omnes quoque Communis Ferrariæ Officiales*, ſunt mea verba, *ad oblationem convenire fuiſſe obligatos*. Cur ergo clamat Criticus, ſe in Decreto, Lectorum ullam mentionem fieri non inveniſſe? Quandonam dixi, illud de ipſis mentionem facere?

Criticæ pag 30., *&* 31. Poſt lectionem ad pompam, circa valorem libræ *Marcheſanæ*, ac *Marcheſanorum* ſolidorum, quam ad examen revocare ſuperfluum duco, me accuſat mentitus Guarinus, quod veri Baptiſtæ Guarini anguſtiam in re familiari patefecerim, adducendo Carmina Elegiæ præclariſſimi ejuſdem Poetæ, quibus Danieli Fini ſuam aperit nummorum indigentiam, quorum ingens ſumma erat illi neceſſaria, pro conſtructione magnifici Palatii a fundamentis, in Via S. Mariæ Angelorum excitati. At quis neſcit, Ædem magnam conſtruenti multum pecuniarum opus eſſe? Illum audi iterum.

Si quæras, ubi tot poſſim conſumere nummos,
Hoc unum Daniel, ſufficit: Ædifico.

Falſum eſt igitur, ex allatis Elegiæ carminibus Guarini tenuem fortunam inferri poſſe; immo potius contrarium concludendum; improbabile enim eſt, anguſti cenſus Virum potuiſſe Palatium adeo nobile propriis ſumptibus ædificare.

Criticæ pag. 31. Videtur hac in eadem pagina Guarinus ſibi contrarius, nam dicit Peregrini Priſciani Opera *pro majori parte in Eſtenſi Bibliotheca ſervari*, *&* *nonnulla etiam Romæ in Bibliotheca Gluſiana*; in fine vero paginæ ejuſdem aſſerit, dicti Priſciani Scripta *magna in parte deperdita fuiſſe*, *&* *per fragmenta tantummodo reperibilia*.

Cri-

Criticæ pag. 32. Hic Censor manifestissimum exhibet argumentum diligentiæ suæ in legendo Historiam meam, male, fateor, sed clare tamen, nec Arabice scriptam, dicit enim *Privilegia tum Juristis, tum Artistis Ferrariensis Universitatis fuisse collata a Carolo V. Imperatore, dum Bononiæ moraretur*: Oh bellum Censorem! qui de his, quæ ignorat, decisive adeo pronunciet. Utrumque Caroli Privilegium in 1. *Historiæ meæ Part. ad pag.* 164. *& seqq.* per extensum dedi. Hæc si legisset, & quæ a me eorum in fronte scripta sunt, *absque conspicillis etiam*, vidisset, ea fuisse a Carolo *Juristis*, & *Artistis* Universitatis Bononiæ, non Ferrariæ, concessa, sed *Juristis*, ac *Artistis* Studii nostri, vigore Pontificalium Bullarum, communicata.

Eadem pag. 32. Dixi, Historiæ *Part.* 1. *pag.* 183. Henricum VIII. Angliæ Regem suffragia celebriorum Europæ Universitatum emendicasse, ut suum cum Catharina Aragonia conjugium infringeret, datamque curam Cœlio Calcagnini, *Ferrariensium vota procurandi*; & hoc apparere scripsi quatuor ex Epistolis Calcagnini ejusdem ad Ricardum Croco, aliaque ad Regem ipsum datis; sunt autem in Volumine Operum Calcagnini Basileæ edito, *Libr. Epistol. undecimo, ad pag.* 151. 152. 153. 154., 155. Ex his tamen Epistolis *non evinci postulata fuisse suffragia a Ferrariensi Universitate*, vociferatur Criticus: At hoc neminem dicere posse arbitror, nisi qui eas non legerit; aperte enim ostendunt, Cœlium sententiam Theologorum, ac Jurisconsultorum nostrorum, in causa Divortii, favore Regis procurasse, caute tamen, ne Herculis Ducis iracundiam in se provocaret, cujus multum intererat minime irritare Carolum V. Imperatorem Aragoniæ gentilem, quem penes judicium, inter ipsum Herculem, ac Romanum Pontificem super Mutinæ Dominio, adhuc indecisum pendebat. Nihil autem refert, quod in dictis Epistolis expresse non dicatur, Ferrariensem Universitatem fuisse consultam; cum alioquin certum appareat, Universitatis Doctorum vota seorsim fuisse a Cœlio nostro procurata.

Eadem pag. 32. Danielis Fini celebris Viri, ac latini Poetæ optimi, *pag.* 186. *ac seqq. Partis* 1. *Historiæ meæ* ad annum 1539. mentionem feci, ejusdem etiam carmina nonnulla addendo, nec non quædam celeberrimi Titi Vespasiani Strozza, ac Epitaphium a Scipione Balbo conscriptum, ex quibus cognoscere est, quæ munera in Patria Fini laudatus sustinuerit. Fuit autem ille, inter cætera, Gymnasii nostri Cancellarius, quo in munere decessit; propterea perperam, ut solet, asserit Censor, illum ad Universitatem nostram non

pertinere; quod certissimum judicium est, neglexisse Historiam meam legere, in qua, loco citato, *Fini fuisse Almi Gymnasii Cancellarium*.

Criticæ pag. 33. Nihil intererat, quod Criticus prolixum testimonium *ex Elogiis Pictorum Venetorum Caroli Ridolfi* afferret, ad probandum Joannem Antonium Regillo, vulgo Pordenone, Ferrariam accitum fuisse ab Hercule II. Duce, *ut Aulæa pararet*, *seu delinearet pro textura*; nam si Historiam *meam ad pag.* 191. *Part.* 1. legisset, vidisset, scripsisse me, ab Hercule Pictorem hunc insignem fuisse conductum, ut in Regio Ferrariæ Castro pingeret, nec non *Aulæorum*, *quorum intexendorum ars tunc apud Ferrarienses efflorebat*, *typos efformaret*. Negat ne Ridolfi ex adverso citatus, Joannem Antonium etiam in Castro Ferrariæ pinxisse? minime gentium; immo præcipua hac de Causa ad Urbem nostram accitum puto, erat enim recentis albarii Pictor excellentissimus, ut testatur Joannes Franciscus Palladio Olivi, *Histor. del Friuli Part.* 2. *lib.* 4. *fol. mihi* 160.

In Supplementum, *&*. *Animadversiones ad Librum Tertium Historiæ Ferrariensis Gymnasii*.

C*Riticæ pag.* 36. Fides penes Guarinum sit, circa Codices Manuscriptos Bibliothecæ Cœlii Calcagnini, quos, inhærendo cuidam asserto Joannis Hieronymi Monferrato Inventario, *ad ingentem numerum trium - millium - quingentorum - octuaginta - quatuor ascendisse scribit*: Vix est ut credam, totidem in potentiorum Principum, Regumque Bibliothecis asservari.

Eadem Criticæ pagina. Retuli, Historiæ meæ *Part.* 1. *ad pag.* 200. 201. & 202. anno 1554. PP. Societatis Jesu Ferrariæ ab Hercule II. Duce perpetua fuisse sede firmatos, ne hæc, fœdissima Calvinianæ Hæresis labe pollueretur; Calvinum ipsum Hæresiarcham in Urbem irrepsisse, ac per dies aliquot latuisse in Aula Renatæ Ludovici XII. Galliarum Regis filiæ Ferrariæ Ducissæ, eadem lue infectæ; quædam Jacobi Lavezoli latina Carmina attuli, quæ, laudata prius Renata prædicta, illam in Calvinianam Hæresim propendere, modeste indicant; tandem scripsi, Herculem de Calvini mora hac in Urbe certiorem factum, eum debitis pœnis mulctare decrevisse, quas Vir iniquus, ab Amicorum aliquo monitus, Ferraria aufugiens vix declinavit: Hæc ego, quæ satis superque respondent Critico oblatranti, me carmina Lavezoli introduxisse in Historiam, *quæ fœminam lau-*

dent

dent omni vituperatione, *quo ad Religionem*, *dignissima*; nam hoc falsum dicta Carmina ostendunt, quæ Ducissam, quo ad Religionem Romanam Catholicam, suspectam saltem aperte demonstrant; noluit enim Poeta subditus Principem suam Hæresis absolute insimulare; & Censori respondent etiam dicenti *Calvini fugam fuisse potius collacrimanda*, ac si ejusdem evasionem non deploraverim, dum citata pag. 201. hæc præcise scripsi: *Fugientem potenter insecutus est Hercules noster*, *ut læthalis Hydræ capita igne conficeret*; *at magno Catholicæ Reipublicæ malo*, *Principis sollicitudinem fefellit*, *flammasque promeritas devitavit*. Dic, obsecro, lector, nonne verum, quod sæpe ostendi, Guarinum Historiam meam integram non legisse?

Quia vero *pag.* 202. supra indicata, de nonnullis insignibus e Societate Jesu Ferrariensibus mentionem feci, bonus Guarinus, ut mihi amicos conciliet, accusat, me alios omisisse, *qui debito bonore fraudari non debuerant*, nempe Joannem Baptistam Montani, Hieronymum Brutturi, Antonium Villa, Hyppolitum Palmieri, & Hyppolitum Sivieri. Quo ad postremos duos, Criticus falsum scribit, quia non legit Historiam meam; nam de singulis, proprio loco, inter Studii Lectores egi: Partem ejusdem Historiæ Secundam adire ne dedignetur, ibique *pag.266.* Hyppolitum Palmieri, & *pag.* 274. Hyppolitum Sivieri memoratos videbit. Sic etiam *pag.* 335. de P. Hieronymo Brutturi sermonem habui, qui tamen non fuit Jesuita, ut scribit Censor, sed ex Minimorum Ordine. Quo ad P. Montani, nullam ejus notitiam habui, ne quidem Jesuitam fuisse. Quo vero ad P. Villa; non eum tantum, sed etiam P.P. Filippi, & Bonaglia (omnes enim quotquot sunt, plurimi facio) memorassem, si menti occurrissent; credidi tamen mihi satis consuluisse, post nominatos loco citato addendo, *aliique plures*.

Criticæ pag. 37. Cum negare nequeat Censor, Testimonium Doctorum Universitatis nostræ Theologis Sorbonæ exhibitum, favore P.P. Jesuitarum, a me editum *Histor. Part.* 1. *pag.* 202. in magnum ejusdem Universitatis decus cedere, nititur saltem (optimum Ferrariensem!) illud imminuire, his verbis: *Non fuit unica Ferrariensis Universitas*, *cui postulatum fuerit bujusmodi testimonium*. *Pariter bæc petitio facta fuit Bononiensi*, *& Patavinæ Universitatibus*; *nec non & aliis Italiæ*; *prout Acta earumdem Universitatum testantur*: Asserta hujusmodi Universitatum Acta negare possem, cum præcise non indicentur, nam homo personatus nullam facit auctoritatem, immo

habet contra se præsumptionem quod secure mentiatur; nihilominus, transeat, Universitates alias fuisse requisitas; quid inde? Oportet, ut ostendat Censor, nedum fuisse requisitas, verum etiam earumdem Testimonia fuisse ad Sorbonam transmissa; immo Testimoniales ipsas Litteras edat; alias tantum aberit, ut requisitio aliis Universitatibus Ferrariensis nostræ gloriam extenuet, ut potius, ex ejusdem testificationis singularitate, supra modum augeatur.

Eadem pag. 37. Dixi, & nunc confirmo (quidquid vociferetur Criticus) *Palatium del Paradiso* nuncupatum, in quo Publicæ Scholæ omnes anno 1567. constitutæ sunt, ante id tempus fuisse sub Paræcia S. Clementis, nam magnum ostium, per quod ingressus in illud habebatur, in Via appellata *Del Giuoco del Pallone* situm erat, & cernitur adhuc muro clausum; sed paulo post, Palatii ejusdem Capite S. Agnetis Viam respiciente in Prospectum magnifice immutato, ibique Ostio constituto, sub Paræcia S. Clementis esse desiit, illique S. Agnetis subesse cæpit.

Eadem pag. 37. Antiqua inscriptio, quam *pag.* 209. Part. I. Historiæ meæ dedi, mire probat, quod scripsi, circa Oratorium Ss. Crucis, & situm Scholarum antiquarum ad S. Dominicum; cum autem nihil habeat, in quo possit impugnare Guarinus, & nihilominus malesanam carpendi libidinem explere cupiat, dicit quod *antiqua Inscriptio satis fidelis non est*. Probet; nam probationis loco habendum non est, quod ipse dixerit.

Criticæ pag. 38. Pati nequit Guarinus, me de Petro Castagna, Hispano insigni Medico mentionem fecisse, *Prima Historiæ Part. ad pag.* 210. *& seqq.* utpotè de homine, *quem verius quam Doctorem*, inquit ipse, *empyricum Medicum*, *Circumforaneum*, *Circulatorem appellare decuisset*, *cum neque fuerit Lector*, *nec in Ferrariensi Universitate laurea insignitus*. At ego, his minimè obstantibus, eum dignissimum duxi, qui in Historia mea locum haberet, tamquam insignis in propria Arte, medendi iis præsertim, qui essent Epidemico morbo correpti, & de Patria hac optime meritus, cum eidem Antidotum nobilissimum Olei, *Contro Peste*, modumque illud conficiendi revelaverit; quod quidem Oleum apud omnes fere Populos maximo in pretio est, ita ut frequenter, pro eo comparando, multi ad Pharmacopolam nostræ Communitatis occurrant.

Eadem pag. 38. Ad hunc Censuræ locum, quin irascar, me cohibere non valeo: Audi, lector humanissime, in quo, quibusque verbis arguar a Censore Guarino: Sic ille: *Narratis incassum ante-*

ceden-

cedentibus eventibus, ad Devolutionem Ducatus Ferrarienſis ad S. Sedem Apoſtolicam devenitur, ſed unica, & quidem brevi periodo, habens ſe author excuſatum de hujuſmodi compendioſa parſimonia, eo quia, apud Scriptores, origo hujus Devolutionis ſatis liquet; ſed non in aperto fortaſſe erant alia ſuperenarrata? Ferrarienſes Hiſtorici nihil horum tacent, & tamen in hac Gymnaſiologia diffuſe exponitur. Caute tamen loqui voluit in re tanti momenti, ne ſero, nimium dixiſſe, pæniteret: Hæc, Guarinus.

Verum eſt, me indicata tantummodo, ad annum 1597. Ferrariæ, ejuſdemque Ducatus ad S. Apoſtolicam Sedem Devolutione, ad Rerum Studii narrationem continuandam illocò ſermonem convertiſſe: En verba mea, *Part.* 1. *pag.* 229. *Quæ deinde inter Clementem VIII. Pontificem Maximum, ac Cæſarem Eſtenſem Mutinæ ac Regii Ducem acta ſint, quibuſve is de cauſis Urbem Ferrariæ, cum toto Ducatu, Pontifici vacuam dimiſerit, cum apud Scriptores ſatis in aperto ſit, ad ea, quæ circa noſtram Studiorum Uuiverſitatem* ſub feliciſſimo, Sanctiſſimoque Romanæ Sedis Imperio, *uſque in hodiernam diem acta ſunt, referenda convertimur*. Quæro abs te, Guarine, Digreſſionum impugnator, an hæc non ſufficiant, ad tempus Devolutionis Ferrariæ deſignandum, abſque eo quod ejuſdem cauſarum, ad argumentum minime pertinentium, Hiſtoriam expoſuerim?

Sed quid eſt, hominum mendaciſſime, ac maligniſſime, quod de me temere hariolari audes; *caute me loqui voluiſſe, in re tanti momenti, ne, dixiſſe nimium, ſero me pæniteret?* Quandonam indicium, vel leviſſimum quidem in me inveniſti, quod intemeratam mei fidem erga Sanctam Sedem in dubium revocare poſſet, adeo ut, me aliquid in ipſius præjudicium ſcribere poſſe arbitrareris? Hoc vere *mentiri eſt*, hoc impudentiſſime malignari: Ede, ſi quid habes; ſi non habes, inquire; ſed in ſcirpo nodum, in Sole maculas quæritabis. Hæc tantum dico, & mihi gratiam habeas, quod magis ad hominem, ut jure poſſem, non reſpondeam.

Criticæ pag. 39. Originem Publicæ Intrepidorum Academiæ ad annum 1600. referendam eſſe ſcripſi, *Hiſtoriæ Part.* 1. *pag.* 231. Hoc negat Criticus, dicitque ad anum 1601. referri debere; ſed perperam, ut ſolet: Audiat Auguſtinum Fauſtini, *Hiſtoria di Ferra- ra libr.* 5. *fol.* 18. *e* 19. *all' anno* 1600. ibi: *Nel qual tempo eſſendoſi aperta la Accademia degli Intrepidi, fu dato principio al bel Teatro, che ſi vede nel nuovo Granaro vicino alla Chieſa di*

S. Lorenzo, posseduto oggidì dal Signor Marchese Pio Obizzi, che l' ha reso più bello di quello, che aveva fatto Gio: Battista Aleotti, detto l' Argenta, che ne fu Ingegnero, & Architetto, con la qual occasione, il Co: Guido Ubaldo Bonarelli publicamente parlò, esortando la Gioventù di Ferrara, e massime Nobile all' acquisto delle Virtù, alle quali fu sempre naturalmente inclinata. Item in Magno Consilio Civitatis nostræ die 8. Maii 1601. habito, quod in Reg. Publicor. Decretorum Civitatis nostræ, signat. foris Litt. B. ad pag. 69. legitur, apparet, ante tempus dicti Consilii, Academiam Intrepidorum fuisse institutam, & electum in ejusdem Principem Donum Carolo Cybò Malaspina.

Ex laudato Faustini textu, constat etiam Academiam prædictam, primo in Theatro ad S. Laurentium fuisse congregatam, ut scripsi ego; negat vero Criticus, quo fundamento, divinare nescio. Jacobum Mazzoni (nam hoc eodem Criticæ loco objicit Censor) Forolivienſem Patria appellavi, quia ab aliis sic nuncupatum legi, præcipue a Papadopoli *Histor. Gymnas. Patavin. Tom. 2. lib. 2. Cap. 36.*

Falsum est, quod secure Guarinus affirmat, Intrepidorum Academiæ annuum redditum scutorum centum fuisse sub Papa Alexandro VIII. assignatum; Nam redditus; (fuit autem scutorum Centumquinquaginta veteris Ferrariæ monetæ) pro anno quolibet, ex Publico Civitatis Ærario, Academiæ constitutus est a Magno Consilio prædicto 8. Maii 1601., ut videre est, loco supra citato.

Eadem pag. 39. Crambem millies recoctam vocat Criticus locum Francisci Patrizii in Ferrariæ laudem, circa Poesim, quem dedi *Histor. Part. 1. pag. 233. illumque antiquum dicit, & assentationis plenum diebus nostris, ut fastidium moveat iis præcipue, qui lege vivunt nova, non veteri. Hac millies recocta Crambe antiqua, & assentatione referta diebus nostris* mensam suam instruxit anno 1713. Auctor Præfationis ad Librum aliàs citatum, *Saggio delle Rime de' Poeti Ferraresi*, in Præfationis initio; nihilominus hoc cibo Ferrariensem nullum, Guarino excepto, fastiditum, vel nauseatum audivi. Insuper si Præfationis Scriptori, qui D. Baruffaldi esse creditur, hac *crambe millies recocta* uti licuit, cur & mihi non licuerit? Quæro a Critico etiam, quomodo Patrizii testimonium de vero in falsum tractu temporis transire potuerit, ita ut, quando ab eo pronuntiatum est, verum, sincerumque fuerit, *his vero diebus nostris sit assentationis plenum*? Item quæro, quid significet, *vivere lege nova*,

non veteri; forsitan de Patriæ laudibus male sentire, ejusdemque jura in dubium revocare?

Eadem pag. 39. Non Historiæ meæ tantum, sed Bullarum Papalium Censorem se Guarinus ostendit; nam cum *Centones* dixerim, ad significandum *Strazzi*, vocem *Scruta* substituendam esse dictitat: Ego autem Critici correctionem sperno, nec me pœnitet, vocabulum usurpasse, quo usus est Clemens VIII. Papa in suo Brevi, *Centumvirale* vulgò nuncupato, in quo §. *Præterea*, inter redditus Civitati nostræ donatos, illum quoque enumerat collectionis Centonum, ibi; *Nec non de Appaltu Collectionis Centonum, vulgò Assunamento delli Strazzi per carta &c.*

Criticæ pag. 41. Invincibiliter contra Guarini sententiam probo, Officium Judicis XII. Sapientum, ante ejusdem translationem ad magnam Principum Aulam, *positum non fuisse è regione Ecclesiæ S. Romani*, sed dictæ Ecclesiæ, mediante tantum ejus Claustro fuisse contiguum, & hoc ex verbis Publici Decreti infrascripti, recepti per Bartholomæum Jsnardi dicti Officii Notarium; illudque habetur *in antiquo Decretorum Communis nostri Regesto signato foris Litt.* G. *pag.* 60. Est autem hujusmodi.

Die 21. *Octobris* 1451.

Spectabilis Judex XII. Sapientum &c. una cum Sapientibus &c.

COnsiderantes Commune Ferrariæ obligatum fore omni anno ad solvendum Bartholomæo de Bruno Libras vigintiquinque, pro pensione cujusdam partis Domus cupatæ, muratæ, & solaritæ, positæ Ferrariæ, in Contracta S. Romani, in qua quidem parte dictæ Domus congregantur duodecim Sapientes dictæ Civitatis una cum eorum Judice, & ipse una cum eis, pro negotiis dictæ Civitatis peragendis, ubi est quædam Camera terrena juxta viam publicam uno capite, alio Capite Inclaustrum S. Romani, uno latere Magistrum Antonium a Pena Cultrarium, alio latere Officium dictorum XII. Sapientum &c. Impugnet Censor omniscius, si potest, hoc innegabile Publicum documentum, scribatque *iterum*, *Residentiam Judicis*, *Magistratusque Sapientum*, *e regione Ecclesiæ S. Romani* fuisse positam.

Eadem pag. 41. Objicit Guarinus, Epigramma Cœlii Calcagnini a me editum *non probare Residentiam Magistratus Urbis nostræ in magno Curtili Estensium Principum, nisi titulus præponatur*. Respondeo,

deo, hoc non fuisse necessarium, cum loco tituli satis superque sint, quæ de Magistratus Æde hujusmodi, ante Epigramma scripsi.

Eadem pag. 41. Arguor, eo quia propugnacula illa, quæ in Padi ripa constituta sunt, ad aquas intra alveum coercendas, vulgo *Froldi*, Aggeres appellaverim, vult enim Censor, *Froldo* non esse Aggerem ipsum, sed erosionem in eo factam ab impetu decurrentium aquarum: Mirum, quod hoc afferat, postquam legit Librum, cui titulus *L' Idea del Perfetto Giudice di Argine*, a quo, quamvis id taceat, Etymologiam verbi *Froldo* a *Fralle*, seu *Frollo* didicit: Librum eumdem iterum legat, comperietque, non solum *Froldi* Aggeres esse, sed aliis esse robustiores, vulgo *Maestri*, nec de eorum natura esse, quod a præterfluentibus fluminum aquis sint corrosi.

Criticæ pag. 42. Verum est, quod Guarinus inquit, Universitatum Studiorum nomen, ac famam per extraneos Lectores propagari, at verum quoque, id per Lectores Cives fieri posse, immo peculiarem Studii nostri gloriam dixerim, quod centum viginti ferme annis, a solis Ferrariensibus in quacumque Facultate respective legentibus cumulatissime fuerit sustentatum.

In Supplementum, & Animadversiones ad Librum Quartum Historiæ Ferrariensis Gymnasii.

CRiticæ pag. 44. Insigne, & memorandum (quidquid oblatret Censor) est Universitatis Nostræ decus, ac Monumentum, quod in eamdem Carolus Emanuel Sabaudiæ Dux, & Januensium Respublica causam inter ipsos vertentem compromiserint; nihilque illius pretium minuit, quod Nuncii Principum prædictorum, ac Procuratores, post acta quædam coram eadem Universitate celebrata, discesserint, itaut causa per Ferrarienses Doctores minime fuerit definita, nam hoc ipsis, ut notum est, imputari non debet. Nescio, an credam, Guarinum Ferrariensem esse qualem se facit, cum illum videam, frequenter adeo Gymnasii Nostri honores, ac prærogativas impugnare.

Criticæ pag. 45. Quærit a me facetus Censor, cur in fine Constitutionis *Historiæ Part.* 1. *pag.* 319. editæ *subnecterim locum, annum, & Typographum*. Id consulto feci, indicato prius Decreto Congregationis Gymnasii Nostri, sub die 20. Junii 1686., quo sancitum fuerat, dictam Congregationem typis dari: Et sic satisfactum puto instantiæ Domini Guarini.

Criticæ pag. 46. Censor scribit, Collegium Penna clausum fuisse

anno

anno 1738., *ob rem judicatam favore Joannis Pennæ, Marchionis Alberti* (Penna) hæredis: Sed in se reversus, id minime verum esse cognovit; propatereaque, in correctione Erratorum ad calcem Operis, sic emendavit: *hæredis adde fideicommissarii*, Marchionis Alberti scilicet, nam hoc non correxit; & hoc pariter falsum est.

Eadem pag. 46. Ocasione, qua mentionem habui de Inscriptione, in Gymnasii Scholis, Antonio Musæ Brasavola Ferrariensi Medico celeberrimo posita, narrat Criticus, in Inscriptionis ejusdem probationem a D. Hieronymo Baruffaldi Librum alias laudatum, *Commentario Istorico della Casa Brasavola* fuisse conscriptum, ac evulgatum: addit, Librum Clementi XI. Pontifici Max. fuisse oblatum, ut probata videret, quæ in Inscriptione dicebantur, eoque lecto, Pontificem eumdem conclamasse, Voluminis illius Auctorem *Bene scripsisse*: Hoc etiam de Angelico Doctore, ejusque scriptis dictum lego. Et hæc narras, quæ esto vera essent, D. Baruffaldi modestiam fortasse offendunt: *Conclamavit Pontifex, Bene scripsisse!* Ego ne is, qui in Amicorum laudibus nimius sum?

Criticæ pag. 47 Cum Sacræ Scripturæ Lecturam, quæ usque ab anno 1615. intermissa fuerat, anno 1721. excitatam scripserim, *Historiæ meæ Part. I. pag.* 353., Guarinus noster, *superaddi debet*, inquit: *Et primus Lector, in hujus Cathedræ renovatione prælectus fuit Hieronymus Baruffaldus Doctor Collegiatus*: D. Baruffaldi summopere gratulor, quod sollicitum adeo nactus fuerit Procuratorem; sed paulisper expectet, obsecro; videbit enim, proprio loco, Historiæ videlicet *Part.* 2. *pag.* 270., me scripsisse, D. Baruffaldi Sacræ Scripturæ fuisse Lectorem.

Eadem pag. 47. Transit Criticus, ad laudandum Ephemerides Rerum Almæ Universitatis nostræ, per dictum D. Baruffaldi, ab anno 1725. usque ad 1730. exclusive, conscriptas; conqueriturque, non hoc dumtaxat, sed aliis Criticæ in locis, quod iis usus non fuerim, quia adiumenti plurimum, ut asserit, mihi attulissent, ad Gymnasii Historiam continuandam, quam, ipsis neglectis, mutilam esse, nihilique pendendam jactitat. Ne vero, Lector, hujusmodi Ephemerides magnum quid esse arbitrareris, operæ pretium duco, earumdem molem, materiemque breviter exponere. Sunt igitur Liberculi quidam paulo majores Semiobularium eorum, quos *Lunarietti da Saccoccia*, vulgus appellare solet, quod ad molem denotandam potius, quam ad extenuandum Operis meritum, dictum accipias, velim: Liberculorum quilibet Acta anni Scholastici complectitur, eorumque

copio-

copiosior (editi sunt omnes in 12., & caractere mediocris formæ) paginas 15. integras non excedit, cum cæteri 10. tantum, vel 12. paginis constent. Rotuli Lectorum Juristarum, ac Artistarum, qui quotannis a Congregatione Gymnasii Moderatrice typis dantur, & plerumque a me efformari solent, in Libello transcripti, ejusdem quartam ad minus, partem occupant; quod reliquum est, infrascriptis notionibus absolutum videas, videlicet: ,, Tali die, Studia aperta sunt, & Prælectionem habuit N. N. Rhetoricæ Lector Publicus: Die tali, ab N. N. Protomedico visitatæ fuerunt Pharmacopœæ hujus Civitatis: Die tali N. N. suas in Almo Gymnasio Theses Legales, sive Medicas propugnavit, sub assistentia N. N. Arguentibus N. N. & N. N. Tali die lauream in utroque Jure, sive in Philosophia, & Medicina, sive in Sacra Theologia consecutus est N. N. & Orationem habuit N. N. Die tali, erecta est nova Cathedra talis Facultatis: Tali die, vacante Cathedra tali, per Studii Congregationem, Scrutinio N. N. & N. N. postulantium præmisso, majori suffragiorum favorabilium numero, N. N. collata est: Tali die, Schola una Juristarum pictis Imaginibus celebriorum Lectorum ornata: Die tali, mortuus est N. N., & his similia,

Harum autem minoris momenti notionum, quæ non me latebant, nihil prorsus indigebam, ut Historiam Studii locupletarem; earum verò, quæ alicujus ponderis sunt, usum feci, independenter a Liberculis Ephemeridum, cum mihi probe constent, utpotè qui a Secretis Congregationis Gymnasii munere fungar, ejusdemque Decreta excipiam, ac in Regestum redigam. Hæc autem, (iterum protestor) dicta sint, non ad Ephemeridum vituperationem, sed ad compescendam Guarini verbositatem, ac jactantiam, sine earum præsidio Gymnasii Ferrariensis Historiam integrè scribi non potuisse, garrientis.

Eadem pag. 47. Favorabile Decretum per extensum retuli, sub Benedicto XIII. in Romano Concilio editum, super independentia Ferrariensis Ecclesiæ a Ravennatensi, *Histor. meæ Part.* 1. *pag.* 353. *& seqq.* quia illud in majus Patriæ nostræ, Sacrique ejusdem, Magni Collegiorum Universitatis nostræ Cancellarii decus cedere arbitratus sum. Ringitur Guarinus, & a me quærit, cui, pro hujusmodi eventu, *in unicum Eminentissimum D. Cardinalem Thomam Rufum Proto - Archiepiscopum*, Critici verbis utor, *laudes cumulem*; *anne*, inquit, *semper idem perpetuò fuit Ferrariæ Episcopus? Cardi-*

nalis

nalis Cerrus, *Taurusius*, *Paulutius*, *de Verme*, *omnes adhuc in viridi memoria sunt*. Utique, omnes fuerunt Ferrariæ Episcopi, & sanè dignissimi; sed eorum nullus insigne Decretum, pro non subjectione Ecclesiæ nostræ Ecclesiæ Ravennatensi, nullus ejusdem in Archiepiscopatum Erectionem reportavit, quod Eminentissimo Rufo felicissimè contigit; propterea hujus dumtaxat, cum laude, quæ, esto Censori profusa videatur, numquam tanti Principis meritis par erit; mentionem habui. Ad cætera meum non est respondere.

Criticæ pag 48. Hoc loco solemniter fallit, aut fallitur Guarinus, asserendo, *præmium scutorum. centumquinquaginta mihi fuisse assignatum*, *pro editione Historiæ meæ a Gymnasii Congregatione*; nam illud præmium non fuisse, sed triplo majoris expensæ a me factæ partiale subsidium, in Historiæ ejusdem editionem erogandum, cantant Decreti verba. Præmium ullum Operis mei nec promerui, nec poposci, nec consecutus sum, præter Criticam Guarinianam.

Criticæ pag. 49. Cæcitate mea iterum deplorata, quod Ephemeridum Studii usum neglexerim, transit, earumdem ferè verbis utens, ad referendum assumptionem D. Baruffaldi ad Publicam Rhetoricæ Cathedram, ad exclusionem D. Joseph Chitò I. U. D. & D. Oliverii Crivellenti item I. U. D., dicit; quod D. Baruffaldi prædictus erat Lector in Cathedra S. Scripturæ usque ab anno 1722., & quod suam habuit Prælectionem in nova Cathedra, *ad quam Moderatores Gymnasii*, *nec non magna Populi frequentia interfuere*: Item *pag*. 52. scribit, Joseph. Lanzoni *Jatrophysicum*, *ad naturalis primatiam Philosophiæ Cathedram promotum*, *Prolusionem solemnem habuisse*, *pro inauguratione suarum Lectionum*, & hoc factum fuisse, *magno rerum apparatu*, *& innumerabili populi frequentia*: quin immo addit, *hac opportunitate*, *a Cætu Amicorum*, *qui in Vineæ conventu tantum Virum colebant*, *Libellum Epistolarum Poeticarum* (Encyclicarum scilicet) *fuisse distributum*, *per quas*, *ad omnes Italiæ Academias*, *& ultra*, *tanti Amici exaltatio significabatur*. At, cum Guarinus Noster, *pag*. 49. 50. 51. 52., *&* 53. *Prolusiones* D. Bartholomæi Borsetti, Fr. Nicolai Bellaja, & Fr. Joannis Antonii Mariæ Modena Minorum Conventualium, D. Jacobi Agnella Phil., & Med. Doctoris, & Fratrum Dominici Folegatti, Angeli Dominici dalla Torre, ac Bernardi Cimegotti ex Prædicatorum Ordine, pro ingressu ad eorum respective Cathedras, refert, id compendiose, & sicco ore exequitur, nec legitur, *magnam Populi frequentiam*, *innumerabi-*

lem Populi multitudinem, ad eos audiendum, convolaſſe. Quid dicam, Critice? Non reprehendo, quod Amicos laudes, & te ipſum fortaſſe etiam, nam Perſonatum non agnoſco; hoc improbo, quod immodice, aſſentatorie, & ſupra meritum facias. Cum itaque tu hoc agendo, modum exceſſeris adeo, cur mihi non liceat, Amicorum nonnullos, vel eos, qui de me ſunt optime meriti, modeſte, extremiſque, ut ita dicam, labiis, intra veritatis fines, laudare? Ingratiſſimum te hominum credam, neceſſe eſt, dum *Criticæ pag.* 52. ſugillare me pergis, quia, *totum*, ut inquis *lacrymarum impetum ſervarim pro deflenda jactura* inopinata præclariſſimi Juriſconſulti Præceptoris mei *D. Cæſaris Pariſii Favalli*. Ego ne ejuſdem Diſcipulus, Commenſalis, Amicus, & Legatarius debuiſſem, in tam æqua dolendi cauſa a lacrymis temperare? & tu me corripis, qui *Criticæ pag.* 54. mortem D. Lanzoni Amici tui referens, hanc ſecutam fuiſſe ſcripſiſti, *Civium, & totius Univerſitatis lacrymis;* quod, quam ſit exaggeratum nemo non videt.

Criticæ pag. 52. Hic horreo, immutatam ſuper me Guarini faciem intuens, eidemque *bilem moveri* audiens, ac exaltari; cur nam, quæſo? quia, *Prima Hiſtoriæ meæ Parte* ad annum 1727., diem obitus celeberrimi D. Franciſci Mariæ Nigriſoli Philoſophi, ac Medici Univerſitatis noſtræ Primarii non adnotarim, cum alioqui tempus mortis D. Favalli poſtmodum referre minime neglexerim. Ad hoc reſpondeo, inſtituti mei non fuiſſe, Lectorum omnium emortualem diem indicare, præſertim vero in Prima Hiſtoriæ Parte, in qua de ſingularibus Lectorum perſonis mentionem facere non decreveram. Ad diem obitus D. Favalli Præceptoris mei amantiſſimi notandum me impulit grata beneficiorum tot, quæ in me contulit, memoria, quod, abſque aliorum injuria facere, mihi licuiſſe arbitratus ſum, & omnes, Guarino excepto, arbitraturos, certum habeo. Cæterum præſtantiſſimi D. Nigriſoli doctrinam ſemper maximi feci, ejuſdemque memoriam recolo, meque metipſum, non alios, exiſtimationis erga eum meæ in teſtem induco: *in Prima* enim *Hiſtoriæ Gymnaſii Parte*, *ad annum* 1700. *pag.* 323., *& ſeqq.* hæc ſcripſi: *Anno vero* 1700. *clariſſimus Medicus Franciſcus Maria Nigriſoli Philoſophiæ Lector Primarius doctiſſimum Opus ſuum de China-China typis edidit &c.* & paulo poſt: *Maxima quoque Nigriſoli ea laus fuit, quod, præ cæteris operam ſtrenue in Lycei noſtri celebritate, adverſus Bononienſem Academiam vindicanda, navaverit*: Et Hiſtoriæ Part. 2. ad annum 1672. *pag.* 251. inſignis Viri hujus Elogium dedi, quod

totam

totam fere paginam implet. Hæc oportebat Guarinum legere, antequam me accusare præsumeret.

Criticæ pag. 53. Quod ad Scholam in superiori *Palatii* Paradisi parte recuperatam; *picturisque*, & *inscriptionibus* ornatam nihil in Historia scripsi, quia res parvi momenti visa est: Si tamen Criticus notitiam hanc etiam inter Supplementa sua locum habere velit; addam ego, Lectorum insigniorum Juris Utriusque, quorum Imagines in ea pictæ sunt, nomina fuisse a me subministrata. Et hæc, quo ad Primam Supplementorum, & Animadversionum Guarini personati Partem; ad Secundam transeamus.

In Supplementum, & Animadversiones Jacobi Guarini ad Librum Primum Partis Secundæ Historiæ Ferrariensis Gymnasii.

ANtequam ad Criticæ Particularia descendam, præstat Larvati Censoris objectionem diluere, qua me, in tribus prioribus Historiæ Ferrariensis Gymnasii Libris, præsertim in Primo, Lectorum Elogiis destinatis, ausum fuisse, criminatur, de nonnullis memoriam instaurare, quos ne ipse quidem, de Lectorum numero fuisse certo affirmaverim. Huic vero accusationi ut respondeam præmitto, quod in Præfationibus ad Primam, & Secundam Historiæ Partes monui, scilicet, ante annum 1473. Rotulos Lectorum Universitatis nostræ non inveniri, quapropter fuisse opus, ad antiquos Rationum Urbis nostræ Libros, & ad Historicos tam nostrates, quem Extraneos recursum habere, ut apud ipsos, quot potuissem ex antiquioribus Lectoribus expiscarem.

Cum itaque per obscura tempora, Rotulis minimè prælucentibus progrediendum esset, etiam conjecturis agere, circa paucos ex nominatis mihi licuisse credidi; cumque illos doctrina celebres, ac in Civitate nostra, & præcipuè in Aula Principum digniora objisse munera certò scirem, probabile visum est, eos quoque inter Gymnasii Lectores locum habuisse.

Certè videtur incredibile, Studii Moderatores voluisse, & graviori quidem impendio, Lectores insignes aliunde accire, cum inter se haberent eruditos Viros, qui Lecturas cumulatissimè sustinere valerent. Hujusmodi autem fuere Catalanus Bellincini, Jacobus de Fulchis, Gerardus *della Fratta*, Joannes de Calaone, Petrus Casella, Jacobus Gambilioni, Angeli pater, Ludovicus Sardi, quem expressè in Universitate nostra Lectorem fuisse tradit Antonius Libanori,

Ferrara d'Oro part. 3. fol. 196. Laurentius Ochi, Pandulfus Colenucci, & Columbinus Colombi egregii Legalis Scientiæ Professores, Joannes a Papia, Vitalis Ragonese, Vivianus de Basso, Francischinus de Verona, Alexander Bergomensis, Gulielmus de Vignola, & Eganus Fiorini præclari Medici, Joannes de Ferraria Ordinis Prædicatorum Theologus eximius, Franciscus Mareschalchi magnus Philosophus, Joannes Bianchini, ac Antonius Torquato insignes Mathematici, & Franciscus de Campanea, de quibus locutus sum, *Historiæ Part. 2. ad pag.* 8. 9. 15. 21. 22. 23. 28. 37. 39. & 40. & quorum plures Lectorum munere fuisse Ferrariæ functos Auctores tradunt, in eorum respectivè Elogiis a me citati. Si primarios Civitatis Judices, Principum a Consiliis, ac præclariores in quacumque Facultate Viros, Ferrariæ degentes, post annum 1473. inter Lectores in Rotulis descriptos video, id etiam usitatum, haud ineptè infero, ante annum prædictum 1473., in quo Rotulos habere incipimus.

Cæterum oblatrantis Critici accusatio in calumniam transit; non enim Viros, de quibus supra, Lectores fuisse absolutè scripsi, sed dumtaxat, id probabile videri mihi: Nec valet, ad hanc propositionem impugnandam, illud: *Nego consequentiam*, quod respondet Guarinus *Criticæ pag.* 10. ad argumentum contra se efformatum, his fere verbis: *Multa obiit munera in Aula Ferrariensium Principum Jacobus Gambilioni*, Jurisconsultus præclarissimus; *Ergo Lector fuit in publico Gymnasio Ferrariæ? nego consequentiam*; nam ego, retento eodem antecedenti, infero: *Ergo Lector non fuit in Ferrariensi Gymnasio? nego consequens*. Ut sententiam meam falsam demonstret, valide probare debet Guarinus, non tantum, quod Gambilioni, aliique laudati, Lectores non fuerint, sed quod neque probabile sit, eos Lectores esse potuisse. At Censuram percurramus.

Criticæ hujus Part. 2. pag. 6. §. Petrus de Tauxiniano. Scribit Censor, annum 1390. in 1309. immutasse; sed Typographum corripiat potius, qui tertiam, & quartam numerorum figuram invertit.

Criticæ pag. 9. §. Antonius de Butrio. Affert hic Criticus Epitaphium, Butriensi, in Porticu Sanctæ Mariæ Servorum Butrii positum, in quo narratur, eum Florentiæ, & Bononiæ Lectorem fuisse: Illud, post verba *Florentiæ, ac Bononiæ*, intersecat Guarinus hac interrogatione: *Non vero Ferrariæ?* Nescio, in quam partem instantia hujusmodi sit interpretanda; in malam, non arbitror, nam Butriensem in Ferrariensi Universitate Lectorem fuisse certissimum est, idque

testa-

teſtatur Pancirol. *de clar. Leg. Interpr. lib.* 3. *Cap.* 27. Hiſtoriam deinde narrat Criticus, magnificis, ac in expectationem Lectoris animum erigentibus hujuſmodi verbis, exordiendo: *Hac occaſione novum dicam de Antonio Butrio*, de Capite ſcilicet marmoreæ Imaginis Cœlii Noſtri Calcagnini, olim, *ad illius loculamentum* in Conventu Fratrum Prædicatorum Ferrariæ ornandum paratæ, clam ad Butrium translato, ac marmoreo trunco Imaginis dicti Butrienſis impoſito, idque ſe a Butrienſibus *fide dignis*, quorum recitat nomina, audiviſſe ſcribit. Aſt, poſt ſeriam adeo, & *Amicorum teſtimonio* ſuffultam narrationem, quomodo concludit Guarinus? Sic. *Quod*, *an veritati innitatur*, *me latet*: Mirum profecto novum, cujus Criticus ipſe narrator fidem extenuat!

Criticæ pag. 10. Etiam hoc loco, quo me proteſtationem factam Lectores Almi Gymnaſii noſtri Chronologico ordine referendi, minime ſervaſſe conclamat Guarinus, ſe totam Hiſtoriam meam non legiſſe apertiſſime oſtendit; in Præfatione enim Partis Secundæ ſcripſi, & litteris ſane rotundis, ut vulgo dici ſolet, quod reſpectu Lectorum ante annum 1473., cum non habeantur Rotuli, ab ordinis Chronologici exacta ratione diſcederem, his præciſe verbis: *Cæterum*, *quod ad Lectores pertinet*, *qui ante annum* 1473. *in Lyceo noſtro profeſſi ſunt*, *cum præciſum tempus*, *quo Lecturas exercuerunt*, *plerumque ignoretur*, *illos ad Eſtenſium*, *ſub quibus reſpective docuere*, *Principatus conſignabimus*; *quos vero in Rotulis habemus*, *ſub annis dumtaxat*, *quibus primum Rotulos ingreſſi ſunt collocabimus*. Hæc legat Criticus, deinde effutiat iterum, me emiſſam proteſtationem non ſervaſſe.

Criticæ pag. 10. §. *Scipio Mainenti*. Ea quæ circa locum, & tempus abitus hujus Epiſcopi ſcripſi, deſumpta ſunt ab Antonio Libanori, *Ferrara d'Oro*, *part.* 1. *fol.* 59. me citato Hiſtoriæ meæ *Part.* 2. *pag.* 12.

Criticæ pag. 11. §. *Albertus Carrara*, *&* *Jo: Paulus Caſtelli*. Ex Cathedra pronunciat ea, quæ ad probandum, iſtos in Studio noſtro Lectores fuiſſe, documenta afferuntur, *deſumpta a Bonaventura Angeli*, *Gyraldo Cinthio*, *Ugone Caleſino*, *&* *Joanne Contrario*, *pro ſuſpectis habenda eſſe*, *non quia dicti Scriptores numquam floruerint*, *ſed quia citata eorumdem Opera commentitia ſint*, *&* *excogitata*, *ac impoſita ab Alphunſo Mareſta*, *ab eodemque citata in ſuo Theatro Geneologico Stirpium Ferrarienſium*, *cui ego fidem adhibuerim*. Optime! ſunt ſuſpecta; Ergo ſunt falſa? Sed quare ſunt ſuſpecta? Quia ſunt ſuppoſita ab Alphunſo Mareſta: Quid, ſi dixerim, id gratis aſſeri.

Non

mendacio convinci vereréris. Non ita vero in Criticæ progressu; nam *ad pag.* 42. 44. 54. 55. 60., & 61., MSS., seu alia Opera extare dicuntur *apud D. Hieronymum Barufaldi*, quem, pro summa, qua in me est humanitate, ea, quatenus indigerem, mihi ostensurum confido. Sic, cætera, quæ alijs in Criticæ locis, *hic Romæ*, servari dicuntur, saltem, per Amicorum aliquem, si opus fuerit, examinari possunt; sed quæ *apud te* mentitum hominem, quomodo consulam?

Criticæ pag. 16. §. *Andreas Barbazza*. Nihil refert, quod de hujusmodi Jurisconsulto diversa ab ijs, quæ scripsi, narret Alidosius, & quod illum Ferrariæ publice docuisse, non dicat; nam eorum, quæ de ipso tradidi, testem habeo Guidonem Panciroli, *de clar. Leg. Interpr. lib.* 2. *cap.* 116., qui illum Ferrariæ docuisse perhibet, ut in Historia mea legere potuisset censor negligentissimus.

Criticæ pag. 17. §. *Ludovicus Carboni*. Esto etiam duæ essent Orationes Cardinalis Bessarionis *ad Italiæ Principes* a Carboni versæ, & Liber *Elocutione Oratoria* Ludovico Carboni de Costaciaro esset tribuendus, quæro, an hæc sint crimini mihi imputanda, ac si scriptores fere omnes, non fuerint in hujusmodi minima non tantum, sed etiam in deteriora prolapsi. Quod autem hic dico, pro repetito haberi volo, quo ad paucissimos nævos alios mihi a Guarino objectos, de quibus prudens Lector nullam habere rationem solet: Guarini tamen insanabili mea mordendi cacoethi nonnihil indulgeo, si minima carpat, cum in magnis, ac substantialibus nihil jure carpendum invenire potuerit.

Eadem pag. 17. §. *Petrus Franciscus Ravennas*. Guarinus, hunc unum eumdemque esse cum Petro Tomai, quem retuli *Histor. Part.* 2: *pag.* 37. magno conatu probare nititur. Hoc superfluum erat; nam si bene legisset, postquam scripsi, ab aliquibus eos distingui, elogium absolvi his verbis: *Nos, ut verum fateamur, Petrum nostrum, & Petrum Tomai unum, eumdemque esse credimus.*

Criticæ pag. 18. §. *Felinus Sandeo*. Etiam hic Guarinus ostendit quam diligens fuerit in legenda Historia mea: Ejusdem *Part.* 2. *pag.* 46., de Sandeo loquens, dixi, me vidisse in Bibliotheca D. Cæsaris Parisij Favalli, olim Præceptoris mei rec. Mem. Viri, MS. Originale Historiæ Regum Neapolis, compendiose a Sandeo conscriptæ, ac Papæ Alexandro VI. dicatæ: Blaterat Criticus, opus hoc, jam typis cusum, a me perperam MS. vocari: Bone Deus, quanta stoliditas! Dixi, vidisse me laudati Operis MS. Originale, nihil quærendo, fuisset ne, an non typis vulgatum.

Criti-

Criticæ pag. 19. §. *Franciſcus Mareſcalchius.* Ferrarienſem eum appellavi; Cenſor vero hoc loco Bononienſem eſſe volebat, ſed in ſe reverſus, eum vere Ferrarienſem confeſſus eſt in *Addendis ad calcem Criticæ p.* 120. Lepidiſſima profecto eſt ratio, qua probare intendebat, Bononienſem fuiſſe, nempe, *quia Bononiæ viget Nobilis Familia de Mareſcottis*; & hoc correxit in Erratorum Indice ad pag. 150. verbo *de Mareſcottis*, *de Mareſcalchis* ſubſtituendo. Hæc parvi momenti eſſe video, eaque modeſtiori Critico facillime condonarem; ſed cum hic noſter leviſſima quæque in Hiſtoria mea reprehendat, par pari reddo.

Eadem pag. 19. §. *Antonius Tebaldeo.* Nullum documentum, quo probetur, hunc Legum Doctorem fuiſſe, haberi Guarinus dictitat. Debueram ne ejuſdem Laureæ Chirographum exhibere? None ſufficit a me citatum in Hiſtoria Libanori teſtimonium, *Ferrara d' Oro part.* 3. *f.* 37.? Probet Cenſor contrarium; nam nuda ejuſdem negatio nihil auctoritatis habet.

Criticæ pag. 21. §. *Nicolaus Leonicenus.* Quia in hujus elogio, brevem Epiſtolam Leonis X. Pont. Max. ad eum datam, quam etiam Prima Hiſtoriæ Parte edideram iterum do, me corripit Cenſor, melius fuiſſe, inquiens, quod illius in locum Epiſtolas Pacii, ac Policiani ſubſtituiſſem, ac ſi in majorem Leoniceni gloriam reſultarent. Narrat deinde, anno 1700., quo Leoniceni in veteri S. Dominici Templo ſepulcrum fuit deſtructum, Nicolaum Baruffaldi ſtincum unum, mandibulam inferiorem, nec non *birretum* tanti viri furtim ſurripuiſſe, ut in ſuo Muſeo ſervaret: Quamvis Guarinus Reliquiarum hujuſmodi authenticum documentum minime exhibeat, ut morem geram, credere non abnuo. Me accuſat inſuper, quod Leoniceni Elogiam ediderim, qua ipſum fuiſſe tenuis fortunæ Virum oſtenditur; ſed audivi numquam, niſi a Cenſore noſtro Paupertatis hoſte, hanc hominibus, eorum culpa minime interveniente, dedecori eſſe.

Criticæ pag. 23. §. *Joannes Baptiſta Cananus.* Credo, cum Guarino, Librum, cui titulus *Muſculorum humani corporis picturata diſſectio*, tribuendum eſſe Joanni Baptiſtæ Canano recentiori, de quo ego *Hiſtor. Part.* 2. *pag.* 156., ibidemque hoc opus eidem abſolute aſſerui; huic autem ſeniori opus prædictum a Vander Linden, & a Mangetti adjudicari ſcripſi.

Criticæ eadem pag. 23. §. *Ludovicus Naſelli.* Me deridet, Guarinus, quoniam *Hiſtoriæ Part.* 2. *pag.* 69., & 70., de tribus Sororibus Naſelli Poetriis ſermonem habens, ſcripſerim, ut inquit ipſe, *Vir-*

gines adhuc peste fuisse sublatas; additque, *melius*, *&* *convenientius erat dicere*, *Adolescentulæ adhuc*, *nihil enim damni fuit mori Virginitate servata*, *sed mori in primo ætatis flore*. At sincerus homo textum meum mutilavit, cujus en verba: *Maximum fœmineo sexui decus se comparaturas pollicebantur*, *nisi Virgines adhuc*, *in primo ætatis flore*, *mors intercepisset*; quod concordat cum Elogio ipsis in Ecclesia S. Leonardi posito, a me relato, ubi legitur, eas a fato fuisse succisas, *quasi tres Flosculos nondum in calicem dehiscentes*. Quid ergo in eo, quod scripsi, deridendum reperit Criticus? Negat etiam, Elogium illud umquam in marmore incisum fuisse, meque falso insimulat, quod adhuc extare dixerim; nam incisum fuisse affirmavi, sed in præsens, non in dicta Ecclesia S. Leonardi, verum apud Marcum Antonium Guarini, *Compendio Histor. delle Chiese di Ferrara lib.* 3. haberi. Si vero numquam insculptum esse vociferare pergat, contra se habebit, nedum Auctorem supra laudatum, sed etiam D. Baruffaldi, *in Dissert. de Poetis Ferrar.*, qui *pag.* 29., *&* 39., hoc Sororum Naselli Elogium in marmore incisum fuisse confirmat.

Criticæ pag. 24. §. *Carolus Catus*. Nihil mea interest quærere, an iste sit de Nobili Cato Stirpe, vel de minus nobili; inutilem prorsus ad rem nostram hujusmodi indagationem Censori relinquo, itemque facultatem, quæ velit, arbitrandi, dummodo hoc idem mihi liceat.

Criticæ pag. 24. §. *Cæsarius Contughi*. Nescio, qua fronte asserere audeat Criticus, non probari, hunc in Gymnasio nostro fuisse Lectorem. *Historiæ meæ Part.* 2. *pag.* 74., indicavi, ut soleo per annos singulos, *Rotulum in Memoriali anni* 1479. *pag.*36., in quo dictus Cæsarius Ordinis Servorum insignis Theologus est inter Lectores descriptus. Adhuc non credit? Me adire facile potest, larvatus enim non incedo, eique spondeo, me non dictum Memoriale tantum, sed alia etiam omnia ostensurum, ut sinceritatis meæ argumenta propriis oculis usurpare possit. Quod vero Cæsarius Noster ex Nobili Contughi Familia fuerit, ultra testimonium Placidi Mariæ Bonfrizieri, *Diario Sacro dell'Ordine de'Servi di Maria*, *sotto il dì* 1. *Febraro*, ostendunt etiam monumenta varia, in hoc Conventu Sanctæ Mariæ Servorum.

Criticæ pag. 24. §. *Antonius Franciscus Dottori*. Hunc *Historiæ Part.* 2. *pag.* 76. Patavinum dixi, ex antiqua Nobilissima Dottori Stirpe ortum. At Guarinus omniscius homo, *habeo*, inquit, *quod ulterius dicam de Francisco hocce*. Quo pompaliter pronunciato, refert

ver-

verba memorialis cujusdam Francisci Dottori, viri a nostro, toto Cœlo discrepantis; nam Dottori, de quo Censor, se Franciscum, non Antonium Franciscum vocat, Bononiensem se aperte dicit, exulemque a Patria una cum D.D. Bentivoglio, seque Cubiculi, & Domus Præfectum, ac Cancellarium asserit D. Eleonoræ Bentivoglio de Piis &c., quæ omnia videre nescivit Criticus, quam male adaptari possint Antonio Francisco Lectori nostro, & quantum contraria sint iis, quæ de ipso scripsere Panciroli, *de clar. Leg. Interpr. lib.* 3. *Cap.* 52., & Papadopoli, *Histor. Gymnas. Patav. Tom.* 1. *lib.* 3. *sect.* 1. *cap.* 17.

Criticæ pag. 25. §. *Antonius Maria, & Dominicus Maria Novara.* Notandum hic obiter, quod Personatus Noster scripsit in hoc §., Dominicum Mariam Novara fuisse Copernici Discipulum: sed opportune vel monitus, vel ad se rediens, in Indice Erratorum ad pag. *Criticæ* 150. verbum *Discipulum* in *Magistrum* immutavit.

Criticæ pag. 26. §. *Joannes Mainardus.* Ut addat Guarinus aliquid notabilius Elogio celeberrimo Viro huic a me conscripto, illum Medicum fuisse refert immortalis Poetæ nostri Ludovici Ariosto, *sed multiplici remediorum pharagine* (sunt Critici verba) *ægri stomacho nocumentum attulisse, stomacho enim laborabat Ariostus*: Et hoc est addere laudibus insignis Mainardi, ejusdemque Elogium? Male etiam monet Criticus, potuisse me addere Epitaphio Mainardi posito in Claustro Conventus S. Pauli, *Die IX.*, hac enim illum decessisse supponit: sed falso, nam mortuus est *Die VII.* Martii, ut habemus *in Rotulo anni* 1536. *pag.* 51.

*Criticæ pag.*27. §. *Albertus Maria Vallisnerius.* Hunc legisse in Gymnasio nostro concludenter non probari, intrepide Guarinus asserit. Credo, Lectorum Rotulos probationem esse probatissimam, qua concludentior ulla dari non possit; sed Vir iste non legit, *Hist. Gymn. Part.* 2. *pag.* 92. me indicasse *Rotulum anni* 1492. *ex Memoriali anni ejusdem pag.* 26. Vallisneri est primum descriptus. Indicium aliud summæ diligentiæ exhibet Censor, circa finem hujus §. scribens, me posuisse annum 1592., quando annum 1492. apertissime signavi, unde corruit totus ejusdem computus, cæteroquin inepte compactus. Hæc mihi objicit Criticus circa Albertum Mariam Vallisneri, a me, loco citato, inter Lectores nominatum; sed postea *Crit. pag.* 115. horum oblitus, me illum præteriisse scribit., ut suo loco videbimus.

Criticæ pag. 28. §. *Hieronymus Ordinis Prædicatorum.* Borselli, ut

hariolatur Censor, vel quisquis fuerit Vir iste, certissimum est, eum publice in Alma Universitate nostra professum, nam describitur inter Lectores *Libri Memorialis anni* 1494. *pag.* 52., ut *pag.* 96. *Part.* 2. indicavi.

In Supplementum, & Animadversiones ad Librum Secundum Partis Secundæ Historiæ Ferrariensis Gymnasii.

CRiticæ *pag.* 35. §. *Alexander Guarinus*. Cum scripserit Censor, Guarinum hunc verum, de Baptista patre suo loquentem, hoc sæpe repetere consuevisse: *Nisi Baptista fuisset, Ego non essem*, prudenter subdit, Lectores monens, quos fortasse stipites sui similes arbitratus est, id *de Studiis, non de natura sua intellexisse*. Deinde in dubium revocat, an notissimum Enigma Philippæ Varanæ adornatum, hujus Guarini sit, ea ratione quia idem ipsum extare etiam Camerini, a Francisco Swertio Antuerpiensi dicatur: At illud vero Guarino nostro ascribitur, præsertim a D. Baruffaldi, *Dissert. de Poet. Ferrar. pag.* 27.

Criticæ pag. 36. §. *Lucas Guarico*. Legat Guarinus titulos a me relatos Operum insignis Viri hujus, & videre poterit, an fuerit *unice Astrologus*, ut ineptissime garrit.

Criticæ pag. eadem 36. & *seqq.* §. *Cœlius Calcagninus*. Acriter a Censore corripior, eo quia scripserim Cœlium, anno 1546. decessisse, cum vere *ejus mors*, inquit, *in annum* 1541. incidat: sed quare me tantum increpat? Nonne laudatus D. Baruffaldi, in citat. *Poet. Ferrar. pag.* 15. Calcagnini mortem anno prædicto 1546. secutam esse pronunciat?

Numquam tamen ridiculum adeò se ostendit larvatus Censor, ut in pessima interpretatione Epigrammatis ab ipso editi Joannis Baptistæ Pigna, ad Herculem Calcagnini. Nil miror, illud non intellexisse; hoc miror, quod Herculem Cœlii nostri filium repente creaverit, & ad fulciendam ignorantiam suam, Cœlium eumdem, antequam Ecclesiasticæ Militiæ nomen daret, maritali vinculo fuisse adstrictum, probabile dixerit. *Charitatis ergo, lumen cæcutienti præbens*, hoc Epigramma Censori meo explicabo, utque facilius illius sensum assequi possit, brevem Stirpis nonnullorum ex DD. Calcagnini Arborem hic præmitto.

Fran-

Franciscus Calcagnigni

Calcagninus. Theophilus.

Cœlius. Alphunsus.

Thomas.

Hercules.

Ex hac Arbore patet, quod Cœlius noster, & Alphunsus Petrueles erant, ex Alphunso natus Thomas, ad quem plurimæ Cœlii Epistolæ, a Thoma vero genitus Hercules, cui a Pigna inscriptum Epigramma, & est hujusmodi.

Parentis audiere vota Cœlites,
Illustris Hercules, tui.

Illustris Hercules, Cœlites audiere vota tui Parentis, Thomæ Calcagnini scilicet, qui eos oraverat, ut Herculi filio tribuerent ingenium, ac Spiritum Cœlii nostri, vita functi.

En Spiritu beatiore doctior
In te resurgit Cœlius.

Qui nempe fato cesserat.

Vigebat anteà viri hujus gloria,
Nunc vivit ipse Spiritus.

Idest, antea remanserat tantum in terris fama Cœlii, nunc vero ipsius Spiritus habitat, qui in te, *Hercules*, transiit, & vivit: Adverte, Guarine, tamen, Pignam nostrum poetice loqui, ne forte putares, illum transmigrationem Animarum credidisse.

O mortem inanem, ex qua secuta Cœlii
Jactura tantum Corporis.

Quia videlicet Spiritus Cœlii transiit in te, vivit in te, *Hercules*,

les, Fili *Thomæ*, Nepos *Alphunsi*, Patruelis *Cœlii* Calcagnini. Intellexisti ne? credo, quod non. Sed non te pudet, insulsas hujusmodi conjecturas tuas in lucem proferre, cum præcipue adversus te habeas Cœlii nostri Testamentum, receptum die 4. Maii 1539. per Galeatium Schivazappi Ferrariæ Notarium? Credis ne, quod si filium ex legitima Uxore susceptum Cœlius habuisset, illum postremis Tabulis præteriisset; Cœlius pater, Cœlius gratus adeo, ut ipsi seniori, Mulæ suæ super qua per Pannoniam, Germaniam, Sarmatiam, multasque Italicæ partes equitaverat, ut in Historia scripsi optima, ad vitam, alimenta testamento reliquerit?

Hæc, Guarine mi, somnia sunt, & deliramenta

Etiam si verum sit, Elegiam *de Moribus Scytharum* alias editam reperiri, gaudeo illam me iterum edidisse, ex Codice Finiano MS. transumptam, ob loca multa, in quibus discrepare dicitur ab eadem, editionis Valgrisianæ; quænam vero lectio corruptior, aut emendatior sit, virium tuarum non est judicare.

Criticæ pag. 39. §. *Peregrinus Prisciani*. Hoc loco dicit Censor, *in Bibliotheca Estensi sex, vel septem Volumina autographa Prisciani hujus servari*, illud impugnando, quod scripsi *Histor. Part.* 2. *pag.* 125. nempe Prisciani Opera periisse, paucis tantumodo fragmentis ad hæc usque tempora reservatis. Contrarium vero affirmavit *Criticæ Part. I. pag.* 31. *linea penult.*, ubi *Scripta*, (Prisciani) *magna in parte deperdita sunt, & per fragmenta tantummodo reperibilia.*

Eadem pag. 39. §. *Fr. Vincentius de Vincentia Ord. Prædic.* Et hunc etiam non apparere, Lectorem in Gymnasio nostro fuisse, Guarinus scribit. Non apparet? Ipse non legit, me *Part.* 2. *Historiæ pag.* 129. indicasse *Rotulum in Memoriali anni* 1519., ubi primo describitur.

Criticæ pag. 41. §. *Antonius Musa Brasavola*. Quæ dixi de hoc insigni, totoque Orbe celebratissimo Viro, me mutuatum a D. Baruffaldi hariolatur Guarinus; nam alii Auctores multi de ipso loquuntur, quos in calce Elogii ejusdem citavi; immo, cum in hoc §. scribat, me circa aliqua cum Baruffaldi non convenire, adversus se probat, me a laudato Auctore nihil accepisse. Verum est, Brasavola nostrum floruisse sub Hercule, & Alphunso Ferrariæ Ducibus; quorum neutri numerum I., vel II. adjeci; nam ultimo sub Hercule II., antea floruit sub Alphunso I., qui decessit anno 1534. ætatis Brasavola nostri 34., juxta computum Guarinianum.

Criticæ pag. 42. §. *Lilius Gregorius Gyraldus*. Gratis asseri, hunc

in

in Universitate nostrafuisse professum, dicit Censor. Ego vero testem dedi Antonium Libanori, *Ferrara d'Oro Part.* 3. *fol.* 119., Est ne hoc gratis asserere ? Hoc §. latinissimus idem Censor scribit, *Opus Simeonis Sethi Magistri Antiochbeni de Cibariorum facultate*, *pessime a Georgio Valla fuisse in latinum translatum*.

Verum est, quod observat Criticus, in calce Epitaphii Lilii nostri, a me relati *Histor. Part.* 2. *pag.* 140. erratum esse in numero annorum ætatis Lilii ejusdem: qui in marmoreo Epitaphio, non XXII., sed LXXII. esse reperiuntur, Typographi enim culpa, L. numeralis littera fuit omissa: Cum Lilium anno 1530. in Studio nostro Lectorem designaverim, & Epitaphium positum fuerit anno 1550. quis me stolidum adeo putet, ut eum Lectorem fuisse crediderim ætatis suæ anno secundo.

Criticæ pag. 44. §. *Cintbius Jo: Baptista Gyraldus*. Hunc appellavi Consanguineum Lilii Gregorii Gyraldi, tu, Guarine, Gentilem fuisse ais: Fuerit; hæc ne grandis censuræ materies?

Eadem pag. 44 §. *Ludovicus Pellizzarius*. Si Guarinus, hunc fuisse Gymnasii nostri Moderatorem, idest *Scholarium Rectorem*, intelligat, quod dicere voluit Albertus Lollio, ab eo citatus, lubens concedo; fuit enim Rector Universitatis Scholarium Artistarum, ut scripsi *Histor. Part.* 2. *pag.* 14., & apparet *ex Rotulo in Memorial. Anni* 1533. *pag.* 44.: Si vero illum Gymnasii *Reformatorem* fuisse credat, falsum credit, mihique frustra obtrudere satagit. Et hic discere poterit Guarinus, qui me alias corripuit, quoniam usus sum verbo *Reformatoris*, cum illud, arbitratu suo, *Moderatoris* adhibere debuissem, terminum *Moderatoris* magis latum esse, & *Scholarium Rectoribus* etiam applicari, *Reformatoris* verò strictiorem, tantumque eorum proprium, qui una cum Judice, & Sapientum Magistratu Rerum Studii nostri curam habent.

Criticæ pag. 45. §. *Marcus Antonius Antimachus*. Quid comminiscitur, somniator noster? Legat iterum Viri hujus Elogium, *Hist. meæ Part.* 2. *pag.* 145. Quandonam dixi legisse illum publice per annos viginti? hoc dicit Epitaphium, ipsi in Templo D. Francisci hujus Civitatis positum; Ego vero scripsi, illum publice fuisse professum ab anno 1533. usque ad 1545., & non ultra, testantibus Rotulis, de quorum fide nemo sapiens dubitare potest.

Criticæ pag. 49. §. *Franciscus Visdomini*. Auctores, qui annum obitus celebris Viri hujus fuisse 1575. scripsere, in ejus Elogio, *Part.* 2. *pag.* 160. *Historiæ meæ* indicavi, præcipue verò Antonium

Liba-

Libanori, *Ferrara d'Oro Part.* 3. *fol.* 100., afferentem, illum deceſſiſſe die vigeſimanona Octobris anni prædicti.

Criticæ eadem pag. 49. §. *Vincentius Maggi*. Dubito, an Cenſor meus legere ſciat; ſed fortaſſe larva, qua vultum celat, impedimento eſt: In Maggi Elogio, quod habetur *Hiſtoriæ Part.* 2. *pag.* 161., dixi, Papadopoli *in Hiſt. Gymnas. Patavini* ſcribere, eum Patavij deceſſiſſe circa annum 1543. ego autem aperte tradidi, Maggi prædictum Ferrariæ publice profeſſum fuiſſe in Medicinæ Cathedra *ab anno* 1544. *uſque ad* 1564., quod a Rotulis habeo.

Criticæ pag. 51. §. *Peregrinus, & Olimpia Fulvia Morati*. Etiam hic negare audet Cenſor, Peregrinum inter Studij noſtri Lectores habuiſſe locum, non attento, *quod Hiſt. Part.* 2. *pag.* 165. Rotulum, de more, indicaverim, in quo ille, aliiſque Lectores, qui anno prædicto legere exorſi ſunt, deſcribuntur: Ita, Domine; Morati, in Univerſitate noſtra Rhetoricæ, & Græcorum Poetarum Lecturam exercuit.

Criticæ pag. 52. *Naſcimbænus Naſcimbænius*. Et Naſcimbænum noſtrum a Lectorum Albo eradere Guarinus vellet; ſed, quidquid obnitatur, minime poterit; nam vere in Rhetorices, & Poetarum Cathedra Lector fuit ab anno 1548. uſque ad 1557., ut invincibiliter probant *Rotulus memorialis anni prædicti* 1548., a me indicatus *pag.* 169. *Part.* 2. *Hiſtoriæ meæ*, & alij ſequentes.

Criticæ pag. 53. §. *Jacobus Antonius Bonus*. Bona Cenſoris venia, Lector iſte a Rotulis, quibus magis quam ipſi fidem adhibeo, Patavinus vocatur; eoſque, ſi conſulere velit, gratis oſtendam.

Eadem pag. 53. §. *Bonaventura de Angelis*. Cauſam *deſertionis a Patria* (ſic latinus Cenſor) Angeli noſtri aperiens, dicit, eam fuiſſe *ſuſpicionem hæreſis*; *conſtare tamen apud Tribunal S. Officij Ferrariæ de ejus reſcipiſcentia*. Suſpicio, Guarine mi, etiam in virum innocentem cadere poteſt, ſed *reſcipiſcentia* certo ſupponit præceſſiſſe delictum.

Eadem pag. 53. §. *Alexander Naſelli*. Lector iſte, qui deſcriptus eſt primo in Rotulo anni 1552., & legere deſijt anno 1557., ſepultus eſt in antiquo Templo S. Mariæ Servorum, ut retuli, *Hiſtor. Part.* 2. *p.* 175., ubi Marci Antonij Guarini teſtimonium induxi: Hallucinatur Criticus, clamitando, ſepultum fuiſſe in Eccleſia S. Mariæ a Roſa; nam Alexander Naſelli in ea depoſitus ab hoc alter eſt, eoque recentior, ut videre poterat in Catalogo Doctorum utriuſque Juris, quem dedi in fine dictæ *Part.* 2. *pag.* 489., ibi enim

repe-

reperiſſet Alexandrum ſuum deſcriptum inter eos, qui anno 1579., & infra, Lauream ſunt conſecuti: Id ultra, non eſt bona argumentatio: *Illi de Naſellis habent ſepulcrum in Eccleſia S. Mariæ a Roſa; ergo Alexander Naſelli in eo ſepultus fuit.*

Criticæ pag. 54. §. *Joannes Baptiſta Pigna*. Hominem, Guarine, tui audaciorem vidi neminem, qui omnium fere inſcius, mecum temere contendere præſumas circa res, de quibus in Tabulario Civitatis noſtræ certiſſima extant documenta, a me pluries lecta, & fideliter in Gymnaſij Hiſtoria indicata, quæque oſtendere dubitanti paratus ſum, ratione etenim Publici muneris mei, omnia ſub cuſtodia habeo; mirorque magis, quod eorum, quæ numquam videris, veritatem impugnare non erubeſcas. In Elogio Pigna noſtri, dato *Hiſt. Part.* 2. *pag.* 176. ſcripſi, & veriſſime, eum anno 1552. ad Rhetorices, & Poetarum Græcorum Cathedram fuiſſe aſſumptum, indicando, *pag. antecedenti*, nempe 175. Rotulum Memorialis dicti anni 1552., in quo ad pag. 64. quemadmodum etiam in pluribus ſequentibus, uſque ad annum 1575., eſt deſcriptus; tu vero, obdurata facie negas, Pigna ad eamdem Cathedram anno prædicto 1552. evectum fuiſſe, illudque contigiſſe ais anno 1545., addens: *nam illo anno Tribunitiam poteſtatem gerebat Ferrariæ Jacobus Trottus, ſub quo Pigna Cathedram aſcendit*. Quis tibi nugator hæc vendidit? Adverſus Rotulos pugna, ſi potes.

Criticæ pag. 56. §. *Jacobus Mandelli*. Scripſi hunc ab Hercule II. Ferrariæ Duce conductum, ut publice in Ferrarienſi Univerſitate legeret, id autem, morte præventum efficere non potuiſſe. *Ergo fuit Lector in ſpe*, infert Criticus, *ergo non debuerat inter Lectores enumerari, quemadmodum non recenſuiſti Joſeph Florentinum Vaccari Gioja*, quoniam, morte præocupatus, Cathedram conſequi nequivit. Strenuiſſime, Guarine mi; ſed dico, paritatem non currere; nam mentionem Vaccari inter Lectores non habui, quia hic vere erat Lector tantum *in ſpe*, quam fruſtravit mors; de Mandelli non ita, quia, *non in ſpe*, ſed erat vere Studii noſtri Lector jam electus: Cæterum, memoriæ infirmæ admodum mihi videris, cum non reminiſcaris, te, *hujus Criticæ Parte* 2. *pag.* 31. me corripuiſſe, eo quia mentionem non fecerim Julij Scoto Ferrarienſis, *propter laudem illi derivatam*, alijſque, *a ſpe etiam remota Cathedram Magiſtralem in Univerſitate noſtra aſcendendi*.

Criticæ pag. 56. §. *Baptiſta Guarinus*. Mentitus Guarinus Cenſor, ab hoc vero prorſus diſſimilis, caſtigat etiam, quæ numquam

 ſcripſi

ſcripſi. Haud memini, aſſeruiſſe me, Baptiſtam in Univerſitate noſtra Moralis Philoſophiæ Lectorem fuiſſe, nec ſepulcrum magnificum eidem Venetijs fuiſſe conſtructum; ſcripſi tantum, illum *ſepultum fuiſſe magnificis exequiis*, ut videri poteſt in ejus Elogio.

Criticæ pag. 57. §. *Joannes Franciſcus Cremona*. Quis non videt, errorem, in deſignatione anni emortualis Viri hujus, Typographo, non mihi tribui debere, nihil enim facilius, quam numerorum figuras invertere? Negare non poteſt Cenſor, niſi adverſus ſe ipſum pugnare velit, cum *Criticæ pag. 69.* §. *Jo: Jacobus Orgeatius* ſcriptum inveniatur, Orationem, ab hoc in Joannis Franciſci morte recitatam, typis Ferrariæ datam fuiſſe *per Baldinum* anno 1493. quando 1593. ſignari debuerat.

Criticæ pag. 58. §. *Antonius Maria Parolari*. Gratis ſcribit Cenſor, omnia, quæ a me dicta ſunt de hoc Parolari, tribuenda eſſe Antonio Mariæ *Parolini*; nam idem, & unum Cognomentum eſt, & in principio Elogij inſignis hujus Medici *Hiſt. Part.* 2. *pag.* 183. id confirmavi, ſic ſcribens: *Antonius Maria Parolari*, *alias Parolini*, ſed Criticus legere neſcivit.

Criticæ pag. 59. §. *Pyrrhus Ligorius*. Scripſi, velle me de Viro hoc eximio inter Lectores Univerſitatis noſtræ mentionem facere, quamvis fortaſſe Lector non fuerit: non me corripiat Guarinus, ſed laudet potius ſinceritatem meam.

Criticæ pag. 60. §. *Joannes Emylianus*. Guarinus ipſe mei Cenſor naſutiſſimus pandat illius nomen, ſub quo in lucem prodiere *Tabulæ Rerum Meteorologicarum* Joannis noſtri; ſed neſcit. Academiæ *Serenorum*, cujus Emyliani auctor fuit, mentionem habui *Part.* 1. *Hiſt. Gymnas. pag.* 233., non itaque de me conqueratur, ac ſi id omiſerim, ſed de ſe potius, quod locum citatum non legerit. Riſum tandem quis teneat, ad hæc Cenſoris verba: *Cæterum ad opus Emyliani de Ruminantibus*, *addendum*, *ſervari Codicem hunc apud Baruffaldum adnotationibus ſupra medietatem cumulatum manu authoris*. Et ego tenebar hæc ſcire, & addere Hiſtoriæ meæ? Suaviorem hominem quis audivit umquam!

Criticæ pag. eadem 60. §. *Torquatus Taſſus*. Notabiliſſimum eſt, quod, hoc loco, de Torquato ſcribit Guarinus, illum nempe in Univerſitate noſtra Lectorem fuiſſe, *non tantum honoris cauſa*, *ſed etiam lucri*: Credo equidem: Et hanc rationem addit: *tunc enim ſatis anguſtæ erant res domus ſuæ*: Heus, Guarine; *eſt ne laude digna manifeſtatio rei domeſticæ ſatis anguſtæ apud Virum adeo inſignem*,

Fami-

Familiæ adeo illuſtris? Sic adverſus me loqueris *Criticæ Part.* 1. *pag.* 31., ubi de Baptiſta Guarini Seniore mentionem habeo, & *Part.* 2. *pag.* 22. ubi de Nicolao Leoniceno: *Elegia Leoniceni omitti poterat, per quam tantus Vir rei domeſticæ ſatis inops demonſtratur, nihil enim decoris illi tribuit, cum tanta, qua fulgebat, Sapientia, adeò exiguum patrimonium comparare valuerit.* Vide, obſecro, quam debili ſis memoria, quam prompta ſim ego. Me deinde *de falſo* falſiſſime arguis, eo quia Torquatum ex Bernardo Taſſo, & Portia Roſſi *Conjugibus Bergomenſibus* natum ſcripſerim: Forſitan negare audes, uxorem in Viri Familiam, Cognomentum Patriamque tranſire, unumque idem cum eo effici? Cum Parentes Torquati *Conjuges* dixerim, Patriam quoque indicare volens, nonnè debueram illam Viri, qui Conjugii Caput eſt, anteferre? nonnè Bernardus Torquati noſtri pater erat Bergomenſis? Et hoc eſt *falſum dicere?* & hoc mihi a te objicitur, qui uſque in nomine *te falſum* fateris? Ad futilia cætera, quæ in hoc eodem §. emendare, aut ſupplere credis, hoc tantum reſpondeo, me Auctores, a quibus ea, quæ ſcripſi mutuatus ſum, in Elogii Calce indicaſſe.

In Supplementum, & Animadverſiones ad Librum Tertium Partis Secundæ Hiſtoriæ Ferrarienſis Gymnaſii.

CRiticæ pag. 65. §. *Cæſar Cremoninus.* Eo quia Cenſor non legerit, Cremonini noſtrum fuiſſe Juris Utriuſque Laurea decoratum, nec in Albo Doctorum *Juriſtarum* deſcriptum videat, non ſequitur I. U. Doctorem non fuiſſe; potuit enim id obtinuiſſe alia in Univerſitate. Sed legat Antonium Libanori *Ferrara d' Oro*, *Part.* 1. *fol.* 75. qui ſcribit Cremonini in Bononienſe, noſtraque Univerſitatibus, Studio Legalis ſcientiæ operam dediſſe, & in eadem Lauream conſecutum; deinde vero ſe totum Philoſophiæ mancipaſſe.

Criticæ pag. 66. §. *Alexander Galvanus.* Hunc Ferrarienſem dixi, quamvis ex Centi Oppido, Ferrarienſis Ducatus: At, quod magis eſt, Marcus Aurelius Galvano Alexandri filius eum, non *Centenſem*, ſed *Ferrarienſem* appellat in Epitaphio, eidem Patavii poſito, quod per extenſum dedi *Hiſtor. meæ Part.* 2. *pag.* 207. Eſt ne hoc ſatis, ad os Cenſoris obſtruendum?

Eadem pag. 66. §. *Petrus Mazzolanius.* Hoc loco Guarinus, alios laudari, qui ex intimis ſuis non ſunt, minime ſuſtinens, non tantum me carpit, quia occaſione Mazzolani hujus, Julium Mazzolani,

viventem, ſed etiam Viventes alios laudavi, aliis omiſſis, contra proteſtationem a me factam *Hiſtor. Part.* 2. *pag.* 255. *Me ſcilicet temperaturum ab eorum laudibus, qui adhuc in humanis agunt, ne potius quam vera dicere, gratiæ captandæ ergo loqui videar*. Ita eſt; promiſſa ſervavi, & ſi Hiſtoriam meam percurret Cenſor, agnoſcet, me, ex pluribus Viventibus, quos in ea commemoravi paucos, immo pauciſſimos, & ſemper infra merita, laudaſſe. Cur mihi non licuerit, hoc tenue grati animi argumentum, in eos præſertim exhibere, qui eſſent de me optime meriti? Guarinus ipſe, qui id mihi vitio vertit, vellet in Hiſtoriam meam introducere Supplementa quædam ſua, laudibus viventium Amicorum referta adeo, ut *nauſeam moveant*: Expendat, quantum interſit inter aſſentationes ſuas, & laudes meas. Addo, quod viventes Viri, extra numerum Lectorum, fuerunt incidenter, ſub aliorum reſpective Elogiis nominati; commemoravi autem, quia inter Ferrarienſes Scriptores (ſunt etenim) locum habere promerentur; ſed illos in Indicem ad Calcem Operis non retuli, quia ſunt obiter recenſiti. Cæterum ſi alii hujuſmodi generis occurriſſent menti, ipſorum quoque mentionem feciſſem.

Criticæ eadem pag. 66., *& ſeqq.* §. *Joannes Marius Criſpus*, & §. *Primo igitur ad Librum quartum Crit. ejuſdem pag.* 107., *& ſeqq.* De Equite hoc, Almi Studii Reformatore, ac Alphunſi II. Ferrariæ Ducis a Conſiliis, ſcripſi, in Templo P. P. Societatis Jeſu, ac in ſacello Annunciationis Deiparæ Criſpi Sepulcrum cerni, cum Inſcriptione, quæ incipit: *Jo: Mariæ Criſpi &c.* non dixi illum fuiſſe ibi tumulatum, quapropter Critici cenſura, ac doctrina circa hoc Sepulcrum, ejuſque locum, inutilis redditur. Scripſi etiam, Joannem Mariam, tamquam Gymnaſii Reformatorem, deſcriptum reperiri in fronte Rotuli anni 1584., quod veriſſimum eſt, nec aliud, ante prædictum, in Publicis Libris, de hujuſmodi Criſpi munere, documentum reperi. Hic autem loquendi modus non excludit, electionem ejuſdem in Reformatorem potuiſſe annum 1584. ſupra deſignatum præcedere.

Ad illud vero, quod per Cenſorem objicitur, me, dumtaxat in Catalogo Juris Utriuſque Doctorum, de vivente Hieronymo Criſpi Ravennæ Archiepiſcopo, tot muneribus in Romana Curia, alibique cumulatiſſime perfuncto, Operumque a Cenſore eodem indicatorum Auctore, mentionem habuiſſe, ingenue fateor, doleoque, Præſulem digniſſimum, cujus nobilitatem, Sanctimoniam, Doctrinam maximi feci ſemper, ac facio, me præteriiſſe inter Noſtrates Scriptores referre, quia memoria infida animi potentia decepit me: De Euſtachio

fratre,

fratre, de Francifco nepote, merita cum laude, in Hiftoria mea, locutus fum; me idem, de Hieronymo fplendidiore Crifpi Familiæ lumine facturum fuiffe quis non credat?

Criticæ pag. 70. §. *Leonardus Salviatus*. Audi, Lector, bonum Ferrarienfem Guarinum! Sic ille: *Mirum, & inauditum dictu, Equitem hunc Lectoris munere functum fuiffe in Ferrarienfi Gymnafio!* Mirum? Forfitan Univerfitas noftra inter Europæ infigniores locum fibi non vindicavit femper ac vindicat? Lectores, in quacumque Facultate, fummæ Doctrinæ Viros tam Cives, quam Extraneos non habuit? Mirum eft, quod tu Equitem Salviati docuiffe in hoc Gymnafio, negare præfumas, adverfus firmiffimam Rotuli anni 1588. auctoritatem, quam *pag.* 212. *Hiftor. Part.* 2. in teftimonium adduxi. At, *pag.* 120. fub titulo: *Addenda, vel mutanda*, refcipuifti; fcribis enim: *Ex noviter per me deductis* (*vifis*, dicere debueras, nam nihil deduxifti) *dicta omnino immutare opus eft. Vere in Ferrarienfi Gymnafio Salviatus Lector fuit*. Laus Deo, fateris tandem; ut tamen aliquid de more, garrias, addis, *Salviati hunc natione Florentinum indubitanter haberi debere, fed non ex locupletiorum Salviatorum Familia*, hocque probare fatagis; fed quid hæc ad Studium noftrum? quid refert, quanam ex *Salviatorum Familia* fuerit? Nihil quoque fcire intereft a quo die, ac menfe, anni initium Florentini defumant: Doctrinæ hujufmodi extra locum funt.

Eadem pag. 70. §. *Bernardinus Percivallus*. Haud perperam fcripfi, Orationem a Percivaglio habitam fuiffe in Gymnafio noftro anno 1589., nam annus hic Scholafticus initium, de more, habuerat menfe Octobris præcedentis anni 1588.

Criticæ pag. 71. §. *Galeatius Landrini*. Catalogus Doctorum Juriftarum, a me *in fine* 2. *Part. Hiftoriæ* editus, meus non eft, fed ab illo Collegii fideliter tranfcriptus; propterea male fcribit Criticus, quod Ego Landrini Noftrum in eo non defcripferim: Dicendum igitur, hunc alibi Lauream in Jure Utroque fuiffe confecutum.

Criticæ pag. eadem 71. §. *Octavius Magnaninus*. Quod fuerit Legum Doctor, fcribit Antonius Libanori, *Ferrara d'Ooro part.* 3. *fol.* 219., quem teftem dedi *Part.* 2. *Hiftor. Gymnaf. ad pag.* 218. Hujus auctoritatem Cenfor impugnet.

Criticæ pag. 72. §. *Ludovicus Panninus*. Negat hoc loco Guarinus, ullam mentionem fieri de eo in Compendio Rerum Centenfium Jofeph Mariæ Pannini; deinde *pag.* 121. negationem retractat, & dicit vere Ludovicum, in dicto Compendio *recordari*, longe melius

memo-

memorari: O diligentissimum Censorem, qui nescierit Virum hunc, in brevissimo Liberculo nominatum, primo invenire!

Criticæ pag. 73. §. *P. Antonius Rosini a Valle Tridentina*. In Opere a Censore citato, Rosini, ex Minoribus Conventualibus, se Ferrariensem dicit, quia erat Conventus S. Francisci Ferrariæ filius; Cæterum Vvadingo, aut Franchini, locis a me indicatis, in ejus Elogio, vel ambo, nam eos ad manus non habeo, in Valle Tridentina ortum scribunt.

Criticæ pag. 74. §. *Claudius Acchillini*. Guarinus noster, ex Alidosio hunc credit cujusdam Clearchi Acchillini filium, natumque anno 1594. & hoc supposito, impugnat, quod in ejus Elogio *Part.* 2. *pag.* 226. *& seqq.* scripsi, nempe mortuum esse anno 1640., ætatis suæ 66.; non enim Annorum 66., sed 46. tantum decessisset: Ita Criticus; Ego vero nego suppositum, quod Acchillini iste fuerit ille Clearchi filius natus anno 1594., de quo Alidosius; nam cum anno 1609., ut ex Rotulo, a me citato, ad Primariam Juris Civilis Cathedram sit conductus, sequitur, illum, tunc temporis nondum decimumquintum ætatis annum attigisse: Adde, quod, antequam ad nos transiret Claudius, publice juxta Alidosium, Bononiæ docuerat, quæ omnia Guarini sententiam non falsam tantum, sed ridiculam prorsus ostendunt.

Criticæ pag. 75. §. *Antonius Tapioli*. Cujus erat? inquit Censor, *de Lojano*. Optima, & valde relevans notio!

Criticæ pag. 76. §. *Cornelius Pannini*. Hunc quoque Censor dixerat in Compendiolo Rerum Centensium Joseph Mariæ Pannini, non commemorari, sed *pag.* 121., assertum retractavit.

Eadem pag. 76. §. *Augustinus Ghedini*. Postremum ex Familia sua hunc obijsse scripsi; sed adversatur Criticus hisce verbis: *An hic postremus fuerit Stirpis suæ non ita facile probari potest, cum neque illius ordo, seu gradus ignoretur: neque ignoretur*, (pro *neque notus sit*.) Ratio autem propter quam impugnat sententiam meam est, quia *tum Ferrariæ, tum Bononiæ vivant non pauci ejusdem cognominis*, quæ quantum roboris habeant, nemo non videt.

Eadem pag. 76. §. *Livius Zacrius*. *Chiensem* patria appellavi. *Chium* me scribere debuisse ait Guarinus. *Cesenas*, *& Cesenatensis*, *Ravennas*, *& Ravennatensis*, *Italus*, *& Italicensis*, *Hispanus*, *& Hispaniensis &c.*

Criticæ p. 78. §. *Franciscus Bernius*. In hoc §. scribit Censor, Franciscum nostrum *septem identidem Uxores duxisse;* quod an proprie expressum sit dubito.

Cri-

Criticæ pag. 80. §. *Hieronymus Raynaldus*. Addit Guarinus, *fortasse Cæsar appellabatur*. Non, Domine mi; certissime vocabatur Hieronymus, & hoc nomine descriptus est in Rotulis.

Eadem pag. 80. §. *Franciscus Tosinus*. Eum sepultum scripsi in Templo S. Dominici: Se opponit Criticus, &, ex libro Officii Bullettarum, dicit, Medicum in dicto Templo depositum fuisse Dominicum Franciscum Tusini, non Franciscum: Utilis sane observatio. Vel idem erat, ut puto, duplici hoc nomine appellatus, & verum est, quod scripsi; vel ab eo alter, & hunc non fuisse sepultum in Templo S. Dominici, probare debet.

Eadem pag. 80. §. *Dionysius Borsettus*. Hoc loco apertissime ostendit Guarinus, quam malæ Fidei Scriptor sit: Audi, Lector, ejusdem verba, tamquam ab ore meo prodierint, sic absolute pronunciata: *Moderari poterant encomia, & verba illa; insignis, eloquentissimus, magnus, disertissimus &c. quæ in causa Patrui, non bene sonant*: Ita Guarinus. Audi nunc verba mea, in ejus Elogio, quod dedi *pag.* 246. *Part.* 2. *Historiæ Gymnasii*: *Theologus, ut fertur, insignis, fuit enim ea ætate Concionator eloquentissimus, illumque Roma, Venetiæ, Senæ, Vincentia, Urbs tandem nostra e suggestu dicentem, haud gravate audire*: *Sed & in funere Eminentissimi Francisci Mariæ Macchiavelli Ferrariæ Episcopi, disertissimam habuisse Orationem, dicitur:* Hæc scripsi ego, citavique Antonium Libanori, qui *Ferrara d'Oro, Part.* 1. *fol.* 142. de Dionysio copiosius loquitur. Fuerunt ne verba mea fideliter a Critico relata? Laudibus Borsetti hujus addidi *ut fertur, dicitur*, sed sincerus Guarinus noster hæc occultat, ut possit petulanter malignari, nec advertit, impudentissimam imposturam suam a verbis meis prædictis aperte convinci. Sed quis inscitiam, seu potius stoliditatem Censoris non miretur, qui Dionysio nostro titulum *magni* tribuisse clamitat, quia illum mei *Patruum magnum*, ut vere fuit, appellavi: *Magnus* hoc loco, Guarine mi dulcissime, non est terminus significans magnitudinem, & laudem; sed refertur ad Patruum, *Patruus magnus*, qui est gradus propinquitatis. Et alios corripere audes! Ad illud vero quod subdis, encomia, quibus ego prosequor Civitatem, Universitatem, Collegia, insignesque Viros, nihili facienda esse, *tamquam nullius significationis*, respondeo, me ex eorum numero non esse, qui inanium laudum mercimonium exercent.

Criticæ pag. 84. §. *Joannes Petrus Ferrariensis*. Non scripsi *Ferrariensis*, quia hic terminus Patriam designat, sed *Ferraresi*, quod

est

est Cognomen Familiæ Joannis Petri; fuit autem Philosophiæ & Medicinæ Doctor.

Eadem pag. 84. §. *Octavius Capelli*. Poterat Censor tacere de loco Sepulcri Lectoris hujus, cum nesciat, in utra Ecclesiarum recensitarum sit tumulatus.

Criticæ pag. 85. §. *Jacobus Minius Ronchegallius*. Postremum Cognomentum non illi obvenit, ratione hæreditatis, a Communi Ferrariæ, ut asserit Censor, sed ab ipsa Hæreditate Roncagalli, quæ illi fuit a Communi Ferrariæ assignata.

Eadem pag. 85. §. *Jo: Franciscus Ferri*. Ferrariensem dixi, quia, tamquam Ferrariensis, Juris Utriusque Lauream in Collegio nostro obtinuit, ut videre poterit Guarinus in Catalogo Doctorum Juristarum *Histor. Part.* 2. *pag.* 493.

Criticæ pag. 85. §. *Hic Borsettus*. Epocha ab anno 1680. infra non claudicat, ut videtur Censori Guarino; falsum enim est, non cognosci, quinam ex Lectoribus, post eam, memoratis viverent, vel non, tempore editæ Gymnasii Historiæ, nam si leget, etiam *absque conspicillorum ope*, videbit, me singulos, qui in vivis agerent, indicasse, addendo *Vivens*, *vivit adhuc*, vel his similia; ex quibus sapiens Lector facile intelligit, cæteros, qui vivere non dicuntur, jam decessisse. Inutile igitur est, & inane quidquid circa rem hanc effutit Criticus.

Criticæ pag. 88. §. *Franciscus Salmius*. Scripsi, Lectorem hunc nostrum latinum Poema meditasse *de Re Medica*. Illico me Guarinus corripit, dicens, *Non de Re Medica*, sed *de Anatomica*. Usque nunc credideram, Anatomiam ad Medicinam spectare cujus subjectum corpus humanum, prout sanabile.

Criticæ eadem pag. 88. §. *Joannes Magrini*. Mirum narrat, & a Sæculo fortasse inauditum Guarinus noster, scilicet Societatis Jesu Presbyterum hunc, Ferrariæ mortuum in ejusdem Societatis Collegio, sepultum esse non in Ecclesia dicti Collegii, ut vero fuit, sed in nostra Cathedrali. Et hoc, pro Supplemento vis me addere Magrini Elogio? Profecto facerem, nisi exibilari timerem.

Criticæ pag. 93. §. *Gaspar de Piscibus*. Hunc retuli, quamvis Lector de Rotulo non sit, sed tantum *Licentiatus* a Congregatione ad legendum extra ordinem Mathematicam in Alma Universitate nostra, quia casus memoratu dignus visus est, cum numquam me legisse meminerim, alium quemquam, ad legendum extra Rotulum, in Mathematicis fuisse *licentiatum*.

Eadem

Eadem pag. 93. §. *Hieronymus Baruffaldi*. Novum hic summæ devotionis, erga D. Baruffaldi suæ Guarinus exhibet argumentum; voluisset enim, quod, ejus tantum gratia, scripsissem, binas Lecturas fuisse consecutum, primo, S. Scripturæ, secundo, Rhetoricæ, deinde hanc dimisisse, *ob promotionem ad Archipresbyteratum Collegiatæ Ecclesiæ S. Basilii Terræ Centi*; tempora, quibus hæc accidere singula, ad amussim designassem, & alia hujusmodi, quæ Ferrariensis Gymnasii Historiam magis ornare, potuissent, ac illustrare, ut sibi videtur.

Criticæ pag. 94. §. *Joseph Rusca*. Non ignorat fortasse, sed ignorare fingit Censor noster, *quænam per Rusca Oratorio stylo scripta fuerint*; nam & eum dicentem probabiliter audivit, præsertim anno, quo Orationem habuit in Ecclesia nostra, *della Morte*, die solemni Decollationis S. Joannis Baptistæ.

Eadem pag. 94. §. *Jacobus Agnelli*. Etiam hoc loco voluit Guarinus de *D. Baruffaldi* intimo suo memoriam instaurare, Lectorem admonendo, quod Jacobus Agnelli *supplevit Cathedram Rhetoricæ, a Baruffaldi derelictam*.

Eadem p. 94. §. *Bartholomæus Borsetti*. Lectoris hujus mentionem dum habet Criticus Baruffaldi suum intrudit, hæcque addimandat: *Successit in Cathedra a Baruffaldo resignata*. Hoc Baruffaldiano sale Guarinus noster omia Lectorum Elogia condiri vellet.

Eadem p. 94. §. *Joannes Ludovicus Boschini*. De hoc etiam agens Larvatus noster, *D. Baruffaldi* in scenam iterum introducit; scribit enim. *Advocatus iste successit Hieronymo Baruffaldo in elaboratione Ephemeridum Ferrariensis Universitatis, libellumque unum typis dedit pro anno* 1724., scribere debuerat 1734. Et hic tandem silent laudes Baruffaldianæ.

Eadem pag. 94. §. *Joseph. Minius Roncagallius*. Iste fuit Lector descriptus in Rotulis, quapropter & de illo mentionem habere debui, quamvis nunc Romæ degat, Rerum Civitatis nostræ ibidem diligens Procurator. Et hæc satis sint, quo ad Criticam Guarinianam, in hunc Librum Historiæ meæ Tertium.

In Supplementum, & Animadversiones ad Librum Quartum Partis Secundæ Historiæ Ferrariensis Gymnasii.

CRiticæ p. 104. §. *Albertus Accarisius*. Reperit Guarinus garriendi materiem, eo quia scripserim, Virum hunc, omnium primum, exorsum fuisse Vocabularium verborum Thuscorum, Italicorumque; dicit enim, illum scripsisse *Vocabularium*, *Grammaticum*, & *Orthographiam Vulgaris Idiomatis*. At idioma istud erat ne Arabicum?

Criticæ pag. 105. §. *Franciscus Negri*. Non *Negri* sed *del Bailo* est illius Cognomentum, inquit Censor. Opus erat, ut probaret; nam nuda ejus negatio pro nihilo habetur.

Criticæ pag. eadem 105. §. *Franciscus Ambrosius*. Retuli quod *juvenis* Patavij decessit, ubi *diu* diversatus est. Credit, me in sermone cæpisse Guarinus, dicens: *si juvenis, quomodo diu?* Quam acutus est homo iste! *Diu*, respective ad ejus ætatem.

Criticæ §. *Verum ut quid*. Hic tandem se nauseatum adeo ostendit Guarinus, ut in reliquis, quæ a me scripta sunt corrigendis, supplendisque, profiteatur, nolle se, *ulterius immorari*, *oleumque*, & *operam perdere*; recantatque, *provinciam hanc præcipuo*, & *peculiari Scriptori derelinquendam esse*, *qui Scriptorum Ferrariensium*, *sive Bibliothecam*, *sive Historiam*, *sive tandem Chronologiam conscribere aliquando statuat*. Nonne statuit usque de anno 1713. D. Baruffaldi, ut alio loco probavi? Quare igitur conqueritur Censor? Hinc transit, ad recensendos Ferrarienses Scriptores, quorum nomina in Gymnasii Historia memorata non vidit. Quoniam vero non tantum de his, sed & de cæteris, quos inter Lectores, & Scholares me referre debuisse Guarinus asseruit, agendi locus est, omnes omissos primo numerabo, indicans, quam ad Criticæ paginam quilibet prætermissus dicatur: Sunt itaque, ut inquit Censor.

Omissi, inter Studii Lectores.

1. Bonagratia, Præpositus, *Criticæ Part.* 2. *pagina* 5.
2. Franciscus Peregrino Ariosto, *pag.* 29.
3. Florianus Cini, de Castro S. Petri } *pag.* 30.
4. Gaspar Cosputius. } *pag.* 30.
5. Nicolaus Favari } *pag.* 30.
6. Bernabæus Percivaglio, *pag.* 31.
7. Julius Scotus, *ibidem*.

8. Geor-

8. Georgius Gemiſtus Pletho.
9. Thomas Herdout.
10. Hieronymus Molinus.
11. Franciſcus Caſelatus.
12. Franciſcus Butriſellius. } *pag.* 32.
13. Georgius Priſcianus.
14. Petrus Bartholomæi de Saliceto.
15. Santes Viani.
16. Virgilius Nicola Accariſi.
17. Bernardus Petri Lapini. } *pag.* 63.

Omiſſi inter Scholares, doctoſque Exteros Viros, qui diu Ferrariæ ſunt commorati.

18. Hieronymus Zaccari.
19. Æneas Vico.
20. Dominicus Cattalani.
21. Julius Avellino. } *pag.* 98.
22. Januarius Paſchali.
23. Jo: Jacobus Paruta.
24. Angelus Grillo. } *pag.* 99.
25. B. Joannes de Tauxiniano.
26. Antonius Cella.
27. Antonius Leoncillo.
28. Marcus Antonius Amati.
29. Belmontes Belmonti.
30. Bernardus Bembo.
31. Archangelus Picolomini. } *pag.* 100.
32. Marcus Antonius Mambelli.
33. Carolus San-Martini.
34. Bartholomæus Ferri.
35. Joannes Zappata.
36. Joſeph Roſſi.
37. Dionyſius Sancaſſani. } *pag.* 101.
38. Philippus dalla Torre.
39. Carolus Doni.
40. Dominicus Marchioni.
41. Joannes Fontana. } *pag.* 102.

Omiſſi inter Ferrarienſes Scriptores.

42. Hieronymus Criſpi, *pag.* 107.

Sed videamus, Guarine an de omnibus his ſexaginta, & quattuor Viris tacuerim, & utrum vera ſint, quæ de illis ſcripſiſti.

Dico igitur primo, quod deleas ab hoc aſſertorum omiſſorum Catalogo Franciſcum Peregrino Arioſto, & Thomam Herdout, quia illius Elogium dedi inter Ferrarienſes Scriptores (Lector enim non fuit) *Hiſtor. meæ Part.* 2. *pag.* 318., hujus verò, qui nec ipſe fuit Lector, *pag.* 294. Delendi pariter Nicolaus Favari, Bernabæus Percivaglio, Georgius Gemiſtus Pletho, Hieroymus Molino, Franciſcus Caſellati, Franciſcus Butriſelli, Georgius Priſciani, Petrus Bartholomæi de Saliceto, Santes Viani, Virgilius Nicola Accariſi, & Bernardus Petri Lapini, nam ultraquam quod non probas, eos vere in Gymnaſio noſtro Lectores fuiſſe, ego abſolutiſſime fuiſſe nego, negaremque etiam adverſus quaſcumque probationes, ſi haberes, nihil enim valerent contra Rotulos, quos habemus ab anno 1473. ſucceſſive uſque in præſens, cum in eorum nullo deſcripti ſint. Julii Scoti nomen item expungendum, quia quæ de illo ſcribis nihil aliud probant, niſi illum in Patavina Univerſitate fuiſſe ſcholarem.

In

In secunda Omissorum classe, qui sequuntur ponendi non sunt; eorum enim Elogia scripsi; scilicet B. Joannis de Tauxiniano *Histor. Gymnas. Part.* 1. *pag.* 52., Antonii Leoncillo, *Part.* 2. *pag.* 296. Marci Antonii Amati *pag.* 281. Belmontis Belmonti *pag.* 284. Archangeli Picolomini *pag.* 389., Marci Antonii Mambelli *pag.* 299., & Bartolomæi Ferri *pag.* 360. Expungendi sunt pariter Hieronymus Zaccari, nam quæ de ipso scribis, non probant, nec ad modicum tempus, nec eum diu moram Ferrariæ traxisse, & duo Jurisconsulti, qui citato ejus Consilio subscripsere, Lugienses sunt; Ænea Vico, nullum enim das testem ejus diuturnæ inter nos moræ; Antonius Cella Societatis Jesu Clericus, per accidens Ferrariæ Pueris instituendis ad modicum tempus vacavit; Carolus San-Martini, & Carolus Doni fuerunt tantum Em.[rum] Ferrariæ Legatorum Aulici, Joseph Rossi, Julius Avellino Pictor, & Januarius Pascali ex Intrepidorum Academia non injuria præteriti; si enim Academicos omnes recensere debuissem, novam Tibi præbuissem exclamandi causam, quod ad Gymnasii Historiam non pertinerent.

Tandem inter Omissos, tertiæ Classis numerandus minime est Illustrissimus, ac Reverendissimus Bonaventura Barberini ex Venerabili Capuccinorum Instituto, nunc Archiepiscopus Ferrariæ meritissimus. Hujus etiam mentionem, Guarine, asseris, a me prætermissam? Ille ne ego, *qui mentior?* tu ne *Sapiens*, *cujus est manifestare mentientem?* Quomodo falsum te dixisse, inficiari poteris? Lege Historiæ meæ Partem 2., & ad *pag.* 377., sub Elogio Joseph Mariæ Muzzarelli ejusdem Sacri Ordinis Viri, videbis, me dicti doctissimi, ac eloquentissimi Patris nostri, cum laude, quæ tamen summis longe impar meritis, mentionem fecisse; percipiesque etiam, te ejusdem laudibus detraxisse potius, cum scripseris, inter cætera, fuisse illum Ordinis sui *Generalem Vicarium*, cum re vera fuerit, ut retuli, *Præpositus Generalis*. Erubesce tandem aliquando, in me falsa hujusmodi comminisci, ut apud Dominos meos, ac Principes Viros in invidiam adducas; & disce aliorum Opera attente perlegere, antequam de illis quidquam absolute pronuncies.

Negligentiæ tuæ imputes etiam, quod in hanc Classem non memoratorum, sequentes alios introduxeris, quorum in Historia mea locis indicandis Elogia pariter edidi, nempe Antonii Francisci Bellati *Part.* 1. *pag.* 202., Andreæ Bertoni *Pater.* 2. *pag.* 337. Alberti Penna *pag.* 427. Cajetani Mazzolini, quem per errorem Joseph appellavi *pag.* 379., & 414. Julii Negri *pag.* 382., Angeli Mariæ Peverati

pag-

pag. 392., Laurentii Stramusoli *pag.* 311. Ludovici Lanzi *pag.* 414. Hippolyti Zannelli *pag.* 271., Hieronymi Martelli *pag.* 414., Joannis Andreæ Barotti *pag.* 258. 259. 375., *& alibi*, Antonii Melchiadis Beccari *pag.* 328., & Alberti Mariæ Vallisnieri, seu de Vallisnera, qui Lector publicus in Gymnasio nostro fuit *pag.* 92. Neque inter Omissos recenseri debent Fr. Joseph Renatus Imperiali, quia illius Opus, cui titulus *Travagli della Chiesa* in lucem prodire cœpit, post Historiæ meæ editionem, & Nicolaus Baruffaldi, ac Carolus Brisighella, quos, præter te nullus inter Historiarum Scriptores esse collocandos indicabit.

Nec fortasse diceres, Viris sexaginta quattuor supra enumeratis; quos me prætermisisse scripsisti, addendos esse Scholares omnes Antonii Musæ Brasavola *Criticæ tuæ Part.* 2. *pag.* 97. ex Præfatione Ludovici Bonaccioli ad Galeni Indicem recitatos; nam ego pariter ex Bonaccioli, & Brasavola a te citatis eorum omnium notitiam habueram, & quotquot ex ipsis memoratu digni mihi visi sunt, inter Studii Lectores, Scholares, Ferrarienseque Scriptores respective retuli, ut videre poteris, si tandem aliquando Historiam meam perlegere, sed accurate non neglexeris.

Ex his igitur ad evidentiam patet, Omissorum numerum, super quo inclamas, objurgas, territas, minitaris, excandescis, omnia denique perturbas, ad viginti non ascendere. Tibi propterea in hoc multum me debere fateor, quod summam diligentiam meam, in investigandis Viris, sive ad Gymnasium nostrum, sive ad Universam Litteratorum nostrorum Rempublicam pertinentibus, vel invitus comprobaveris; cum hos paucissimos dumtaxat, nec omnes quidem commemorandos a me prætermissos repereris, quamvis tot monumenta, & Manuscripta, præsertim *quæ apud te sunt*, critica indagatione consulueris.

Reliquum est, ut quod in Procemialibus spoponderam, pauca subjiciam, circa vitia latini sermonis tui, nam si omnia essent expendenda *ad libellam*, nulla fere linea in Critica tua, quæ castigatione non indigeret, ut eruditus Lector agnoscet: amanter moneo, ut ab his, similibusque in posterum cavere possis. Hac igitur de re, quod postremo loco reservavi, sit

CA-

CAPUT QUARTUM, ET ULTIMUM.

De nonnullis Sermonis Latini vitiis, quæ in Supplemento, & Animadversionibus Jacobi Guarini reperiuntur.

UT primum legi, Guarine mi, Supplementa, & Animadversiones tuas pessime adeo conscriptas, ut sequiorum Sæculorum barbariem in ætatem nostram invexisse videantur, meum latine scribendi modulum cum tuo conferens, animo erectus sum, ac ferme in superbiam elatus, teque, ut M. Tullius Cicero alter, humi retantem hominem despectabam. Re tamen maturius perpensa, statim ad cor redii, omnes vanitatis sensus exui, agnovi tenuitatem meam, ptandemque percepi, minimarum etiam virium esse, te vincere, nullamque Victori, ex triumpho hujusmodi, gloriam comparari. At nonnullas ex sententiis, & elegantiis tuis degustemus. Quæ indicabo, a te non sunt correcta; nec objiciam infinita propemodum Orthographiæ vitia, quia de his minimis, in tanta turpiorum errorum messe, rationem habere neglexi. Sunt itaque

CRITICÆ PARTE PRIMA.

PAg. 3. Quæ ante te acciderunt *adhibebo*: pro *supplebo*. Ferrantes *prælibatissime*. *Prælibo* significat *ante libare, & degustare*.
Pag. 4. Investigationes *ætate distantes*, idest *rerum antiquarum*.
Eminere ad numerum lyra: pro *egregie pulsare lyram*.
Adeo ut facile se offerre poterant.
Omni Ferrariensi doctrina. Quænam doctrina ista Ferrariensium particularis?
Pag. 5. *Lippitudine laborare*: pro *hebetioris visus esse*.
Pag. 6. Per Italiæ *ora*, & ultra montes. *Ora*, *Spiaggia*, in accusativo plurali habet *Oras*, non *Ora*.
Syrma: pro *titulo*.
Pag. 8. *Ad libellam* veritatis.
Recordati Baruffaldi: pro *memorati*.
Pag. 9. *Libro* typis *impressi*.
Pag. 10. *Rationes* dubitandi in apertum *proferri posset*.
Pag. 11. *Subintrat aliud marmor*.

Pag.

Pag. 12. *Encomia desumptæ* afferuntur.

Pag. 14. *Si Statuta perhibent*, & condita *sint*. Magna particulæ *Si*, licentia, quæ uno Verbo in Indicativo retento, aliud ad Subjunctivum relegat.

Pag. 23. Narratio dormitionis Beati Joannis de Tusignano *voluptuosa*.

Pag. 24. *Devenire publici juris*.

Pag. 25. *Philacteria*: pro *longa narratione*.

Pag. 26. Nemo illorum recte *divinatur*.

Pag. 28. Martyribus honor iste non denegatur, *sed Rebellibus*, *valdè dubitandum*.

Statutam compegisset, absque eo quod lectionem continuatam Operis *illa deformasset*.

Pag. 30. Non bene *divinatur* Author.

Juxta valorem diuturnum Mercatorum. Dicendum est, tunc temporis non Merces tantum, sed Mercatores ipsos in commercio fuisse.

Pag. 31., *&* 32. *Chartæ* incomptæ *accomodata*, *&* *reposita*.

Pag. 33. *Omissis plasmata*. Et notandum, quod in Indice Erratorum, *p.* 149. mutasti *plasmata* in *sphalmata*, sed verbum *omissis* non correxisti.

Pag. 35. Liber Tertius amplificavit superiores Libros. Mirum profecto!

Pag. 36. *Cantaverat Vates* Calcagninus, Areostus, & Balbus. Hi tres Vates sunt; quis ille, qui cantaverat?

Pag. 37. *Cui* postulatum: pro *a qua*.

Pag. 38. *Profert:* pro *offert*, *exhibet*.

Evadere extra argumentum: pro *discedere ab argumento*.

Pag. 39. *Linistæ :* pro *lanistæ*.

Pag. 40. Si hæc non est diversio, neque erit illa proverbialis dictio &c.

Pag. 45. *Venit obulum unum*.

Pag. 46. Remanebat, *ut quod* adnecteret.

Pag. 47. Ephemerides *prosequutæ* sunt: pro *productæ*. Et nota illud *prosequutæ*.

Sub silentio præterire.

Proto-archiepiscopum. *Proto*, & *archi* hic conjuncta significant Archiepiscopum Archiepiscoporum.

Tota annorum *Historia invenirentur*.

Pag. 48. *Pertractare*: pro *tractare*.

Pag. 50. Illorum munus decretum fuit, ut imposterum legerent.

Pro-

Protomedicus, dum *Protomedici* munere fungeretur.

Pag. 51. Primus qui examini se *subjiceret*, & Laurea Doctorali ornatus *extiterit*.

Pag. 53. In *ejusdem* Scholis. Cujus nam?

II. Novembris *in mane*.

Pag. 54. Quindecim Professores (Studii Lectores scilicet) *insperata morte* enecati sunt. *Insperatam* te dixisse arbitror, respectu eorum, qui ad Mortuorum Cathedras assumpti sunt.

CRITICÆ PARTE SECUNDA.

PAg. 3. Infinita *extravagantia* parandi.

In mentem habuit. *In mente* usitatius.

Pag. 4. *Infarcire Bullam* Erectionis Ferrariensis Ecclesiæ.

Ne fortuito nos loqui *dicatur*.

Historia Gymnastica: pro *Historia Gymnasii Ferrariæ*, & hoc 31. vicibus repetitum.

Ut ex his perfecta Historia *nanciscatur*.

Libros, fateor, *qua de causa elucubratos* me ignorare.

Pag. 6. Cujus *verba* sic *effantur*.

Pag. 14. *Inter vivos enumerabatur*, *quando scripsit &c.* Nisi, Guarine, admonuisses, credidisset Lector, hunc, de quo sermo, scripsisse, postquam mortuus est.

Pag. 16. *Opere inscriptum*.

Pag. 17. *Annus mortualis*: pro *emortuali*. *Mortualia*, *lium* sunt, quæ ad Mortuum spectant; *Emortualis* est terminus adjectivus ad tempus mortis alicujus.

Pag. 21. *Ad illas servanda*.

Pag. 23. *Procedere moribus*: pro *prodesse*, *conferre moribus*.

Pag. 26. Dies *mortualis* Mainardo.

Pag. 30. Nec non *Cirugiæ*.

Missa fecit: pro *misit*.

Pag. 31. *Quandoquidem*: pro *quandoque*.

Pag. 36. *Compræhenduntur*: Et alias alibi.

Supposita ad Cœnotaphium: pro *posita supra* Cœnotaphium; quod a te explicatur *Criticæ pag.*10., ubi; *Huic Elogio supereminet &c.*

Pag. 42. Dies *mortualis*. Et aliis pluribus in locis.

Pag. 44. *Quemdam Avem*.

Pag. 46. *Potestas* Argentæ: pro *Prætor*.

Pag. 52. *Superioribus antecedentibus* annis.
Renatus, *natus*, *denatus*. Argute!
Scriptoribus Liguris.

Pag. 53. *Desertionem a Patria*: pro recessu a Patria.
Ob *suspicionem* hæresis, quamvis constet ejus *rescipiscentia*. Heus, Guarine; *suspicio* cadere etiam potest in innocentem, *rescipiscentia* denotat, vere delictum præcessisse.

Pag. 55. Typis *edita sunt*. *Servatur &c.*

Pag. 56. Eodem pacto, quo de Josepho &c., ita se habere debuit, circa.

Pag. 57. De tanti Viri justa defensione.
Nihil defuturum studebit, quod Guarini gloriæ *non* respondeat. Vis affirmare, & negas?

Pag. 61. Ubi de adventu suo Ferrariam ait.

Pag. 62. Oculis Lectorum picturam reportare.

Pag. 63. Sub annis 1500.

Pag. 65. Ex Græco in Latinum, *vulgarem Italicum*.
Legum *Studio incubuisse*. Et alias, aliis Criticæ in locis, *incumbo* semper a te cum dativo usurpatum. *Incumbere ad Studium*, *Studio operam dare.*

Pag. 70. *Stirpis* in nominativo: pro *Stirps*.

Pag. 73. *Sæpius recordato*: pro *memorato*.

Pag. 76. *Cum neque* illius ordo, seu gradus *ignoretur*. Vis negare, & affirmas.

Pag 77. A *Pontremulo*: pro *ab Apua*. Et hoc acceptum habeas, velim, in compensationem mei: *Fossambrunensis*.

Pag. 78. Bernius septem *identidem* Uxores habuit.
Opusculum, optima ratione gubernandi præditum.

Pag. 80. *Verus decus*, & *ornamentum*.

Pag. 81. In Ecclesia &c. tumulatus *extitit*.

Pag. 85. Librum petenti aperibilem.

Pag. 86. Laudum *penuriam proveniret*.
Persolutæ illi solemnes *exequiæ*, & *Orationis*.

Pag. 88. In sacello suo *apud Ecclesiam* S. Mariæ in Vado. Immo, in Ecclesia ipsa.

Pag. 94. Mathematicam *caluit*. *Caleo*, *esser caldo*. *Calleo*, *sapere*.

Pag. 95. Esse in animo, *vindicandi*.

Pag. 97. Quæ mihi *suppetuntur* afferam. *Suppetit*, *bat* verbum impersonale.

Pag. 99. In Monasterio Pomposiano S. Benedicti Ferrariæ: Sunt duo Monasteria diversa Pomposianum, & Ferrariense.

Pag. 101. Anno *initio Sæculi* 1700. Annus 1700. est finis Sæculi decimi septimi, non initium decimi octavi.

Pag. 102. *Dum* Ferrariæ *degebat*, gentemque suam *traduceret*. Dum hoc Verbo *traduco* injuriam facit, illud damnans ad Subjunctivum, verbum *Dego* in Indicativo retinens.

Philippus Forojuliensi.

Pag. 207. *Recordatio*: pro *memoria*.

Horum *nonnulli* recordatio: pro *nonnullorum ex his*.

Apposite: pro *a bello Studio*.

Pag. eadem 107. *Convertebat*, donec ultimum *clauserit* diem.

Adjudicari: pro *judicari*.

Majoris momenti *considerandi veniunt*.

Pag. 111. *Supra nonagenarius*.

Pag. 112. Romæ Studia *perpensus*.

Titulus Libri Fr. Joseph Renati est: *Dei Travagli della Chiesa*: non *Delle Persecuzioni &c.* ut male scripsisti: Et in hoc tibi vices reddo, pro titulo Operis Lilii Gregorii Giraldi *De Diis Gentium* a me immutato in titulum *De Natura Deorum*.

Pag. 113. Carmina *musicalia*.

Adeo picturæ Studium *deperibat*, *ut* sermonem *habebat*.

Pag. 114. *Clericato* dimisso.

Quidquid mens illi *suppetebat*. *Suppetit*, *bat*, verbum impersonale est.

Scripsit. *Panegiricus*.

Pag. 115. Maximam sui spem *dereliquens*.

Nihil inserta habeatur. Cernitur hoc loco, Guarine, quam ex corde me laudes; nimius enim tui in me amor te excæcavit adeò, ut in brevissimam periodum solæcismum introduxeris.

Pag. 116. *Statera* indulgeat oculorum meorum *lippitudini*.

Pag. 118. Vindica, *erumpunt*: pro *exclamant*.

Lyrædi: pro *pulsatores lyræ*.

Laude jejuni: pro *laudis jejuni*.

Pag. 119. Non ultra *progrediendi juravi*.

Pag. 121. Decessit mense Septembris, more Florentino.

Isti duo *recordantur*. Ugo *recordatur*. *Recordatur* item.

Pag. 127. Capillitio *Græcitatem* præseferente. *Græcitas* sermonem Græcum præcipuè significat.

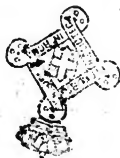
Pag. 129. *Birreto* capiti imposito.

Pag. eadem 129. *Carbo* enim (quis nescit) *niger est*: *nix* verò *candidissima*. Eruditio peregrina! Et reliqua.

Et hæc ſunt, Guarine *optime*, *cariſſime*, *ſpectatiſſime*, *ſuaviſſime*, *proto-archiprælibatiſſime*, quæ adverſus Supplementum, & Animadverſiones tuas, in Ferrarienſis Gymnaſii Hiſtoriam quinque annorum impendio conſarcinatas, duorum dumtaxat menſium labore, eoque variis occupationibus interrupto, ad mei defenſionem feſtinanter ſcribere, ſatis duxi, nugis, aliiſque id genus neglectis, quibus in diluendis ſi tempus tererem, ridiculus haud injuria videri poſſem. Si quid durius, acerbiusve dictum offenderis, nemini dictum puta; nullum enim certum hominem alloquor, ſed ignotum, ac perſonatum. Cæterum amice moneo, ut, ſi Liberculo huic meo reſpondere velis, non latine, ſed italice ſcribas, ita enim te Lectori riſu minus dignum fortaſſe exhibebis. Rogo etiam, atque obteſtor, ne faciem tuam abſcondere in poſterum verearis; quod ſi adhuc diſſimulare pergas, & latinam linguam, ſcribendo, uſurpare ſtatueris, ſaltem aliud tibi Cognomentum indas, illoque in poſterum celeberrimæ Guarini Familiæ uti verearis, in qua tot Viri latiniſſimi, & de latino ſermone optime meriti floruere. Quiſquis ſub mentito Guarino lates, Vale.

Typographi Errata notabiliora, ſic Corrige benigne Lector.

PAg. IV. lin. 3. eccuſati Accuſati - V. 25. *ſollecitare ſolleticare* - VII. 4. ſalvi ſalva - VIII. 7. *ſententias ſcientias* - IX. 6. Eraſmos Eraſmum - X. 13. completura completum - XIII. 1. abiecit objecit - XVI. 3. verſus verus - ib. 7. Ferrantiſmis Ferrantis - ib. 37. deſiderabuntur deſiderabantur - XVII. 13. ſi-qui ſi-quid - XX. 4. infinitam infinitum - XXII. 1. *mente mentem* - XLIII. 11. illoco illico - LV. 6. Elegio Elogio - LVII. 13. None Nonne - ib. 28. Elogiam Elegiam LXIII. 4. *Magiſtri Magiſtri* - LXXIII. 20. addimandat addi mandat,

NOI

NOI REFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOA.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approbazione del P. Fra Paolo Tommaso Manuelli Inquisitore di Venezia nel Libro intitolato: *Ferrantis Borsetti, Ferranti Bolani adversus Supplementum, & Animadversiones Jacobi Guarini Critici Personati in Historiam Almi Ferrariensis Gymnasii, Defensio*; non v' esser cosa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro; niente contra' Prencipi, e buoni costumi, concediamo Licenza a Simone Occhi Stampatore di Venezia, che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Dat. li 4. Luglio 1742.

(Alvise Mocenigo Proc. Ref.
(
(Daniel Bragadin Cav. Proc. Ref.

Registrato in Libro a carte 43.

Agostino Bianchi Segr.

31. Luglio 1742.
Annot., e Registr. nel Mag. Eccell. della Bestem.

Francesco Agazzi M. della Bestem.

